

Analyse broedvogeltrends Amsterdamse Bos

Jip Louwe Kooijmans
Jan-Willem Vergeer

Sovon-rapport 2024/31

Analyse broedvogeltrends Amsterdamse Bos

Jip Louwe Kooijmans & Jan-Willem Vergeer

Sovon-rapport 2024/31
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van de gemeente Amsterdam

✘ Gemeente
✘ Amsterdam
✘

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2024

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de gemeente Amsterdam

Wijze van citeren: Louwe Kooijmans J. & Vergeer J.W. 2024. Analyse van de broedvogeltrends van het Amsterdamse Bos. Sovon-rapport 2024/31. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's: Jip Louwe Kooijmans, Femke Vergeer & Jan-Willem Vergeer

Foto's omslag: voorzijde: Amsterdamse Bos, Balkan, 30 april 2024 (J. Louwe Kooijmans), Grote Bonte Specht (J.W. Vergeer). Achterzijde: Amsterdamse Bos, Noordkant, 30 april 2024 (J. Louwe Kooijmans).

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting, conclusies & aanbevelingen	6
1. Inleiding	8
2. Beschrijving van het gebied	9
3. Doel en nut BMP-broedvogelmonitoring	12
3.1. Methode & veldwerk	12
3.2. Analyse data en vergelijking met regionale en landelijke ontwikkelingen	13
4. Resultaten	14
4.1. Soortbesprekingen	14
4.2 Exoten	60
4.3 SNL-doelsoorten die niet of niet meer broeden in het Amsterdamse Bos	62
5. Advies	69
5.1 Monitoringadvies	69
5.2 Beheeradvies	69
6. Literatuur	73

Samenvatting, conclusies & aanbevelingen

Samenvatting

In het Amsterdamse Bos worden sinds 1989 door vrijwilligers en boswachters broedvogeltellingen volgens de BMP-methode uitgevoerd. Er zijn in totaal elf verschillende BMP-gebieden in het bos onderzocht, waarvan vijf in tien of meer jaren. Dit rapport beschrijft de resultaten van een analyse van de verzamelde telgegevens. Kern is een beschrijving van de aantalsontwikkeling van beheers- en beleidsrelevante broedvogels, die grotendeels is gebaseerd op deze tellingen. Als beleid- en beheerrelevant worden beschouwd: kwalificerende soorten broedvogels van alle relevante SNL-beheertypes, alle vastgestelde soorten van de vigerende Rode Lijst van broedvogels en overige soorten waarbij de in het bos vastgestelde trend duidelijk afwijkt van de landelijke en/of provinciale trend, soorten met jaar rond beschermde nesten en exoten. Tevens worden enkele soorten besproken die karakteristiek zijn voor het Amsterdamse Bos of op basis van algemeenheid beeldbepalend zijn voor de broedvogelpopulatie van het bos. Per soort wordt de aantalsontwikkeling geïdentificeerd en vergeleken met de provinciale en landelijke aantalsontwikkeling. De soortteksten sluiten af met een beknopte beschrijving van het voorkeursbiotoop en het noodzakelijke beheer daarvan.

In een afsluitend hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan voor het beheer en wordt een voorstel gegeven om de broedvogelmonitoring verder te verbeteren.

Conclusies & aanbevelingen

Algemeen

- Met de toenemende leeftijd van de bomen is in het Amsterdamse Bos een positieve trend te zien bij vogelsoorten die gebonden zijn aan oudere bosopstanden. Het gaat onder andere om Grote Bonte Specht, Bosuil, Gaai, Boomklever, Appelvink, Havik en Wespandief. Voor deze soorten vormt het Amsterdamse Bos een bolwerk in de regio. Soorten die gebonden zijn aan jongere successiestadia, zullen meer en meer uit het Amsterdamse Bos verdwijnen, dit geldt bijvoorbeeld voor Fitis en Koekoek.

Monitoring

- De zeggingskracht van de jaarlijks verzamelde broedvogelgegevens kan aan waarde winnen als er meer sturing op plotkeuze en telfrequentie zou plaatsvinden.
- Ideaal zou zijn als er jaarlijks BMP-telgebieden onderzocht kunnen worden in alle relevante habitats van het Amsterdamse Bos, waarbij tenminste alle voor broedvogels relevante SNL-natuurdoeltypen gedekt zijn. Bestaande BMP-telgebieden waarin reeds een aantalsreeks is opgebouwd genieten daarbij de voorkeur.
- Het jaarlijks monitoren van broedvogels zorgt dat ook de kans op het vaststellen van onregelmatig broedende soorten, zoals Wielewaal of Porseleinhoen, wordt vergroot. Onregelmatig broeden kan bij sommige soorten de vooraankondiging zijn van definitieve vestiging als broedvogel.
- Meer aandacht voor het consequent uitvoeren van nacht- en avondtellingen zal beter zicht geven op de aantalsontwikkeling van nachtvogels, zoals Bosuil en Houtsnip. Soorten waarvan nu geen betrouwbare trend in het Amsterdamse Bos bestaat.
- Het gericht monitoren van roofvogels is aan te bevelen in verband met de bescherming van de nesten.

Beheer

- De belangrijkste voorwaarden van vogelvriendelijk beheer van de bospercelen in het Amsterdamse Bos zijn: natuurlijke successie in combinatie met natuurlijk bosbeheer, zonering van rust en behoud van schaalgrootte.
- Voor de standvogels onder de bosvogels geldt dat de populatie voor het belangrijkste deel in stand blijft door eigen aanwas. Breng de belangrijkste broedplekken van deze soorten in kaart en beheer deze zodanig dat ze nooit geheel verloren gaan.
- Voor de trekvogels spelen veel drukfactoren buiten de invloedssferen van het bosbeheer, zoals

omstandigheden tijdens de trek en vooral in de overwinteringsgebieden. Het beheer is voor deze soorten vooral voorwaardenscheppend.

- Door de gewoonte om elk jaar een nieuwe nestholte uit te hakken, is de Grote Bonte Specht een belangrijke leverancier van nestplaatsen voor andere holenbroeders, zoals Boomklever. Zwarte Kraai is de belangrijkste leverancier van nesten voor grote roofvogels, w.o. Havik, Buizerd en Wespandief. Het strekt tot de aanbeveling om spechten- en kraaiennesten regelmatig in kaart te brengen, om deze voldoende te kunnen behouden bij beheeringrepen. Hiermee blijft het bos geschikt als broedgebied voor eerdergenoemde soorten.
- Voldoende rust op de bosbodem is essentieel voor op de grond foeragerende vogels, zoals Roodborst en Merel en voor op de grond broedende vogels, zoals Houtsnip en Tjiftjaf. Recreatie en loslopende honden kunnen funest zijn voor de noodzakelijke rust. Zonering van rust kan door middel van regelgeving en handhaving, maar ook door middel van vegetatie.
- Voor de open terreindelen geldt dat er sprake is van een mozaïek aan landschappen. Omdat hier grootschaligheid in het landschap ontbreekt, is het verstandig om het beheer vooral richten op soorten van kleinschalige landschappen en soorten die goed gedijen bij landschapsovergangen en -schakeringen.
- Het Schinkelbos huisvest een aantal soorten moerasvogels die elders in het Amsterdamse Bos niet of nauwelijks voorkomen. Het zou goed zijn om een wensbeeld te definiëren van de mate van open-/geslotenheid van het landschap in het Schinkelbos en hierop te sturen met het beheer.
- Inspoeling van ongewenste stoffen via het water is een reële drukfactor in het waterrijke Amsterdamse Bos. Naast waterkwaliteit speelt oeverbeheer eveneens een belangrijke rol voor watervogels. Goed oeverbeheer bestaat uit gefaseerd maaien en het creëren van voldoende rust in de oeverzone, bijvoorbeeld door in het broedseizoen delen af te sluiten voor waterrecreatie.
- Het Amsterdamse Bos zal ook te maken krijgen met de gevolgen van huidige en toekomstige klimaatveranderingen en daarmee samenhangende zaken als weersextremen zoals perioden van droogte of hittegolven. De conditie van bomen, en daarmee de kwaliteit van het bos als leefgebied voor vogels, wordt in belangrijke mate bepaald door de beschikbaarheid van water en door temperatuur. Een nieuw beheerplan zal moeten voorzien in een hoofdstuk over deze beheerproblematiek.
- Van Canadese Gans is bekend dat na vestiging in nieuw gebied stormachtige kolonisatie plaats kan vinden. Bovendien kan de soort hybridiseren met inheemse Grauwe Ganzen en met Brandganzen.

Alertheid is geboden.

- In feite dient het streven gericht te zijn op inrichten van een duurzaam landschapsecologisch systeem, inclusief een goede waterhuishouding, met een daarbij horend duurzaam menselijk gebruik.

1. Inleiding

Het Amsterdamse Bos is eigendom van de gemeente Amsterdam maar ligt voor het overgrote deel binnen de stadsgrenzen van Amstelveen. De organisatie Amsterdamse Bos, onderdeel van de Gemeente Amsterdam, is beheerder van het Amsterdamse Bos. Zoals vastgelegd in het Bosplan 2020-20230 speelt het behoud van natuurwaarden een belangrijke rol in dit multifunctionele bos. In het gebied worden systematische broedvogeltellingen conform het Sovon BMP-protocol uitgevoerd door vrijwilligers en boswachters. De organisatie Amsterdamse Bos wil op basis van een analyse van deze gegevens een analyse van ontwikkeling en kwaliteit van relevante broedvogelpopulaties in het gebied. Meer specifiek dienen de volgende vragen beantwoord te worden:

- Korte beschrijving van doel en nut van de monitoring.
- Analyseren van de trend in de ontwikkeling van broedvogels in het Amsterdamse Bos, gefocust op de SNL-doelsoorten, beschermde- en rode lijst soorten. Weergegeven in o.a. overzichtelijke grafieken.
- Vergelijken van de trends in het Amsterdamse Bos met de regionale en landelijke ontwikkelingen.

- Antwoord gegeven op de wat de data ons verteld, hoe gaat het met de broedvogelpopulatie, wat is de natuurkwaliteit. Het verstrekken van advies voor het behouden van en bevorderen van de broedvogelpopulatie in het Amsterdamse Bos. Met het oog dat dit advies geïntegreerd kan worden in de nieuwe doelstellingen voor de nieuwe beheervisie.

Op basis van deze vragen heeft Sovon Vogelonderzoek Nederland een analyse uitgevoerd van de verzamelde BMP-broedvogelgegevens in het Amsterdamse Bos. De resultaten van deze analyse en de daaruit te trekken conclusies zijn vervat in het voor u liggende rapport.

De in dit rapport gepresenteerde informatie is verzameld door vrijwillige vogeltellers (grotendeels lid van vogelwerkgroep Amsterdam en boswachters van de organisatie Amsterdamse Bos. De in dit rapport gepresenteerde analyse en de daarop gebaseerde uitwerking is uitgevoerd door Jip Louwe Kooijmans en Jan-Willem Vergeer van Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Sasja Voet was contactpersoon bij de organisatie Amsterdamse Bos en voorzag een eerste versie van dit rapport van waardevol commentaar.

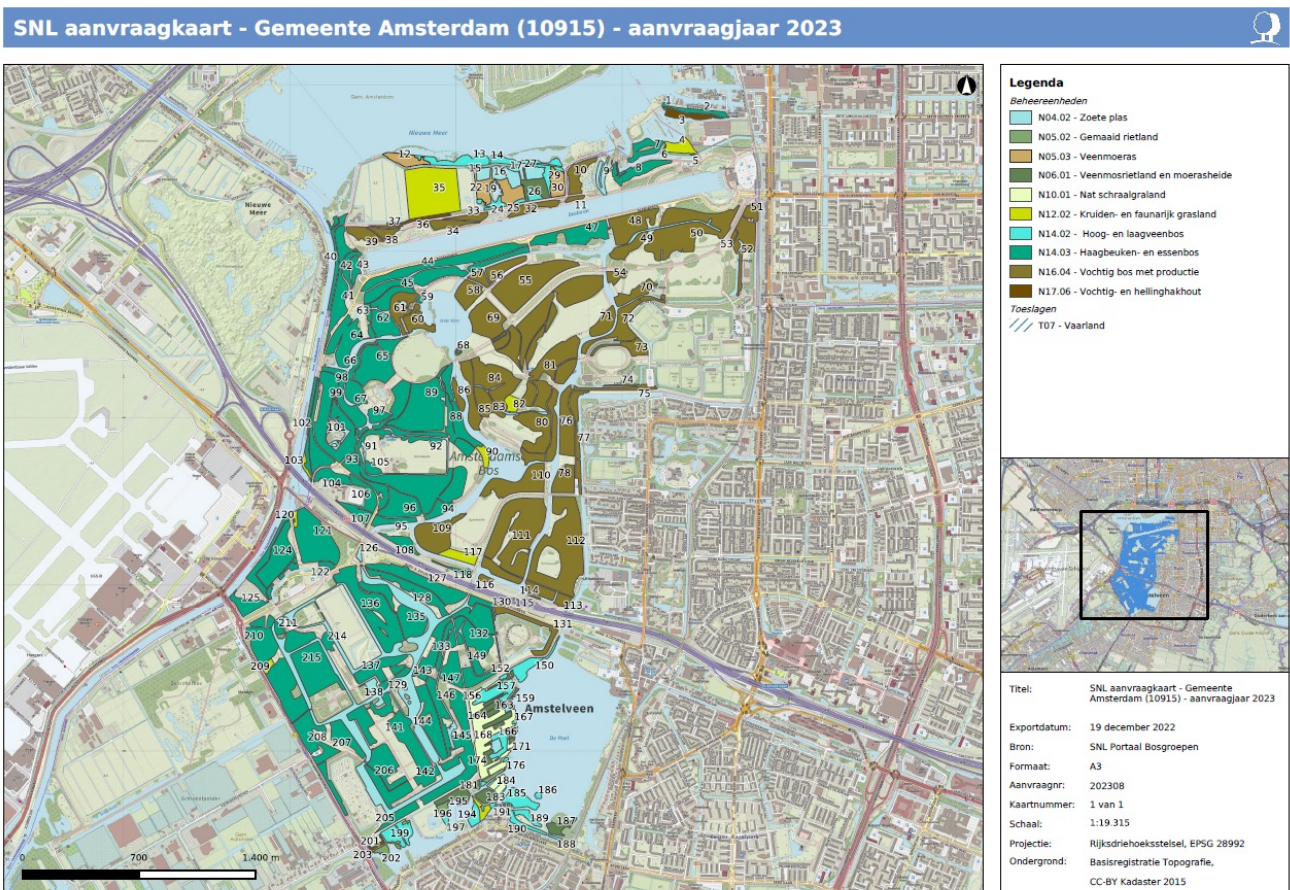

2. Beschrijving van het gebied

Het Amsterdamse Bos werd aangelegd naar een idee van Jac. P. Thijsse. In 1908 uitte Thijsse in vier artikelen in het Algemeen Handelsblad zijn zorgen over de kwaliteit van het groen in de stad Amsterdam. Het gebied ten zuiden van de Nieuwe Meer was, volgens hem, uitstekend geschikt voor het ontwikkelen van een bos. De gemeenteraad nam het idee in 1928 over onder de noemer Het Bosplan. Vanuit het bewustzijn dat mensen in een moderne, groeiende stad een groot groengebied nodig hebben. Stadsbewoners hadden en hebben licht, lucht en ruimte nodig. In 1934 begon de aanleg van het Amsterdamse Bos, naar ontwerp van Cornelis van Eesteren en Jacoba Mulder.

Het Amsterdamse Bos is op de Amsterdamse natuurwaardenkaart aangegeven als toplocatie en het is onderdeel van het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Tegenwoordig is het Amsterdamse Bos, inclusief het Schinkelbos 1000 hectare groot. Het grootste deel van

het gebied bestaat uit hoog opgaand haagbeuken-essenbos en vochtig bos met productie afgewisseld met grote recreatievelden en kleinere stukken openwater en moeras. De oeverlanden van De Nieuwe Meer en de Amstelveense Poel, de begraaide gebieden in het zuidelijk deel van het bos en het Schinkelbos kennen een kleinschalige afwisseling van natuurtypen. Het bos is één van de toonaangevende natuur- én recreatiegebieden van de regio Amsterdam. In de periode 1987-2015 is het aantal bezoeken (dus niet het aantal bezoekers) gestegen van 4 miljoen naar 6 miljoen per jaar. Met de groei van het aantal inwoners in de gemeenten Amsterdam, Amstelveen en Aalsmeer is te verwachten dat dit de komende jaren alleen nog maar zal toenemen. Recreatie en natuurwaarden kunnen binnen één gebied op gespannen voet staan met elkaar, maar dat hoeft niet het geval te zijn. Verstandig beheer biedt kansen om natuurwaarden te versterken zonder de recreatiebelangen te veronachtzamen.

Overzicht van het Amsterdamse Bos, inclusief beheereenheden (aanvraag 2023)

BMP-plot 111 Openluchttheater e.o.

BMP-plot 573 Westoever Amstelveense Poel

BMP-plot 1468 Kleine Poel

BMP 1529-Noordkant

BMP-plot 1848 Amstelveense Poel-zuid

BMP 2835 Bloesepark

BMP 7467 Bos-Midden

BMP 7811 Balkan

BMP 50423 Schinkelbos

BMP 55295 Vogeleiland e.o.

3. Doel en nut BMP-broedvogelmonitoring

3.1. Methode & veldwerk

Broedvogels vormen een goede indicatie van de kwaliteit van natuurwaarden in een gebied. Lange telreeksen van broedvogels in een gebied bieden bovendien inzicht in de aantalsontwikkeling van broedvogels, die vervolgens vergeleken kan worden met ontwikkelingen op provinciale en landelijke schaal, en waarvoor tevens analyses op gebiedsschaal gemaakt kunnen worden. In Nederland is de methode van uitgebreide territoriumkartering die gebruikt wordt in het Broedvogel Monitoring Project (BMP) de standaard bij het uitvoeren van broedvogeltellingen. Deze werkwijze startte in 1984 en werkt met steekproefgebieden (plots of telgebieden genoemd) die volgens een vast protocol worden onderzocht. De werkwijze is vastgelegd in een handleiding (recente versie: Vergeer *et al.* 2023). Alle aan Sovon geleverde BMP-tellingen worden deels automatisch en deels handmatig gevalideerd.

De BMP-werkwijze is gericht op het registreren van territorium-indicerende waarnemingen zoals zang, balts en alarmroepen, waarbij aandacht uitgaat naar uitsluitende waarnemingen. Dit zijn waarnemingen van twee of meer tegelijkertijd zingende of baltsende soortgenoten. In het geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria wordt geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en indien mogelijk de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om de kans te verkleinen dat niet-broedvogels worden meegeteld en moeilijk te karteren soorten worden over- of onderteld.

Het primaire doel van BMP-tellingen is het genereren van betrouwbare aantalsreeksen op regionale, provinciale en landelijke schaal. Hoe meer jaren een telgebied is onderzocht, hoe groter de bijdrage aan deze doelstelling. Goed uitgevoerde BMP-tellingen vormen een belangrijke kennisbron voor terreinbeheerders, bijvoorbeeld om de effecten van ontwikkelingen als natuurlijke successie en/of beheeringrepen op de broedvogelbevolking te volgen.

Ligging onderzochte BMP-telgebieden in het Amsterdamse Bos

Plotnaam en overzicht teljaren BMP-plots Amsterdamse Bos

plotnr	plotnaam	1e teljaar	recent teljaar	n aantal teljaren
573	westoever Amstelveense Poel	1989	2023	29
111	Openluchttheater Amsterdamse Bos	1989	1991	3
1468	Kleine Poel	1996	2023	25
1529	Amsterdamse Bos: noordkant	1996	2023	10
1848	Amsterdamse Bos: Amstelveense Poel-zuid	1997	2016	19
2835	Bloesempark	2001	2023	21
7467	Amsterdamse Bos-midden	2015	2023	9
7811	Amsterdamse Bos: Balkan	2016	2022	7
50423	Amsterdamse Bos: Schinkelbos	2018	2023	5
55295	Amsterdamse Bos: vogeleiland e.o.	2021	2023	3
11495	Amsterdamse Bos: geheel	2017		1

3.2. Analyse data en vergelijking met regionale en landelijke ontwikkelingen

In de periode 1989-2023 (35 jaren) zijn 10 BMP-telgebieden in het Amsterdamse Bos onderzocht op het voorkomen van broedvogels. Daarnaast zijn in 2017 eenmalig alle in het gehele bos aanwezige roofvogels gekarteerd. Geen enkel BMP-telgebied is in de periode 1989-2023 elk jaar onderzocht, het gaat om maximaal 29 en minimaal 3 teljaren. Gemiddeld zijn in de gehele periode per jaar 3,8 telgebieden onderzocht. Dat is onvoldoende om een TRIM-analyse, waarbij ontbrekende teljaren worden bijgeschat, te draaien. Om voldoende zeggingskracht te hebben, zijn voor de analyse alleen teljaren bruikbaar waarin tenminste drie telgebieden zijn onderzocht, met een gezamenlijke oppervlakte van meer dan 50 hectare. Alle teljaren in de periode 1996-2023 (28 jaren) voldoen aan deze conditie. De data uit de periode 1981-1995 zijn helaas onvoldoende om bij de analyse te betrekken omdat de steekproef te klein is. Bij vrijwel alle BMP-tellingen in het bos is gewerkt met de BMP-A variant, waarbij alle aanwezige soorten broedvogels zijn onderzocht. Alleen in het vooralsnog eenmalige onderzochte telgebied 11495 (Amsterdamse Bos-geheel) zijn alleen roofvogels onderzocht.

Voor alle vastgestelde soorten is per teljaar het gevonden aantal territoria gedeeld door het gezamenlijk oppervlak van de dat jaar onderzochte BMP-telgebieden. Dit getal geeft de dichtheid van het aantal broedpaar per oppervlakte-eenheid per jaar weer. Hierdoor zijn, ondanks de verschillende onderzoeksinspanning, alle jaren onderling vergelijkbaar. Deze data worden gepresenteerd in een puntenwolk inclusief een lineaire trend. Daarnaast wordt een grafiek met de landelijke en -indien beschikbaar- de provinciale trend gepresenteerd. Voor een aantal soorten bleek het aantal in de BMP-proefvlakken verzamelde territoria dermate gering dat er geen representatief beeld van de aantalsontwikkeling berekend kon worden. Voor deze soorten is derhalve geen trendfiguur opgenomen.

Voor beleid- en beheerrelevante soorten worden de resultaten kort besproken en wordt waar nodig gezocht naar een verklaring van de geconstateerde trend in het Amsterdamse Bos. Eventuele verschillen tussen de trend in het gebied en de landelijke en/of provinciale trend krijgen daarbij extra aandacht. Ook wordt aandacht besteed aan de uitgevoerde SNL-broedvogelkarteringen in 2013, 2016 en 2021.

Als beleid- en beheerrelevant worden beschouwd: kwalificerende soorten broedvogels van alle relevante SNL-beheertypes, alle vastgestelde soorten van de vigerende Rode Lijst van broedvogels en overige soorten waarbij de in het bos vastgestelde trend duidelijk afwijkt van de landelijke en/of provinciale trend.

4. Resultaten

4.1. Soortbesprekingen

Hieronder volgt een selectie van broedvogels op basis van beleidsrelevantie. Als beleid- en beheerrelevant worden beschouwd: kwalificerende soorten broedvogels van alle relevante SNL-beheertypes, alle vastgestelde soorten van de vigerende Rode Lijst van broedvogels en overige soorten waarbij de in het bos vastgestelde trend duidelijk afwijkt van de landelijke en/of provinciale trend, soorten met jaarrond beschermde nesten en exoten. Tevens worden enkele soorten besproken die karakteristiek zijn voor het Amsterdamse Bos of op basis van algemeenheid beeldbepalend zijn voor

de broedvogelpopulatie van het bos. De tekst benoemt het historisch voorkomen (indien bekend), verklaart de grafiek in relatie tot het ouder worden van het bos en de ecologie van de soort. Tevens worden verschillen en overeenkomsten met de provinciale en landelijk trend benoemd. Opvallende (methodische) afwijkingen in grafiek worden uitgelegd indien dit relevant is. Van soorten met te weinig beschikbare gegevens wordt geen grafiek getoond. De teksten sluiten af met een beknopte beschrijving van het voorkeursbiotoop en het noodzakelijke beheer daarvan.

Dodaars

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: matige toename
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

De Dodaars broedt sinds 1980 aan de Noordkant (Marcus, 1998), maar zeker niet jaarlijks. Rond de eeuwwisseling broedde de soort enkele jaren in de Amstelveense poel. Recent profiteert de soort regionaal van de aanleg van kleine plasjes in het kader van natuurontwikkeling, zoals het Schinkelbos (van Groen *et al.* 2022). In navolging van de vestiging als broedvogel aldaar, is de Dodaars de laatste 10 jaar ook op andere plekken in het Amsterdamse Bos gaan broeden.

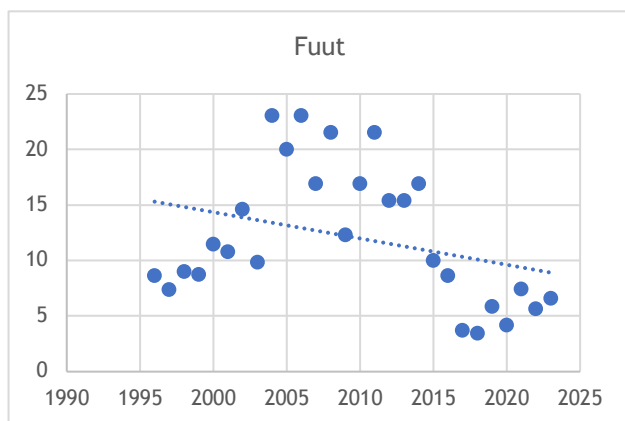
Voorkeursbiotoop bestaat uit begroeid, ondiep zoetwater, enig open water is noodzakelijk. Het territorium is compact, met alle eisen aan voedsel, dekking en nestplaatsen op een gering oppervlak (Cramp *et al.* 1977). Beheer bestaat vooral uit het beheersen van de vegetatiesuccessie om te voorkomen dat kleine wateren dichtgroeien.

Fuut

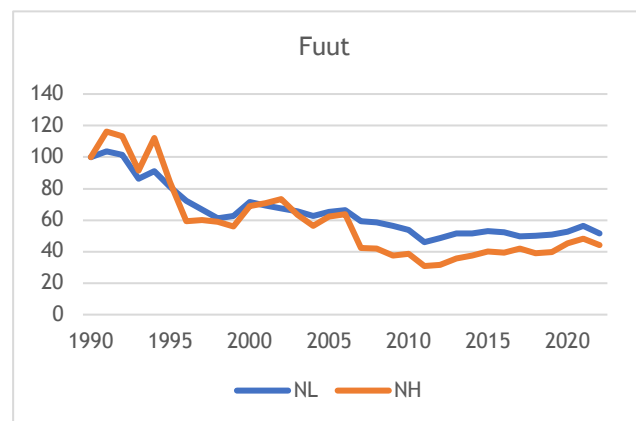
- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

De eerste melding van broedende Futen stamt uit 1976 op de Nieuwe Meer (Melchers & Daalder, 1996), maar vermoedelijk broedde de soort er al veel eerder (Marcus, 1998). De afname in de grafiek komt doordat in de laatste jaren ook minder waterrijke plots onderdeel zijn van de monitoring. In de deelgebieden van het Amsterdamse Bos waar Futen broeden, zijn de getelde aantallen al jaren behoorlijk constant met soms een dipje na een wat strengere winter, want de Fuut is als uitgesproken viseter afhankelijk van schoon water en zeer gevoelig voor ijsgang. De stand is feitelijk opvallend stabiel naast de provinciale en landelijke afname sinds de hoogtijdagen van de soort in het voorlaatste decennium van de vorige eeuw.

Voorkeursbiotoop bestaat uit stilstaand zoet water van 0,5 tot 5 meter diep met voldoende niet te dichte oevervegetatie. Enige submerse vegetatie kan geen kwaad, maar drijvende vegetatie moet beperkt blijven. Per paar bestaat het territorium in de regel uit 1 ha open water met voldoende kleine vissen tot 22 centimeter. (Cramp *et al.* 1977/ Del Hoyo *et al.* 1992). Beheer bestaat uit het openhouden van oppervlaktewater, gefaseerd maaien van oevervegetatie en het garanderen van een goede visstand.

Trendindicatie Fuut in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Fuut in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Roerdomp

- *Status*: onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

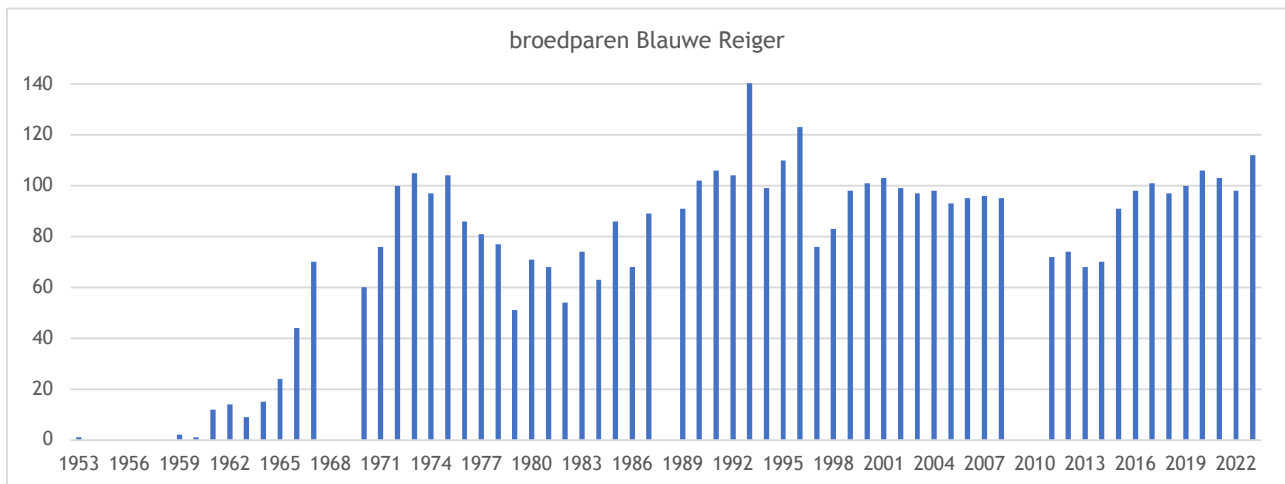
De Roerdomp was voorheen broedvogel aan de Noordkant van het Amsterdamse Bos (Marcus, 1998). Recent heeft de soort zich gevestigd als broedvogel in het Schinkelbos, in 2023 zelfs met 2 territoria. Er is sprake van een landelijke toename die deels wordt toegeschreven aan de aanleg van nieuwe natte natuur. Lokale terreinomstandigheden spelen eveneens een rol van betekenis. Jaarlijkse aantalsschommelingen hangen samen met het winterweer.

Het voorkeursbiotoop bestaat uit dicht begroeide moerasvegetatie met ondiep stilstaand water. Onder gunstige omstandigheden kan een relatief klein moeras, zoals het Schinkelbos, als nestplaats dienen. De vogels maken dan nachtelijke voedselvuchten in de omgeving, mits voldoende rust heerst rond de nestplaats (Cramp *et al.* 1977). Beheer bestaat uit het voorkomen dat rietmoeras zich door ontwikkeld tot moerasbos en het garanderen van voldoende rust in het broedareal.

Blauwe reiger

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: nesten zijn jaarrond beschermd

Kolonietellingen in het Amsterdamse Bos gaan terug tot 1953. Sindsdien wordt de kolonie regelmatig geteld, in de 70-jarige telreeks ontbreken slechts 9 jaar. Voorzover bekend heeft de kolonie altijd in de Balkan gezeten. Het broedbiotoop bestaat uit volwassen bomen sterk genoeg om het grote nest te dragen, zowel loof- als naaldhout. De soort maakt voedselvlucht naar voedselgebied tot 10-tallen kilometers rond de kolonie. Water en oeverbeheer in het Amsterdamse Bos zal van weinig invloed zijn op de grootte van de lokale broedpopulatie, maar beheer van de nestbomen wel.

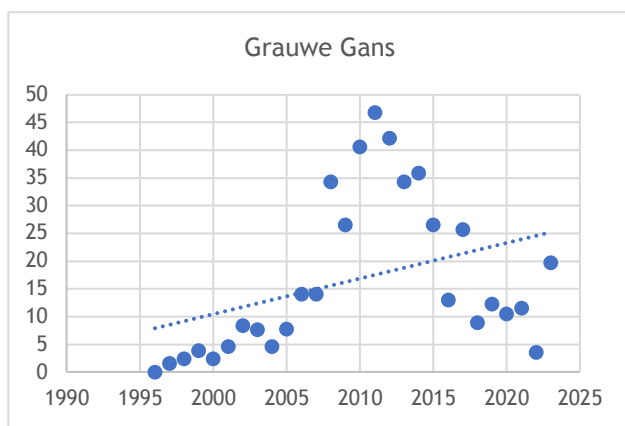
Aantalsverloop van de Blauwe Reigerkolonie in het Amsterdamse Bos. Er zijn geen tellingen bekend uit 1955-1958, 1968, 1969, 1988, 2009 & 2010. Gegevens P. Bergkamp/ kolonievogelproject Sovon.

Grauwe gans

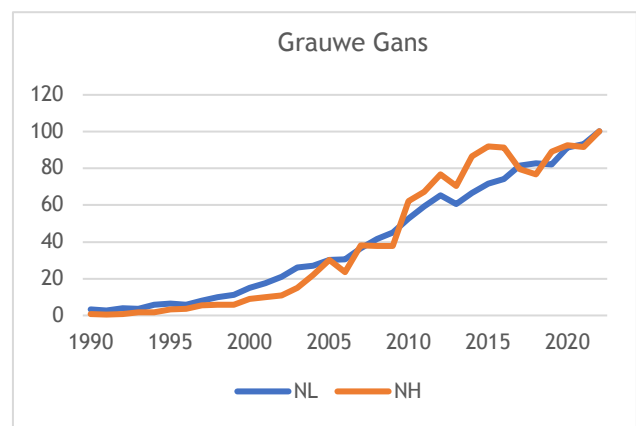
- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: soort oefent grote invloed uit op leefomgeving

Vanwege het algemeen voorkomen is de soort beeldbepalend voor sommige habitats in het Amsterdamse Bos. Het eerste broedgeval vond pas plaats in 1997 aan de Noordkant (Marcus, 1998). In lijn met de provinciale en landelijke trend nam de soort ook in het Amsterdamse Bos sterk in aantal toe. De piek in de grafiek is deels ontstaan omdat in die periode relatief veel waterrijke plots zijn geïnventariseerd, namelijk de plots aan de Noordkant en de Amstelveense Poel-zuid, die later in de reeks ontbreken. Ditzelfde patroon is te zien bij meer watervogels. Het einde van de groei van het aantal Grauwe Ganzen in Nederland en in het Amsterdamse Bos lijkt nog niet in zicht. Beheer maatregelen op en rond Schiphol lijken (nog) niet van negatieve invloed op de trend van de broedpopulatie in het Amsterdamse Bos.

Het voorkeursbiotoop bestaat uit een breed spectrum van zoetwatergebieden met goed ontwikkelde rietoever.

Trendindicatie Grauwe Gans in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

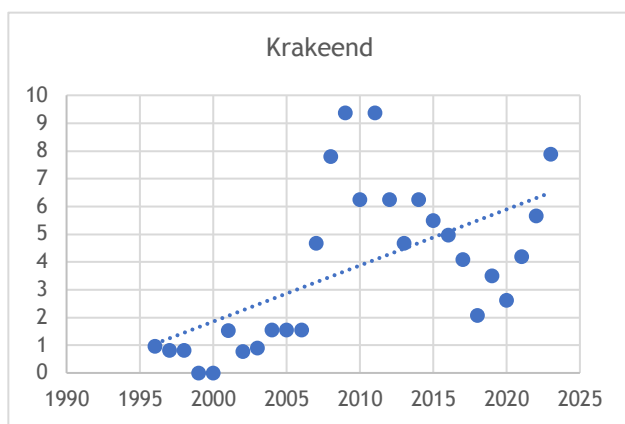

Trendindicatie Grauwe Gans in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

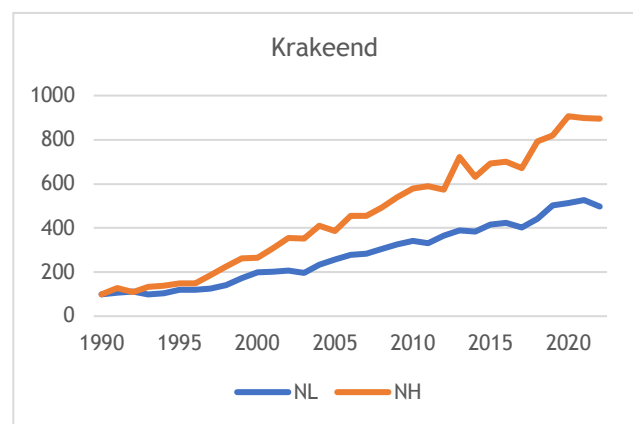
Krakeend

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename

Vanwege het algemeen voorkomen is de soort beeldbepalend voor sommige habitats in het Amsterdamse Bos. Hoewel nauwverwant vertoont de Krakeend een tegenovergestelde trend als de Wilde Eend. De soort neemt landelijk, provinciaal en in het Amsterdamse Bos sterk in aantal toe. De reden hiervoor is niet helemaal duidelijk (Boele *et al.* 2022). Het is momenteel een van de meest succesvolle broedvogels van ons land. Krakeenden broeden anderhalve maand later dan Wilde Eenden. Mogelijk zijn de opgroeiomstandigheden voor de kuikens van de Krakeend hierdoor beter, denk bijvoorbeeld aan temperatuur, voedselaanbod en dekking tegen predatoren (Boele *et al.* 2022). De voorkeursbiotoop bestaat uit tamelijk ondiep, voedselrijk zoetwater, de oeverbegroeiing hoeft niet aaneengesloten te zijn, maar moet wel voldoende dekking bieden. Krakeend broedt op de grond zowel in oevervegetatie als onder struiken (Cramp *et al.* 1977). Van algemene beheermaatregelen voor op de grond broedende vogels en maatregelen voor beheer van oever- en waterkwaliteit zal ook Krakeend kunnen profiteren.

Trendindicatie Krakeend in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

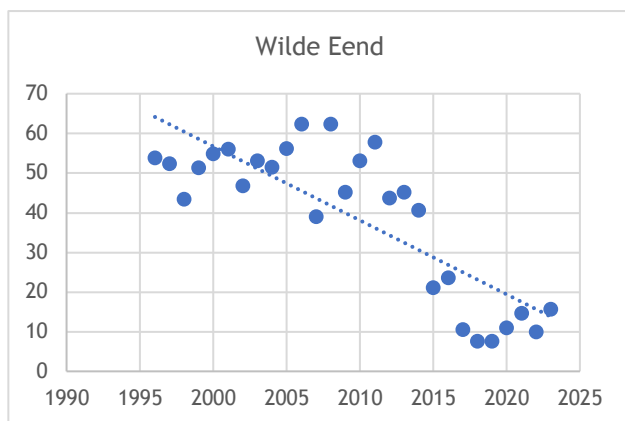
Trendindicatie Krakeend in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Wilde Eend & Soepeend

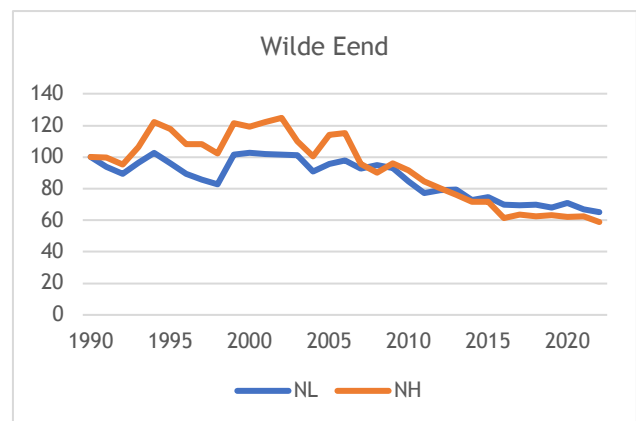
- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname

Vanwege het algemeen voorkomen is de soort beeldbepalend voor sommige habitats in het Amsterdamse Bos. Eendjes voeren blijft een populaire bezigheid. Het broeden van de Wilde Eend aan de Nieuwe meer is al bekend van voor de aanleg van het Amsterdamse Bos (Vlek, 2000). De trend van Wilde Eend en Soepeend vertoont een opvallende afname, die in geval van de Wilde Eend zelfs nog sterker is dan de toch flinke landelijke en provinciale afname. Het beeld wordt deels versterkt doordat in de laatste jaren ook minder waterrijke plots onderdeel zijn van de monitoring. Maar er is wel degelijk sprake van een absolute afname. Bijvoorbeeld in het plot Westoever Amstelveense Poel nam het aantal getelde territoria van de Wilde Eend af van 30 in 1990 naar 3 in 2023. Deze trend werd vastgesteld in alle getelde gebieden. De trend in het Amsterdamse Bos staat niet op zichzelf. Anders dan in andere Europese landen nemen de aantallen in Nederland sinds ongeveer 1990 af, met een te hoge kuikensterfte als belangrijke oorzaak (Wiegiers *et al.* 2022). Soepeenden zijn bastaarden van Wilde Eenden met afwijkend gekleurde kweekvormen van deze soort. Genetisch gezien is de Soepeend geen aparte soort.

De voorkeursbiotoop bestaat uit ondiep (tot 1 meter) zoetwater. Het nest ligt op de grond, vaak ver van water. Wilde eend en Soepeend zijn als grondbroeder gevoelig voor verstoring. Vanwege de onduidelijkheid omtrent de oorzaken van achteruitgang, zijn specifieke beheermaatregelen onbekend. Maar van algemene beheermaatregelen voor op de grond broedende vogels en maatregelen voor beheer van oever- en waterkwaliteit zullen ook eenden kunnen profiteren.

Trendindicatie Wilde Eend in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

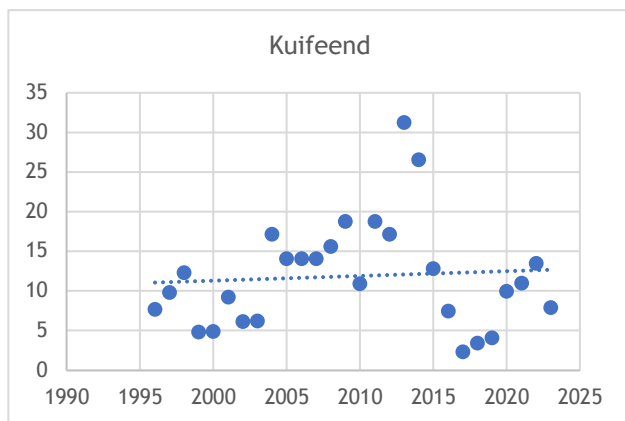

Trendindicatie Wilde Eend in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

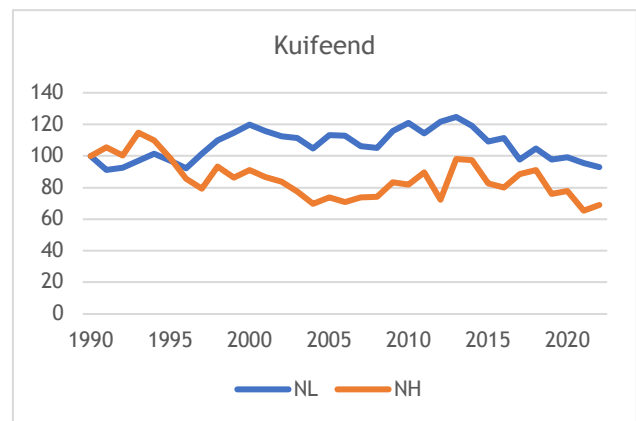
Kuifeend

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

Vanaf 1950 nam het aantal Kuifeenden in ons land en elders in West-Europa explosief toe. In deze periode vestigde de soort zich ook als broedvogel in het Amsterdamse Bos. In 1969 broedde de Kuifeend rond de Nieuwe Meer en vanaf 1970 in het Amsterdamse Bos (Melchers & Daalder, 1996), met toen al 3 paar (Vlek, 2000). De trend in het Amsterdamse Bos is stabiel tegenover een matige afnemende provinciale en landelijke trend. Dit verschil laat zich lastig duiden. De soort is in Nederland later gaan broeden en het nestsucces neemt af. Over de oorzaken hiervoor tasten we vooralsnog in het duister (Boele *et al.* 2022). Ook houdt de afname mogelijk verband met een afname van kwalitatief goed voedsel (Hornman *et al.* 2022). Het is zelfs niet uitgesloten dat vogelgriep heeft bijgedragen aan de recente afname (Boele *et al.* 2022). De voorkeursbiotoop in de broedtijd bestaat uit open zoetwater tussen 3 en 5 meter diep, bij voorkeur met enige kleine eilanden waar het nest op de oever vlak bij het water wordt gemaakt (Cramp *et al.* 1977). Algemene maatregelen voor beheer van oever- en waterkwaliteit zal ook Kuifeend kunnen profiteren evenals het weren van mensen en loslopende honden op broedeilanden.

Trendindicatie Kuifeend in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

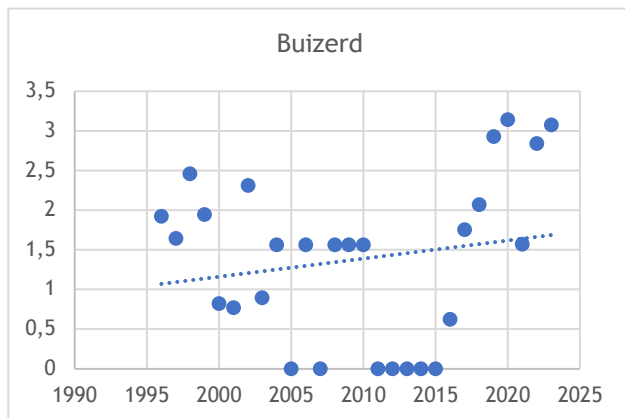

Trendindicatie Kuifeend in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

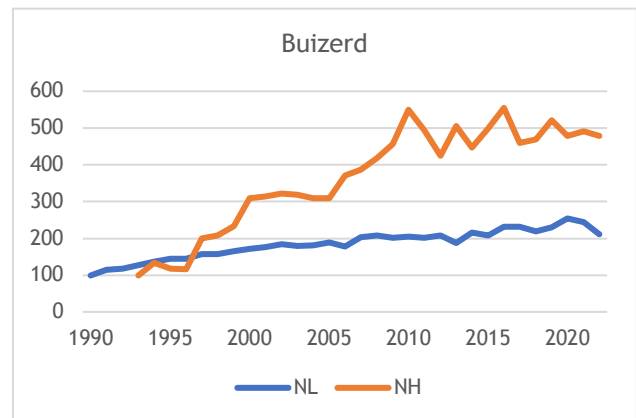
Buizerd

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: matige toename
- *Relevatie*: nesten zijn jaarrond beschermd

De Buizerd broedde tot eind jaren tachtig van de twintigste eeuw niet bij Amsterdam (Melchers & Daalder, 1996). Het eerste broedgeval in het Amsterdamse Bos was in 1992 nabij de Amstelveense poel (Vlek, 2000). Sindsdien broedt de soort jaarlijks in het Amsterdamse Bos (Melchers & Daalder, 1996). Al blijkt dit niet uit de grafiek, omdat de bosrijke delen (met voor buizerd geschikte nestbomen) in lang niet alle jaren zijn geïnventariseerd. De toename in het Amsterdamse Bos gaat samen met de toename in de provincie Noord-Holland. Deze kan worden toegeschreven aan het ouder worden van bossen in het algemeen, wat deze geschikter maakt als broedgebied. Dit proces is ook gaande in het Amsterdamse Bos. In 2023 telde het Amsterdamse Bos en schinkelbos samen 8 territoria van Buizerd (Van Dijk, 2024). Het muizenrijke Schiphol dient als belangrijk foerageergebied voor Buizerds uit het Amsterdamse Bos (Melchers & Daalder, 1996). Het Amsterdamse Bos zelf is voor de Buizerd vooral broedgebied. Beheer bestaat uit het garanderen van voldoende aanbod van oude kraaiennesten en rust rond de nestbomen.

Trendindicatie Buizerd in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

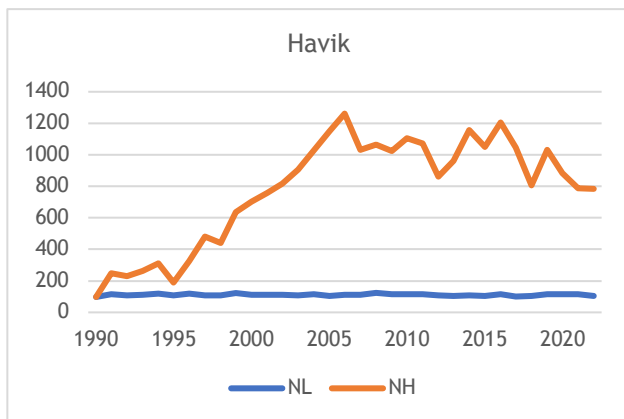
Trendindicatie Buizerd in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Havik & Sperwer

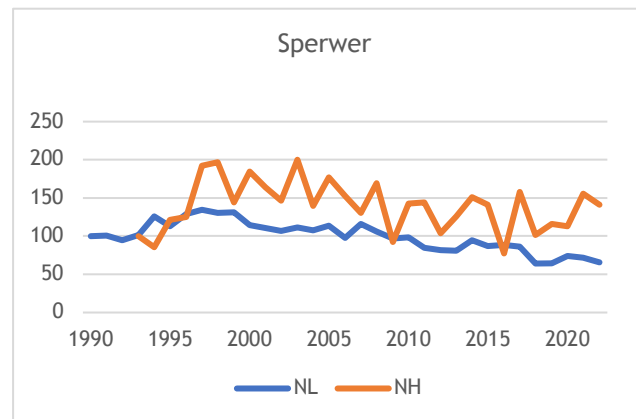
- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel.
- *Beleidsrelevantie*: nesten zijn jaarrond beschermd

Van de Havik werden in het Amsterdamse Bos voor het eerst vliegvlugge jongen waargenomen in 1994 (Melchers & Daalder, 1996). Het eerste vermoeden van broeden van Sperwers in het Amsterdamse Bos stamt uit 1985 (Vlek, 2000), de eerste nestvondsten dateren evenwel pas van 1994 (Melchers & Daalder, 1996). Sindsdien broeden de soorten hier jaarlijks. De vestiging van beide soorten als broedvogel in het Amsterdamse Bos past in de landelijke toename, met uitbreiding van het broedgebied in westen van het land én voor de havik geldt ook het ouder worden van het bos. Van de Havik werden in ieder geval 6 broedpaar vastgesteld in 2017 tijdens integrale roofvogeltelling van het Amsterdamse Bos. Een lage sperwerstand is evident bij een hoge stand van de Havik, maar het aantal broedpaar is stellig hoger dan de 0 tot 1 paar die blijkt uit de BMP-tellingen. In 2023 broedde 2 paar Havik en 4 paar Sperwer in het Amsterdamse Bos (van Dijk 2024). Het gericht monitoren van roofvogels is aan te bevelen in verband met de bescherming van de nesten.

Beheer bestaat uit het garanderen van voldoende aanbod aan kraaiennesten, met name die in lariks hebben de voorkeur van Havik vanwege de sterke horizontale takkenstructuur. Tevens is rust rond de nestbomen essentieel. Het borgen van een goede stand van kleine en middelgrootte vogels is van belang als voedselbron.

Trendindicatie Havik in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

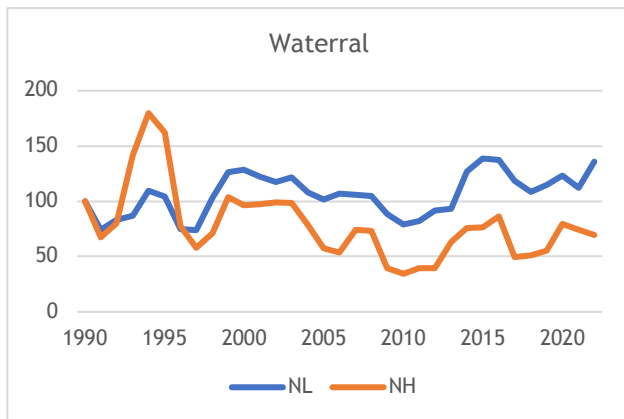

Trendindicatie Sperwer in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Waterral

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De eerste broedgevallen worden gemeld in 1947 (Marcus, 1998), maar waarschijnlijk broedde de soort er eerder ook al. De Waterral broedt waarschijnlijk jaarlijks in sommige delen van het Amsterdamse Bos, maar ontbreekt in de grafiek in jaren dat het broedgebied niet is geteld. Dit geldt bijvoorbeeld voor plot 1529 – de Noordkant. De recente toename vindt plaats onder invloed van vestiging in het Schinkelbos. De voorkeursbiotoop bestaat uit een nauwkeurige mix van zoetwater, vlakke meestal zeer modderige grond en dichte, tamelijk hoge moerasvegetatie. Met deze combinatie van habitateisen kunnen zelfs kleine enclaves in verder ongeschikt gebied voldoen als broedgebied. Buiten de broedtijd leeft de soort ook in drogere gebieden (Cramp *et al.* 1980). Beheer bestaat uit het voorkomen dat moeras zich doorontwikkeld tot moerasbos.

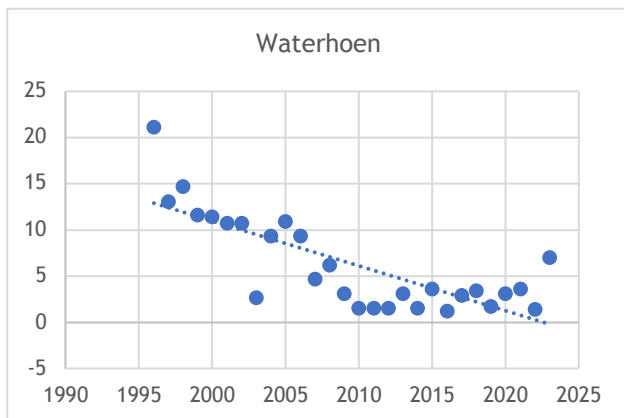

Trendindicatie Waterral in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

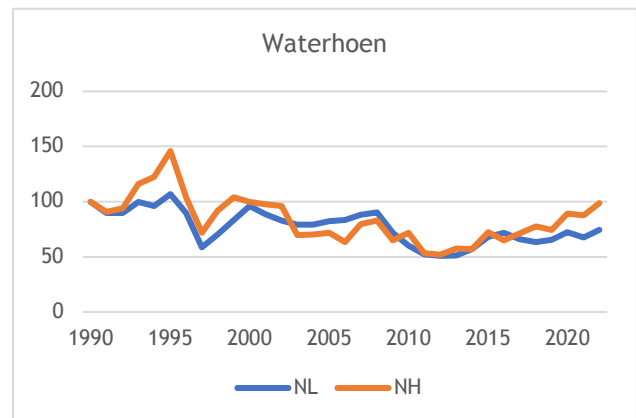
Waterhoen & Meerkoet

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

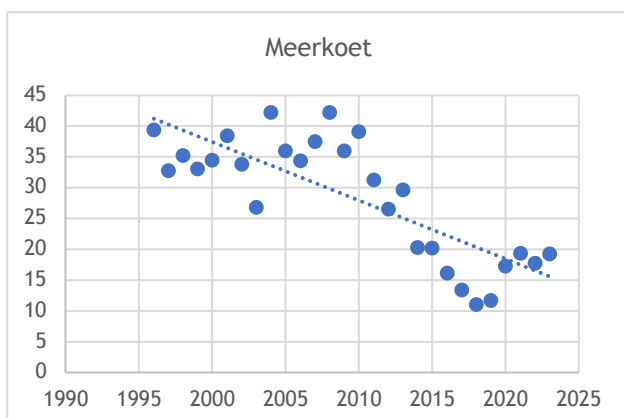
Het Waterhoen en de Meerkoet bewonen vrijwel alle zoetwaterbiotopen, waarbij het Waterhoen een voorkeur heeft voor kleinschaliger voedselrijke wateren. Beide soorten broedden al in de Amstelveense Poel en de Nieuwe Meer vóór de aanleg van het Amsterdamse Bos. De recente opvallend sterke afname van Meerkoet én Waterhoen in het Amsterdamse Bos contrasteert met de min of meer stabiele landelijke en provinciale trends. Het beeld wordt deels versterkt doordat in de laatste jaren ook minder waterrijke plots onderdeel zijn van de monitoring. Maar er is wel degelijk sprake van een absolute afname. In de plot 573 – Westoever van de Amstelveense poel nam het aantal getelde territoria van waterhoen af van 17 in 1990 naar 1 in 2023. Van de Meerkoet daalde het aantal territoria in dezelfde periode van 20 naar 5. Ook in de Kleine poel werd een vergelijkbare afname vastgesteld. Redenen van deze afname zijn onbekend. Vanwege de onduidelijkheid omtrent de oorzaken van deze achteruitgang, zijn specifieke beheermaatregelen lastig te definiëren. Maar van algemene maatregelen voor beheer van oever- en waterkwaliteit zullen ook deze soorten kunnen profiteren.

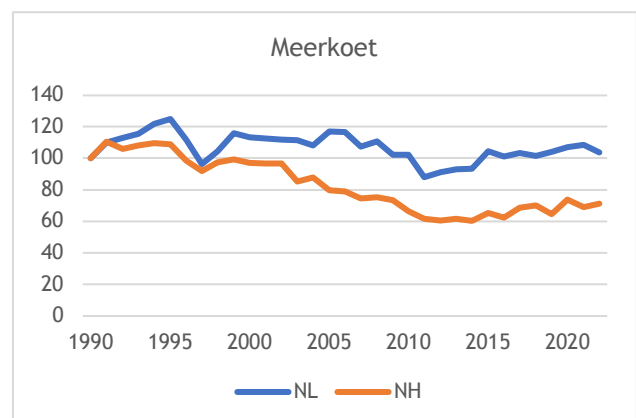
Trendindicatie Waterhoen in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Waterhoen in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Meerkoet in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

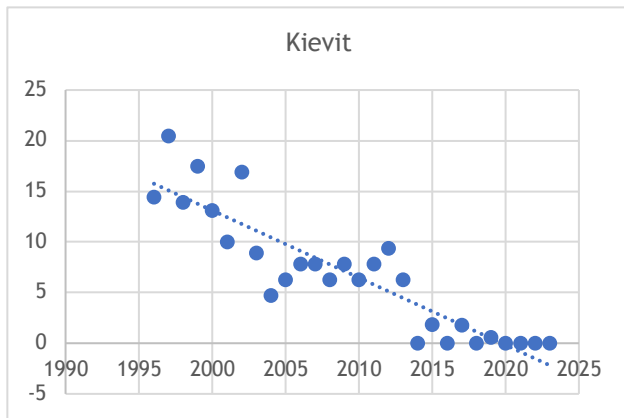

Trendindicatie Meerkoet in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

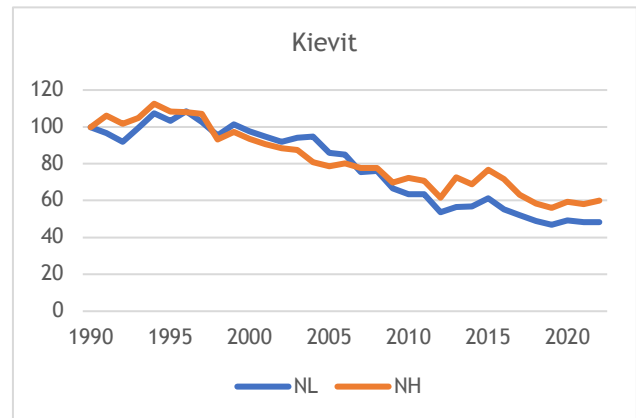
Kievit

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De Kievit was lang een algemene broedvogel in polder Meerzicht (Marcus, 1998). Na een jarenlange afname alhier is de soort rond 2020 verdwenen als broedvogel in het Amsterdamse Bos. Het verdwijnen als broedvogel is onderdeel van de sterke landelijke en provinciale afname van weidevogels. Zolang de weidevogels in aantal blijven afnemen in hun kerngebieden, de agrarische graslanden van Friesland, Noord-Holland en het Groene Hart, zullen secundaire gebieden als polder Meerzicht waarschijnlijk niet snel weer worden bezet als broedgebied.

Trendindicatie Kievit in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

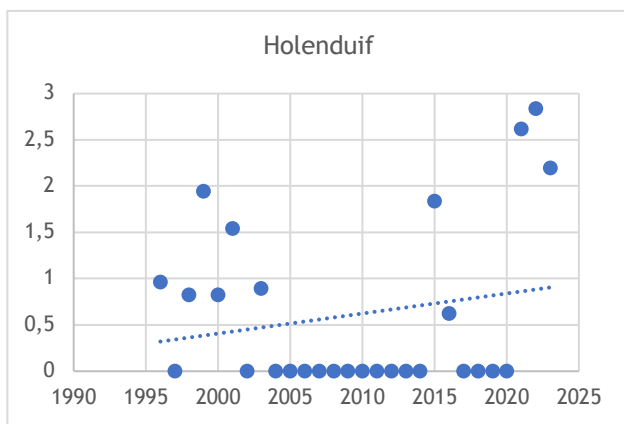

Trendindicatie Kievit in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

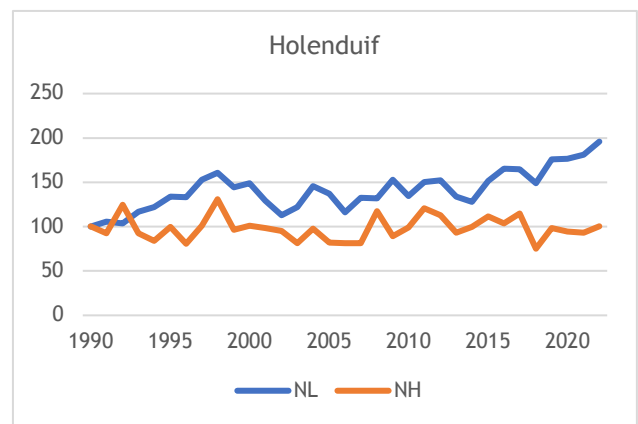
Holenduif

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: matige toename

Holenduif is een karaktersoort van oude parkbossen. Anders dan de Houtduif is de Holenduif als holenbroeder sterk afhankelijk van volwassen oude bomen met voldoende grote holtes om in te nestelen. De eerste melding van broedgevallen is pas in de jaren '80 van 20e eeuw (Marcus, 1998). De verdere veroudering van de bosopstanden in combinatie met een meer natuurlijk bosbeheer zullen gunstig uitpakken voor de Holenduif. De positieve trend in het bos lijkt dan ook reëel, evenals de fluctuaties van jaar op jaar. Het geheel ontbreken van de soort in sommige jaren na 2000 is echter onwaarschijnlijk. De voorkeursbiotoop van Holenduif wordt gekenmerkt door oude bomen, met holtes, langs de randen van het bos met toegang tot velden met ruigtekruiden of akkerland (Cramp *et al.* 1985). Nestholtes zijn een belangrijke limiterende factor in het voorkomen van Holenduif. Nesten van Grote Bonte Specht zijn te klein, maar nadat deze zijn uitgebeten door Halsbandparkieten voldoen ze wel. Bij het beheer zou, tenminste een deel van, deze bomen behouden moeten blijven. De soort broedt ook in nestkasten, als deze tenminste niet bezet zijn door Bosuilen.

Trendindicatie Holenduif in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

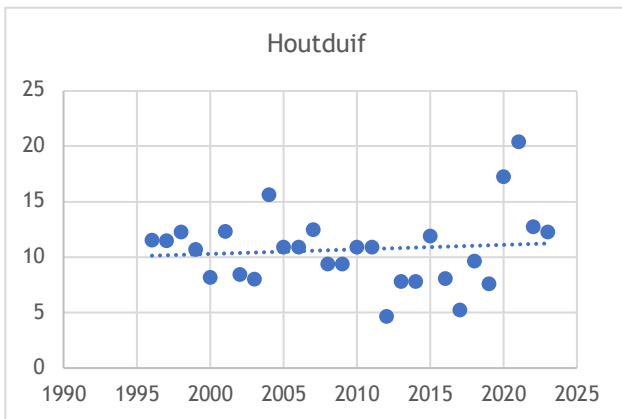

Trendindicatie Holenduif in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

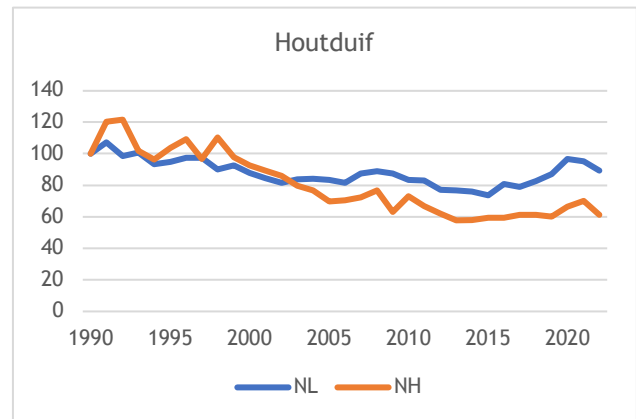
Houtduif

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel

De Houtduif vestigde zich als broedvogel kort na de eerste aanplant en werd snel talrijk. Vroege inventarisaties beperken zich vaak tot schattingen van het aantal Houtduiven, vanwege het hoge aantal. Het ouder worden van het bos maakt de situatie alleen maar gunstiger voor deze soort. De trend in het Amsterdamse Bos is nog steeds matig toenemend in tegenstelling tot de matige afname van de provinciale trend. De voorkeursbiotoop bestaat uit bos, met loof- of naaldhout, grenzend aan of doorsneden met begroeide open ruimte (Cramp *et al.* 1985). De inrichting van het Amsterdamse Bos voldoet volledig aan deze beschrijving. Het beheer voor een goede Houtduivenstand bestaat feitelijk uit het in stand houden van het bos zoals het is.

Trendindicatie Houtduif in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

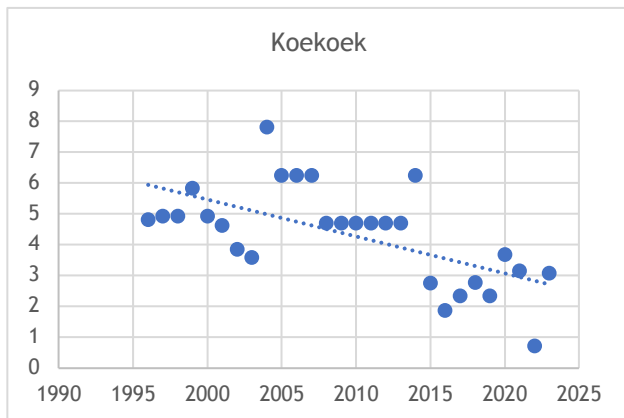

Trendindicatie Houtduif in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

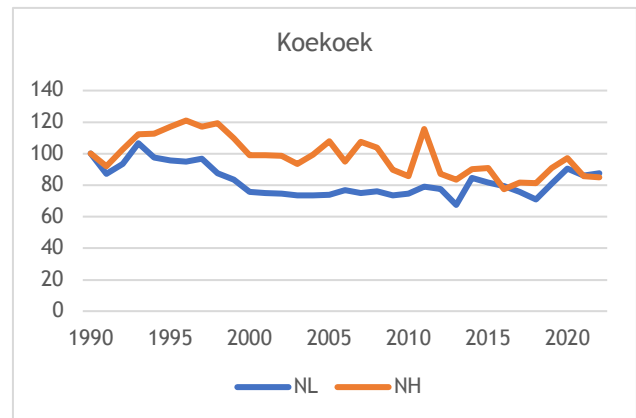
Koekoek

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: RL

De afname in het Amsterdamse Bos is sterker dan de landelijke en provinciale afname. De Koekoek is wijd verbreid in Nederland, maar is nergens talrijk. De aanwezigheid van de Koekoek is weliswaar eenvoudig vast te stellen, maar het is een lastig te inventariseren soort van wege de gewoonte om de eieren te leggen in nest van een andere soort (de waardvogel). De dichtheid hangt af van het aanbod aan waardvogels. Tegenwoordig zijn in Nederland Kleine Karekiet, Heggenmus, Graspieper en Witte Kwikstaart de belangrijkste waardvogels. Bijna al deze soorten nemen in het Amsterdamse Bos in aantal af, of zijn als broedvogel verdwenen. Dit is deels toe te schrijven aan de negatieve landelijke trend van sommige van deze soorten, maar zeker ook aan het ouder worden van het bos. De Koekoek is geen echte bosvogel en heeft in het Amsterdamse Bos steeds minder te zoeken.

Trendindicatie Koekoek in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

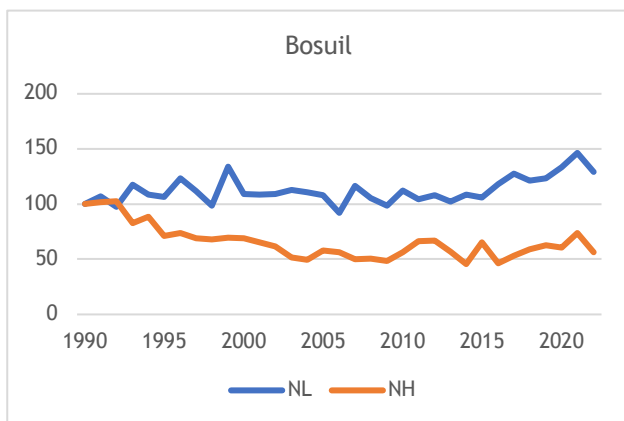

Trendindicatie Koekoek in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Bosuil

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel

Het Amsterdamse Bos is het zwaartepunt van de regionale Bosuil-populatie (Melchers & Daalder, 1996). Het eerste broedgeval was in 1958 (Melchers & Daalder, 1996). Sindsdien is sprake van een toename door het ouder en dus geschikter worden van het bos en door het ophangen van nestkasten. Bovendien was er sprake van een provinciale toename. De voorkeursbiotoop bestaat uit rijk gestructureerd loof- of gemengd bos, met lanen en openruimtes tussen oude bomen. Het Amsterdamse Bos is ideaal voor deze soort. Bosuil is een echte holenbroeder, om geschikte holtes te bevatten moeten bomen oud genoeg zijn, tenzij nestkasten worden aangeboden. Naast een geschikte nestplaats is ook voldoende voedsel van belang. Het Bosuil-menu is zeer gevarieerd, de grootte van een territorium en dus van het aantal Bosuilen dat het Amsterdamse Bos kan huisvesten, wordt bepaald door de beschikbaarheid van voldoende prooien. De soort komt al sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw voor in elk kilometerhok van het Amsterdamse Bos en kan worden beschouwd als een van de karaktersoorten van het gebied. Omdat niet in alle jaren avond- en nachttellingen in de BMP-plots zijn uitgevoerd, is de telreeks in het Amsterdamse Bos voor deze soort niet betrouwbaar. Meer aandacht voor het consequent uitvoeren van avondtellingen kan dit euvel verhelpen.

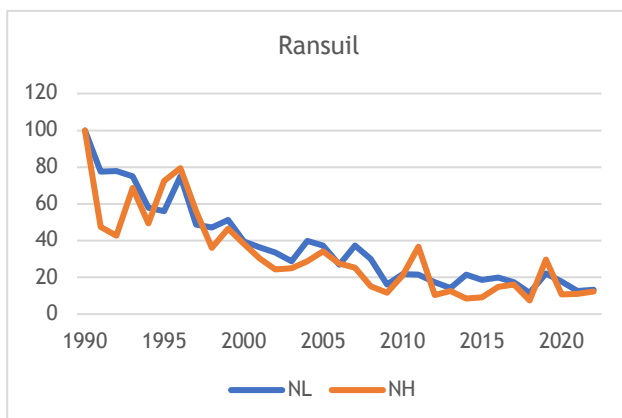

Trendindicatie Bosuil in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Ransuil

- *Status*: onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: afname
- *Beleidsrelevantie*: RL/ nestenplaatsen zijn jaarrond beschermd

In het Amsterdamse Bos is de populatieontwikkeling van de Ransuil sinds de tweede helft van de jaren veertig tot eind jaren tachtig goed in kaart gebracht. De aantallen namen toe van enkele paren tot maximaal 17 broedparen in 1962. Daarna nam het aantal broedparen geleidelijk af. De achteruitgang wordt in verband gebracht met de toename van het aantal Bosuilen. Algemeen wordt verondersteld dat de grotere Bosuil concurreert met de kleinere Ransuil en deze in aantal doet afnemen. Tot voedselconcurrentie zal het niet snel komen. Beide soorten bejagen andersoortig terrein en hanteren daarbij een volstrekt andere jachtmethode. Opmerkelijk is dat Ransuilen die in een bosuil-territorium broeden zich buitengewoon heimelijk gedragen (Melchers & Daalder, 1996). Recente gegevens duiden op broedgevallen langs de rand van het bos, grenzend aan geschikt jachtgebied, zoals in de omgeving van de camping. De huidige telreeksen in de binnen het onderzoeksgebied gelegen BMP-plots leveren geen betrouwbaar beeld van de aantalsontwikkeling. Desondanks is helder dat de soort momenteel schaars is, een ontwikkeling die de sterke landelijke en provinciale achteruitgang weerspiegelt. Ransuil is geen uitgesproken bosvogel. De voorkeursbiotoop bestaat uit kleine bosjes in, of bosranden grenzend aan open landschappen met voldoende leefgebied voor veldmuis (het stapelvoedsel). Hierbij heeft de soort een lichte voorkeur voor naalddhout, omdat dat jaarrond ook overdag dekking biedt, plus de aanwezigheid van oude kraaien- of eksternesten om in te broeden. Door de combinatie van de landelijk negatieve trend, de successie van het bos met daarbij behorende toename van grote predatoren als Bosuil en Havik, licht het in de lijn der verwachting dat deze soort zich in het Amsterdamse Bos hooguit zal kunnen handhaven langs de randen die niet grenzen aan bebouwd gebied.

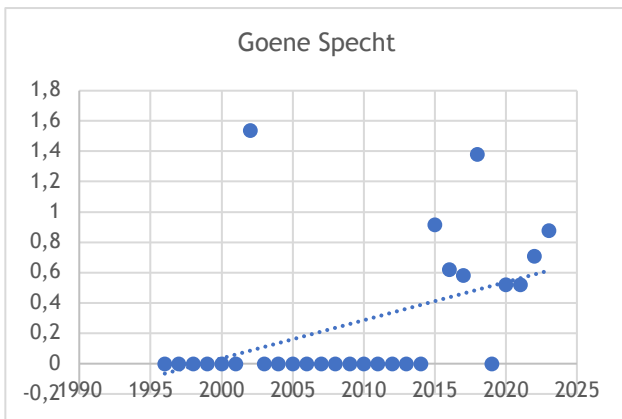

Trendindicatie Ransuil in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

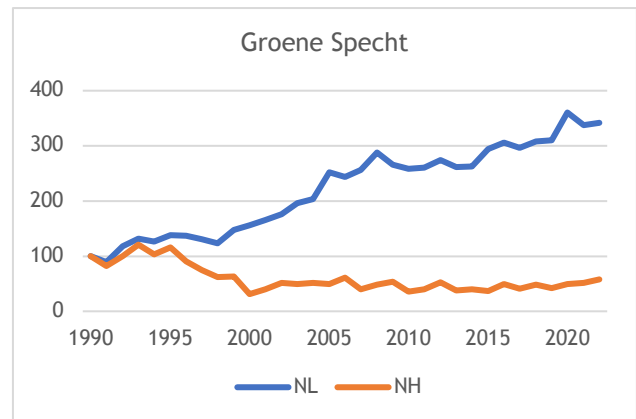
Groene specht

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De eerste waarneming in het Amsterdamse Bos werd gedaan in 1944, het eerste broedgeval vond echter pas plaats in de jaren zeventig van de twintigste eeuw (Melchers & Daalder, 1996). Inmiddels broedt de Groene Specht jaarlijks in laag aantal in het bos. De soort heeft een voorkeur voor zachte houtsoorten, zoals abeel, populier en wilg, om de nestholte in uit te hakken in combinatie met gazons om te foerageren op mieren, met name zwarte wegmier en gele weidemier. In tegenstelling tot Grote Bonte Specht wordt het nest soms meer jaren achtereen gebruikt. Het beheer moet gericht zijn op behoud van voldoende geschikte potentiële nestbomen, met een minimale diameter van 23 cm, en het behoud van mierennesten.

Trendindicatie Groene Specht in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

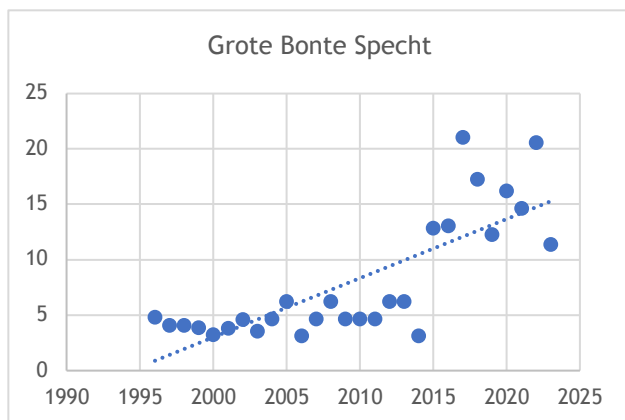

Trendindicatie Groene Specht in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

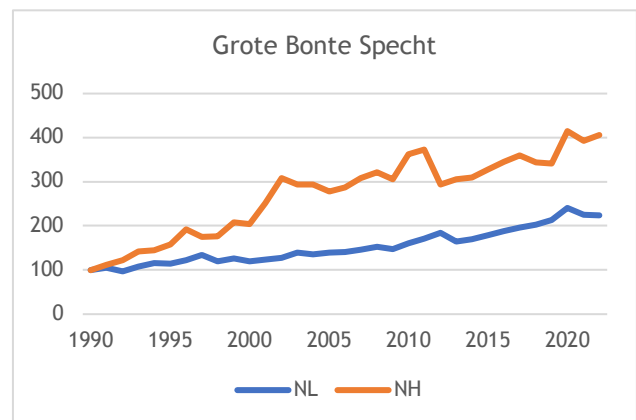
Grote Bonte Specht

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

Het Amsterdamse Bos heeft zo'n 20 jaar moeten groeien, voordat de Grote Bonte Specht zich er als broedvogel wilde vestigen (Melchers & Daalder, 1996). Het eerste broedgeval vond plaats in 1955 (Vlek, 2000). Geheel in lijn met de provinciale trend en het ouder worden van het Amsterdamse Bos zelf, neemt het aantal broedparen sterk toe. De 'sprong' in de grafiek is deels het gevolg van de start van BMP-tellingen in plot 7467 - Amsterdamse Bos midden en het hervatten van tellingen in plot 7811 - Balkan. Beide gebieden met opgaand bos zijn zeer geschikt voor spechten, met recentelijk respectievelijk gemiddeld 7 en 14 broedpaar per jaar. De werkelijke toename zal derhalve meer lineair van aard zijn. De soort broedt zowel in loofhout, gemengd bos als naalddhout. Deze soort heeft geen voorkeur voor het soort nestboom, maar de stam moet minimaal 15 cm in doorsnede zijn om een nestholte te kunnen huisvesten. Vanwege de gewoonte om elk jaar een nieuwe nestholte uit te hakken, is de Grote Bonte Specht een belangrijke leverancier van nestplaatsen voor andere hollenbroeders. Bij dunningen zou tenminste een deel van deze bomen gespaard moeten blijven.

Trendindicatie Grote Bonte Specht in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

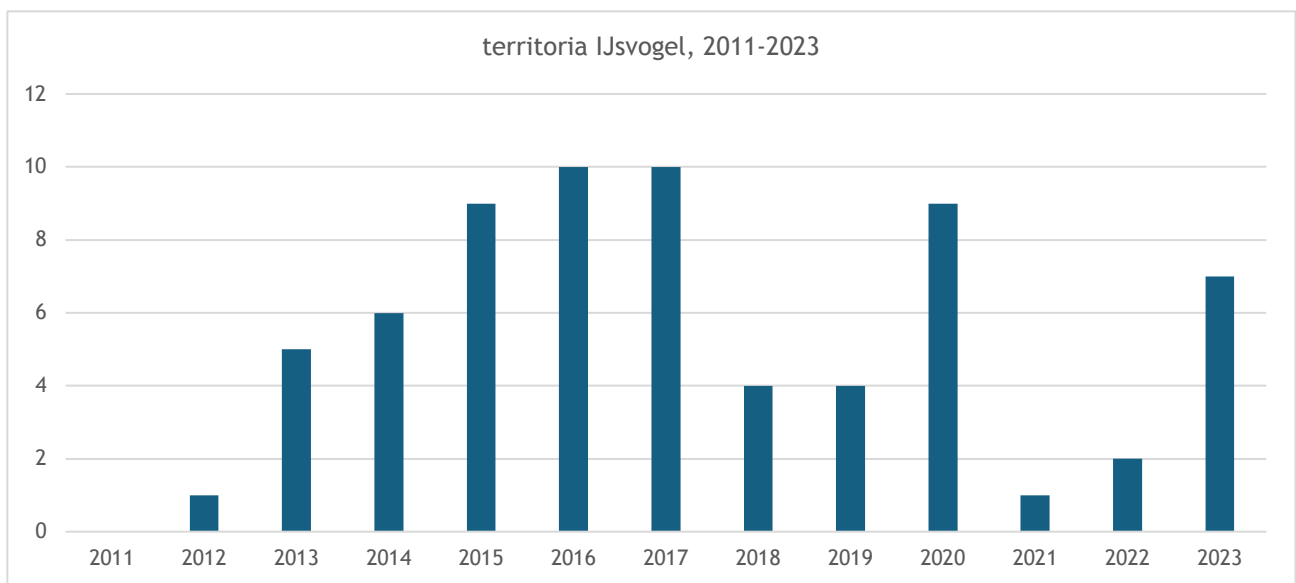

Trendindicatie Grote Bonte Specht in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

IJsvogel

- *Status*: onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.

Het eerste broedgeval in het Amsterdamse Bos vond plaats in 1953 (Melchers & Daalder 1996). De soort was destijds nog een onregelmatige broedvogel in de regio Amsterdam. Het aantal IJsvogels in de regio is met name sinds de jaren negentig flink toegenomen (van Groen *et al.* 2022). Vóór 2011 gaat het om hooguit 1 à 2 broedgevallen per jaar in het Amsterdamse Bos. Vanaf 2012 broedt de soort jaarlijks in het Amsterdamse Bos in steeds wisselend aantal. Deze toename is onderdeel van de landelijke opgaande trend, die sterk wordt beïnvloed door het gemiddeld zachtere winterweer. Dips in het aantal broedpaar volgen op strenge winters of een korte felle vorstperiode zoals in februari 2021, waarna in heel Amsterdam de IJsvogelstand zeer laag was. Sinds ongeveer 2013 is er in het Amsterdamse Bos actief aandacht voor het beheer en onderhoud van broedlocaties en worden er zo nu en dan wandjes afgestoken (med. J. Jongejans). Het aanleggen van nestwanden kan zinvol zijn, zeker als er daarnaast voldoende geschikt viswater aanwezig is, d.w.z.: 0,8 tot 1,5 kilometer waterloop per broedpaar (Cramp *et al.* 1985).

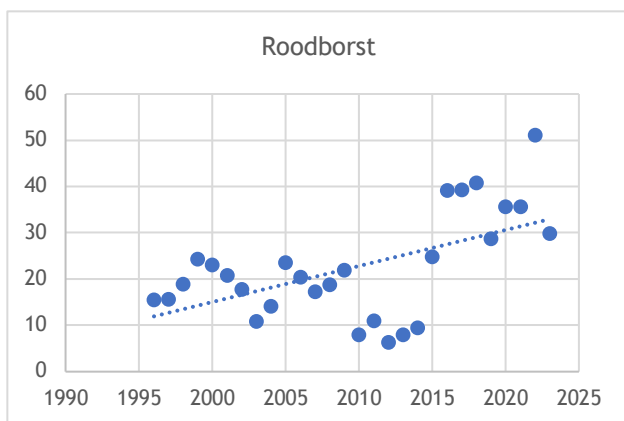

Aantal broedgevallen van IJsvogel in het Amsterdamse Bos sinds de definitieve vestiging in 2012. Deze grafiek is niet gebaseerd op BMP-gegevens, maar op gerichte monitoring van nestwanden (bron: Jan Jongejans).

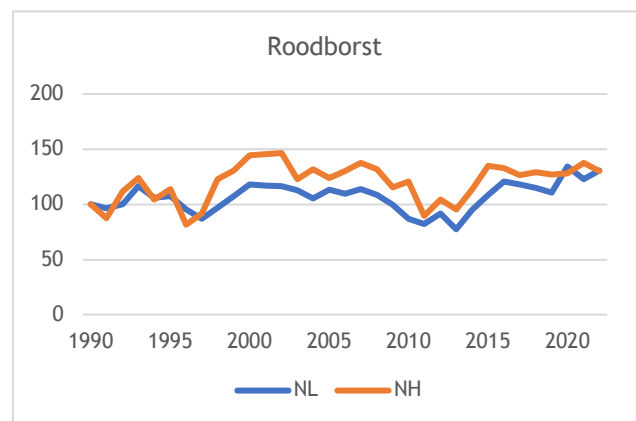
Roodborst, Heggenmus & Winterkoning

- Status: regelmatige broedvogel
- Trend in Amsterdamse Bos: toename/ afname/ toename

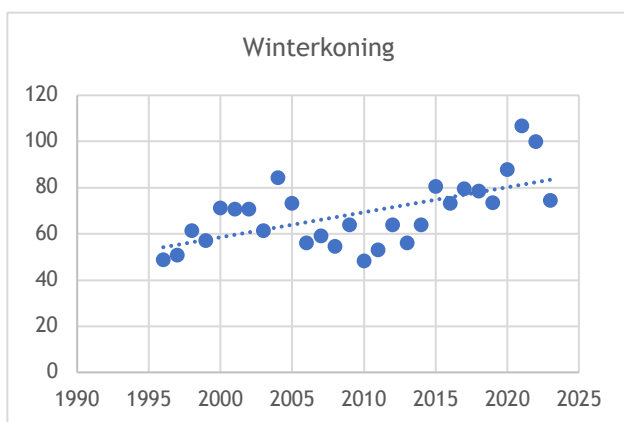
Roodborst, Heggenmus & Winterkoning worden vaak in één adem genoemd, van wege het gezamenlijk voorkomen in halfopen parkachtige landschappen en bossen. Toch zijn er wel degelijk verschillen in biotoopkeuze tussen de soorten, die in uitdrukking komen in de trends in het Amsterdamse Bos. De Winterkoning is momenteel een van meest algemene broedvogels van ons land. De hoogste dichtheden komen voor in rijk gestructureerd loofbos. De voorkeursbiotoop bestaat uit vaak vochtig loof- of naaldbos met een dichte ondergroei van struikgewas, zoals braam. Ook in parklandschappen met dichte struiken en takkenwallen (Voous, 1960). De successie en het huidige beheer maakt het Amsterdamse Bos steeds geschikter voor de Winterkoning. De Heggenmus is feitelijk geen bosvogel, maar vooral broedvogel van struikgewas op landschapsovergangen. De voorkeursbiotoop bestaat uit jong, in ieder geval gelaagd, bos en gemengde bosranden met grazige open plekken (Voous 1960). Het ouder worden van bos is voor deze soort in principe ongunstig, maar bij afwisseling van open terrein in welke vorm dan ook kan de Heggenmus het lang volhouden. De Roodborst is de meest uitgesproken bosvogel van dit drietal, zeker in de broedtijd. De voorkeursbiotoop bestaat uit bos met een rijke ondergroei van struikgewas en een humusrijke bodem (Voous, 1960). De gewoonte op voedsel te zoeken op de bosbodem en om er ook te nestelen, maakt de Roodborst gevoelig voor verstoring. Beheer gericht op rust op de bodem is gunstig voor deze soort. De positieve trend in het Amsterdamse Bos is reëel, maar wordt nog versterkt door toevoeging van BMP-plots in de centrale bosdelen.

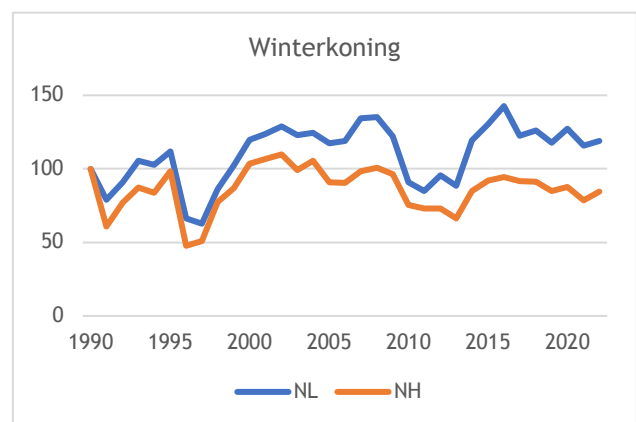
Trendindicatie Roodborst in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

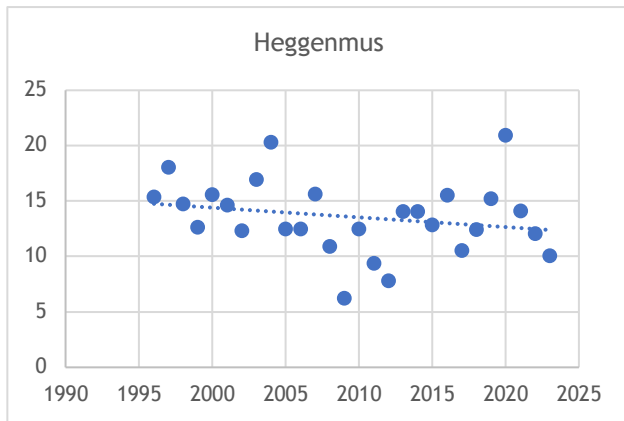
Trendindicatie Roodborst in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

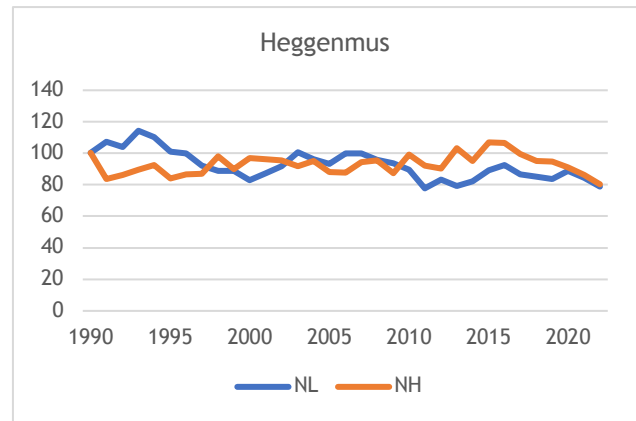
Trendindicatie Winterkoning in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Winterkoning in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Heggenmus in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

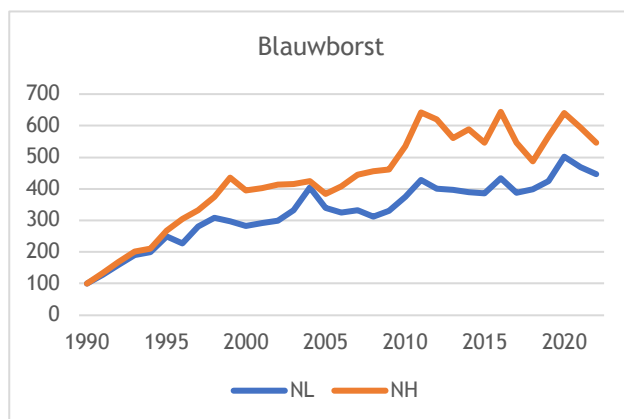

Trendindicatie Heggenmus in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Blauwborst

- *Status:* (jaarlijks) broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* stabiel
- *Beleidsrelevantie:* SNL

Tegenwoordig komt de Blauwborst wijd verspreid voor over Laag-Nederland. De soort kan in moerassen met opslag plaatselijk talrijk zijn. Ten tijde van de aanleg van het Amsterdamse Bos was de Blauwborst in ons land nog een lokale, zeldzame broedvogel. Broeden in het Amsterdamse Bos is van meer recente datum. Tussen 1996 en 2001 werd jaarlijks territoria gemeld in BMP-telgebied 1529 aan de noordkant, sinds 2018 worden jaarlijks tot wel 11 territoria vastgesteld in telgebied 50423 Schinkelbos. Een betrouwbare trend voor het Amsterdamse Bos vanaf 1990 is helaas niet beschikbaar. Het ontbreken van vastgestelde territoria tussen 2002 en 2016 kan het gevolg zijn van het ontbreken van inventarisaties in voor de soort geschikte leefgebieden, maar komt mogelijk ook omdat geschikt blauwborstenbiotoop in het Amsterdamse Bos in die periode misschien ontbrak. De voorkeursbiotoop bestaat uit dichte, lage oeverbossen en verlandingszones van zoetwater met wilgen, elzen en riet (Voous, 1960). Voor het beheer kan de Blauwborst, samen met de Rietzanger, functioneren als doelsoort voor een rijk gestructureerd moerasmozaïek.

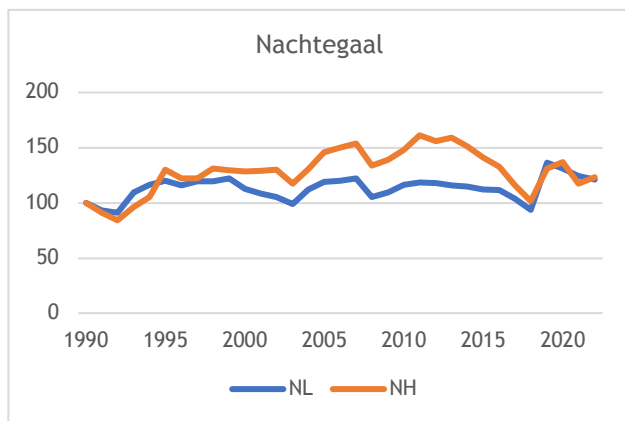

Trendindicatie Blauwborst in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Nachtegaal

- *Status:* (jaarlijks) broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* stabiel
- *Beleidsrelevantie:* SNL/ RL

In 1944 vond het eerste broedgeval plaats in het Amsterdamse Bos (Vlek, 2000). De Nachtegaal is geen uitgesproken bosvogel en in de regio vooral een soort van jonge loofbosstadië op natte grond. Het Amsterdamse Bos was populair bij Nachtegalen vanaf de jaren '40, toen het bos nog maar 10 jaar oud was (Melchers & Daalder, 1996). De voorkeursbiotoop bestaat uit vaak vochtig, gemengd maar niet te dicht bos met dichte ondergroei van laagstruikgewas en beschutte bodembedekking (Voous, 1960). Momenteel vormen de oevers van de Nieuwe meer het meest geschikte leefgebied voor deze aansprekende soort. Het hoger en dichter worden van bos als gevolg van natuurlijke successie zal ongunstig uitpakken voor Nachtegalen. Met beheer kan hierop gestuurd worden.

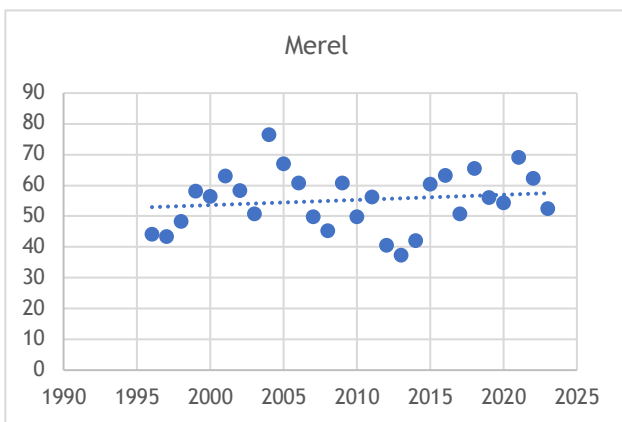

Trendindicatie Nachtegaal in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

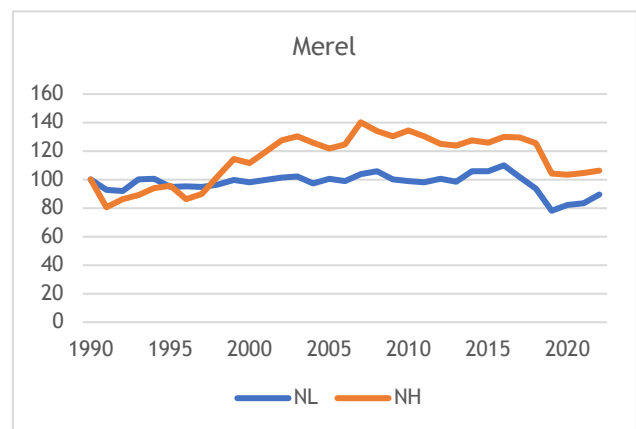
Merel & Zanglijster

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel/ sterke toename

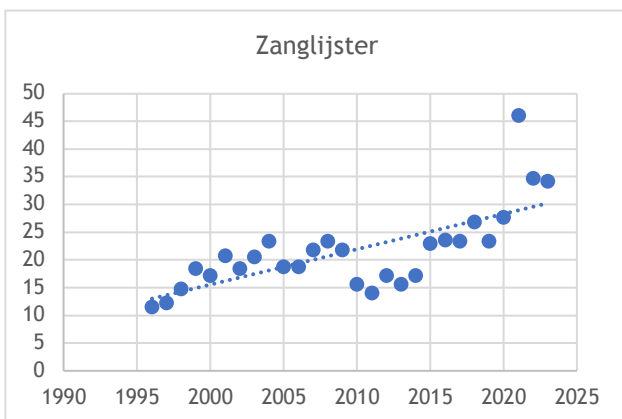
Vanwege het algemeen voorkomen zijn de soorten beeldbepalend voor de vogelgemeenschap van het Amsterdamse Bos. De welluidende zang van beide soorten is 's morgens vrijwel overal in het bos te horen. De soorten bewonen een grote verscheidenheid aan bossen met ondergroei en zachte met gras of kruiden begroeide bodem (Voous, 1960). Hoog opgaand bos met ondergroei, afgewisseld met gazons vormen voor Merel en Zanglijster uitgesproken geschikt leefgebied. Dit is in het Amsterdamse Bos ruimschoots voor handen. De Merel is in de regel talrijker, omdat de soort een bredere voedselkeuze heeft en met een kleiner territorium toe kan; zo ook in het Amsterdamse Bos. De trend van Merel (stabiel) en Zanglijster (sterke toename) komen overeen met het provinciale en landelijke beeld. De toename van Zanglijster hangt, in ieder geval deels, samen met het feit dat strenge winters minder diep doordringen in zuidelijk Europa, waar de soort overwinterd. Beide soorten kunnen in de regel een vrij hoge tolerantie ten aanzien van mensen ontwikkelen, maar zijn als bodemfoerageerders wel gevoelig voor verstering op de bosbodem, bijvoorbeeld door loslopende huisdieren.

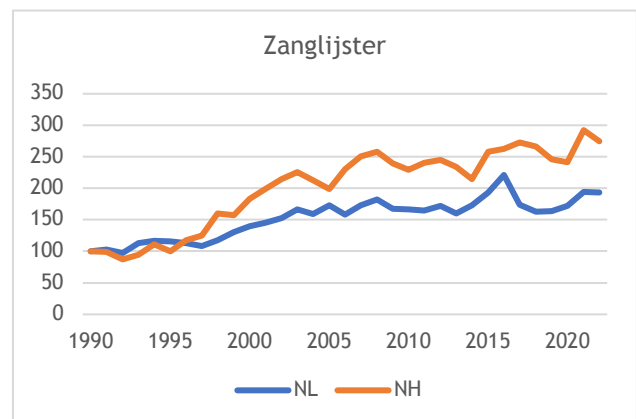
Trendindicatie Merel in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Merel in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Zanglijster in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

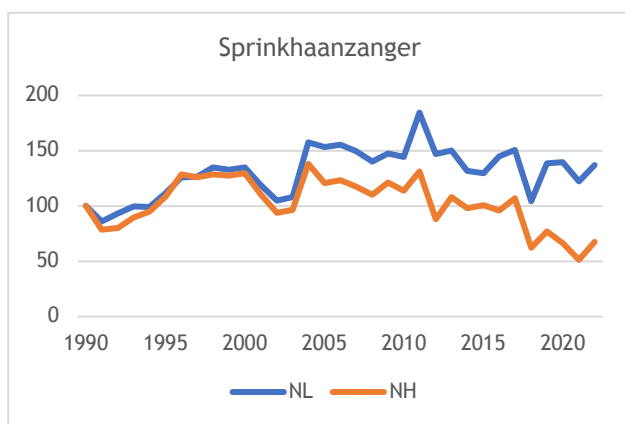

Trendindicatie Zanglijster in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

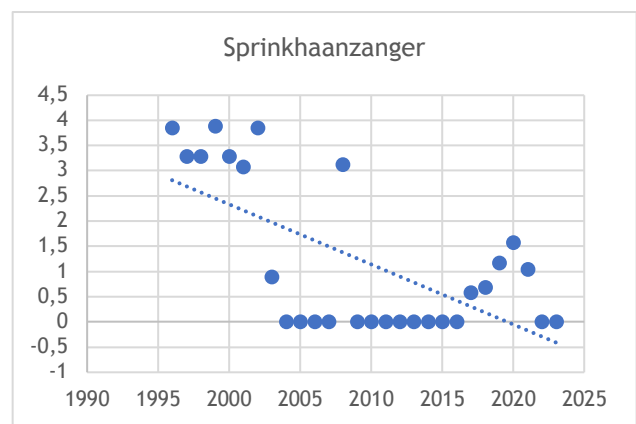
Sprinkhaanzanger

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De Sprinkhaanzanger is een broedvogel van open moerassige vegetaties met een niet te hoge waterstand. Al in 1938 werd een territorium vastgesteld in de nog jonge aanplant van het Amsterdamse Bos (Vlek, 2000). De soort kan een opleving van de stand vertonen in tijdelijk geschikte gebieden, bij voorbeeld kort na de start van het Bosplan of de aanleg van het Schinkelbos. De soort is als broedvogel niet verdwenen uit het Amsterdamse bos, zoals de grafiek suggereert. Het aantal broedparen is echter laag en de soort komt enkele zeer lokaal voor, bij voorbeeld op de westoever van de Amstelveense poel. Gerichte monitoring van, al dan niet tijdelijk, geschikt gebied kan beter zicht geven op de aantalsontwikkeling van deze soort in het Amsterdamse Bos. De soort overwintert in Afrika ten zuiden van de Sahara en de aantallen kunnen jaarlijks opvallend schommelen. Dit is deels een gevolg van het terreinbeheer of de waterstand, maar hangt deels ook samen met de situatie in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden. Beheer is vooral voorwaardenscheppend.

Trendindicatie Sprinkhaanzanger in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

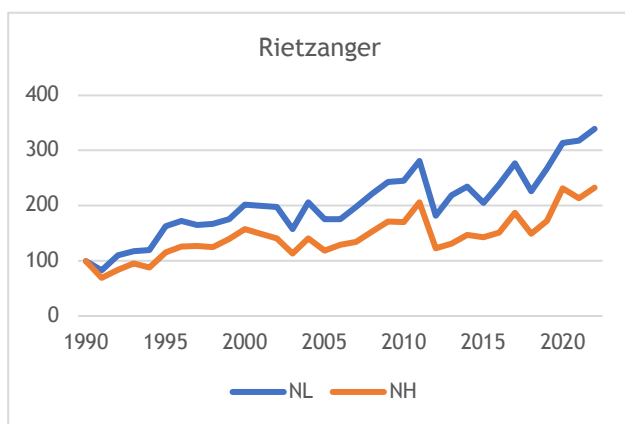

Trendindicatie Sprinkhaanzanger in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

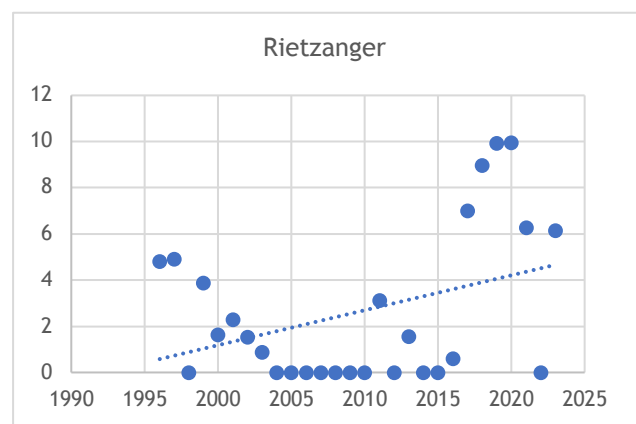
Rietzanger

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De Rietzanger was al een wijdverspreide broedvogel in de regio voor de aanleg van het Amsterdamse Bos en kwam algemeen voor rond de Nieuwe meer (Vlek, 2000). De huidige toename in het Amsterdamse Bos is onderdeel van de landelijke en provinciale positieve trend. Na een dip in de jaren zeventig van de vorige eeuw, waarbij de Rietzanger zelfs op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels belandde, doet de soort het met name in Laag-Nederland weer goed. Oorzaak van het herstel is deels toe te schrijven aan de verruiging van moerassen, maar ligt deels buiten de regionale invloedssfeer; namelijk de hoeveelheid regenval in het overwinteringsgebied in de Sahel. De lage aantallen in de grafiek komen deels doordat in sommige jaren geen geschikte gebieden zijn geïventariseerd. De oeverlanden van de Nieuwe meer en het Schinkelbos herbergen heden ten dage uitgesproken goed habitat voor de Rietzanger. Voor het beheer kan Rietzanger, samen met Blauwborst, functioneren als doelsoort voor een rijk gestructureerd moerasmozaïek.

Trendindicatie Rietzanger in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

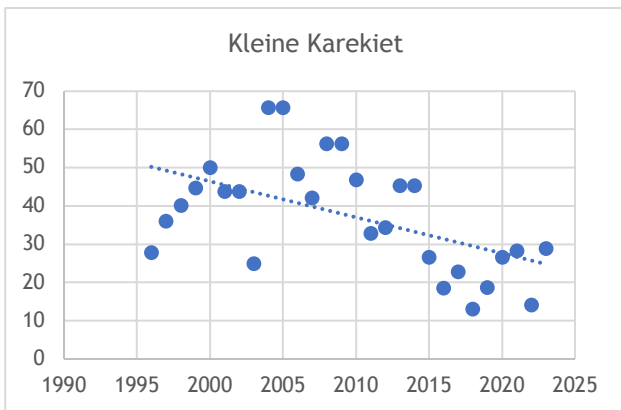

Trendindicatie Rietzanger in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

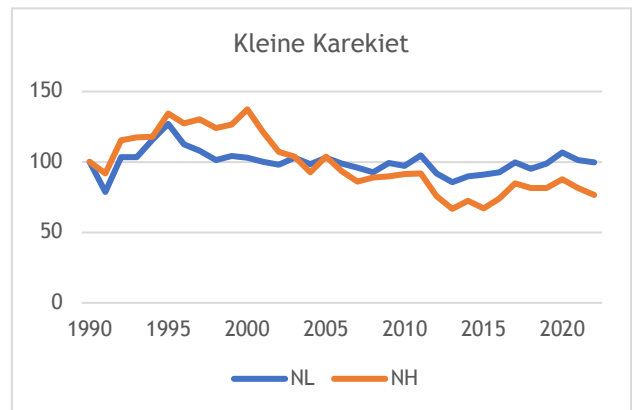
Kleine Karekiet & Bosrietzanger

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: stabiel /matige afname
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

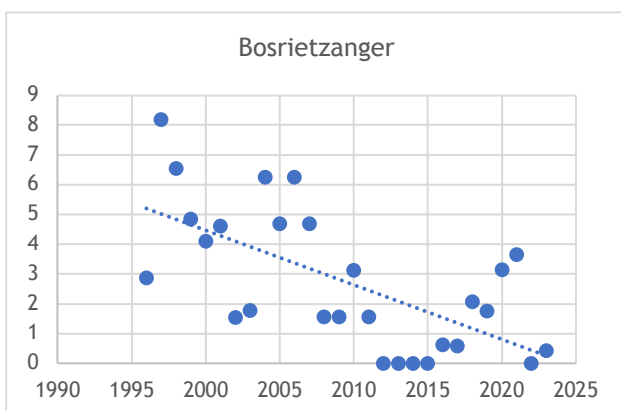
De afname van de kleine karekiet in de grafiek komt doordat in de laatste jaren ook minder waterrijke plots onderdeel zijn van de monitoring. In de meeste deelgebieden van het Amsterdamse Bos waar Kleine Karekiet broedt, zijn de getelde aantallen al jaren constant. De in de grafiek veronderstelde afname komt deels door een gebrek aan metingen in voor de soort relevante telgebieden in sommige jaren. Daarnaast is er sprake van een reële afname in het Schinkelbos. Mogelijk wordt het gebied te ruig wordt voor deze uitgesproken rietvogel. Bosrietzangers kunnen talrijk zijn in verruigde moerassen met enige opslag met name op de kleigronden. Als pioniervogel profiteert deze soort snel en soms massaal van tijdelijk beschikbare biotopen. De aantallen wisselen daarom per gebied vaak sterk van jaar tot jaar. Het Schinkelbos was enige jaren zeer geschikt, evenals het gebied rond de Koenenkade. In gebieden met ouder opgaand bos hebben Bosrietzangers niets te zoeken. De natuurlijke successie van moeras naar moerasbos zal op den duur ongunstig uitpakken voor deze soorten. Op plekken waarbij beheeringrepen riet gemaaid wordt en het volgende voorjaar nieuw riet groeit, ontstaat steeds tijdelijk nieuw leefgebied voor Kleine Karekiet. Ook in smallere rietkraken langs waterlopen. Waar grotere deel worden gemaaid of anderszins open gebieden ontstaan en vervolgens verruigen kan tijdelijk geschikt biotoop ontstaan voor Bosrietzanger.

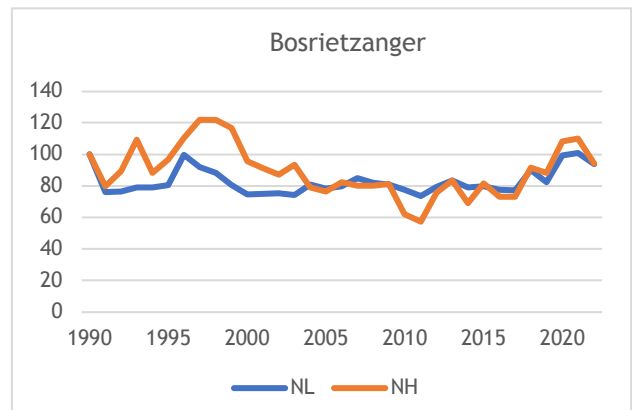
Trendindicatie Kleine Karekiet in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Kleine Karekiet in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Bosrietzanger in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

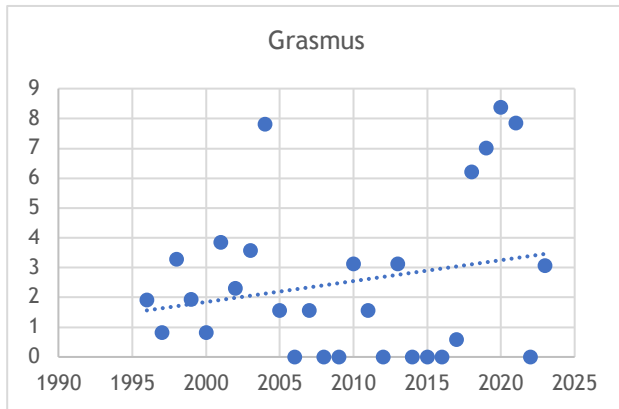

Trendindicatie Bosrietzanger in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

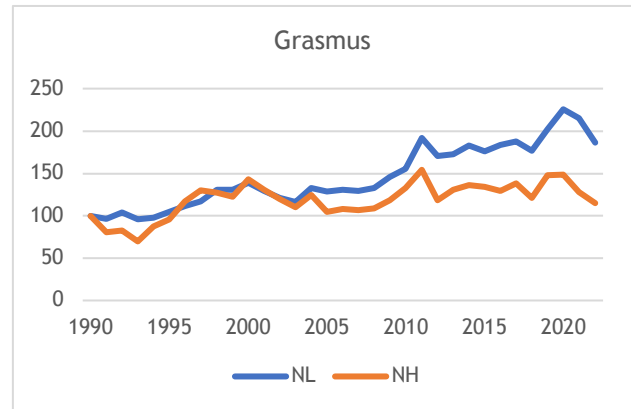
Grasmus

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: toename

De Grasmus is een broedvogel van doornstruiken of ruigte. In bosgebieden bewoont de soort doorgaans randen en open plekken met opslag, hier kan de Grasmus lokaal voorkomen in verder ongeschikte biotopen. De toename in het Amsterdamse Bos is geheel in lijn met de provinciale en landelijke toename. De opevingen in de grafiek worden veroorzaakt door een korte opleving van de aantallen in het Bloesempark in 2004 en door de start van BMP in het – voor Grasmussen zeer geschikte – Schinkelbos in 2018. Voor het gehele Amsterdamse Bos zal de trend minder positief zijn, Grasmus is immers geen bosvogel en successie naar oud bos betekent dat de Grasmus op termijn het veld ruimt.

Trendindicatie Grasmus in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

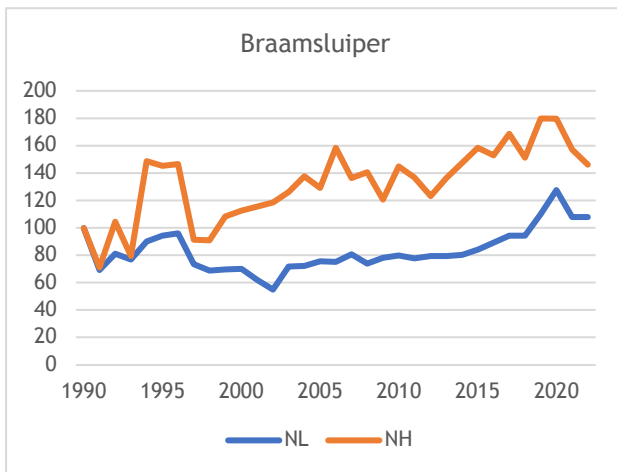

Trendindicatie Grasmus in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Braamsluiper

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.

De Braamsluiper is een tamelijk algemene soort in kleinschalige landschappen met doornstruwelen en hagen, met name op kleigronden. Bovendien profiteren Braamsluijpers van beplanting in voorheen open gebied. De soort was dan ook algemeen kort na de aanleg van het Amsterdamse Bos. Braamsluiper mijdt grote bosgebieden met hoog opgaande bomen en daarom ontbreekt de soort tegenwoordig in de grote delen van het Amsterdamse Bos. Momenteel voldoen de Noordkant en vooral het Schinkelbos aan de biotoopvoorkeuren van de Braamsluiper. Bij verdere successie zal de soort ook hier op de duur verdwijnen. Bij een beheer gericht op kleinschaligheid met afwisselende lage landschapselementen, waaronder hagen en doornstruwelen, zullen gebieden geschikt blijven voor deze soort.

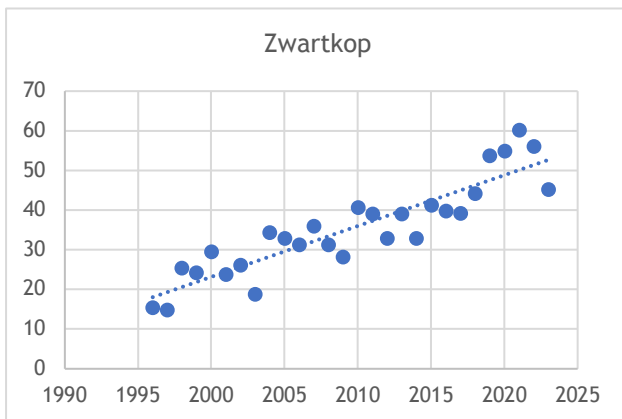

Trendindicatie Braamsluiper in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

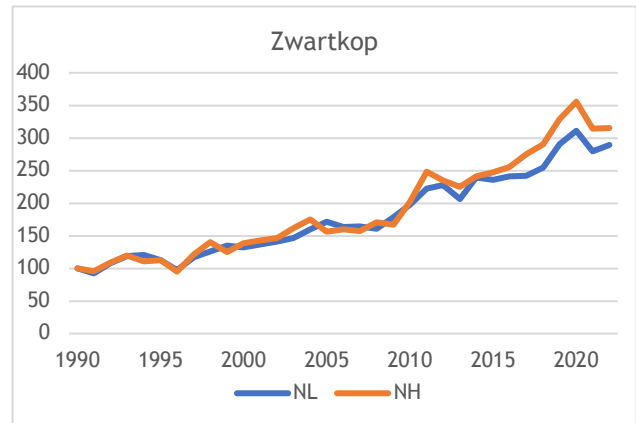
Zwartkop & Tuinfluiter

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename/ sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: --/ SNL

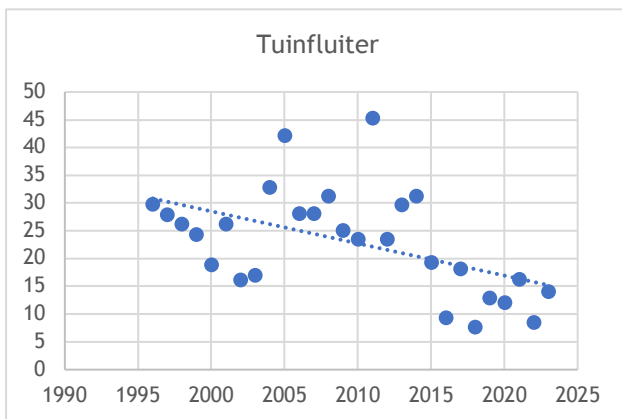
De Zwartkop en de Tuinfluiter zijn nauw verwant, maar hebben een uiteenlopende biotoopkeuze en dien ten gevolge een tegengestelde trend in het Amsterdams Bos. Tuinfluiter hebben een voorkeur voor jonge aanplant en struweelrijk kleinschalige landschappen. Vanaf de aanleg zal de soort alom als broedvogel aanwezig zijn geweest in het Amsterdamse Bos. Reijnders (1965) beschrijft dat de Tuinfluiter tussen 1953 en 1964 afneemt en in 1964 de Zwartkop als nieuwe soort verschijnt in de Balkan. Met het ouder worden van het bos zal de Tuinfluiter verder afnemen. In meer uitgestrekte oudere bossen bewoont de soort vooral de randen en verjongingsplekken, in tegenstelling tot Zwartkop. De voorkeursbiotoop van Zwartkop bestaat uit gevarieerde bossen met een hoog aandeel loofhout. De soort komt overal voor waar hoge bomen staan met een dichte ondergroei. De Zwartkop is tegenwoordig een van de meest algemene broedvogels van Nederland en ook van het Amsterdamse Bos. De successie van het bos zal ertoe leiden dat de trends van beide soorten doorzetten. Beheer kan hier op kleine schaal invloed op uitoefenen, bijvoorbeeld bij ingrepen die leiden tot verjonging en/of openheid.

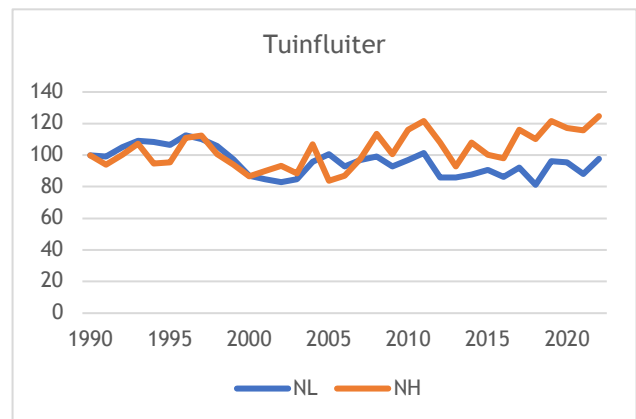
Trendindicatie Zwartkop in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Zwartkop in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Tuinfluiter in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

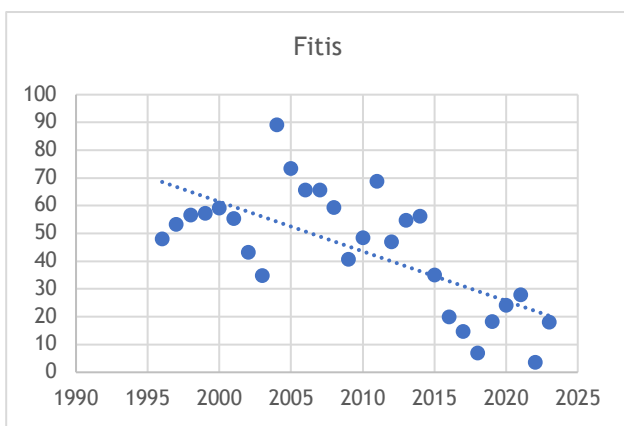

Trendindicatie Tuinfluiter in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

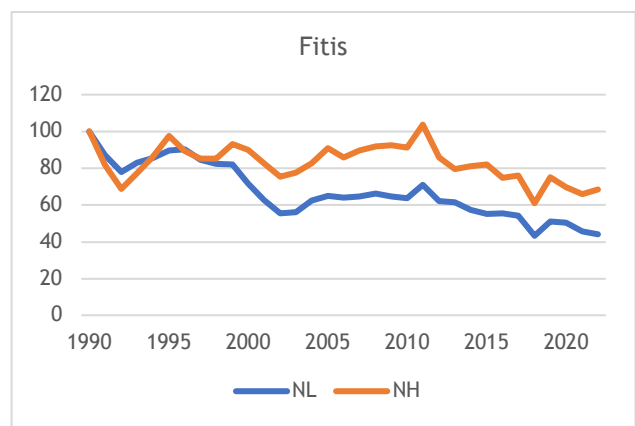
Fitis & Tjiftjaf

- *Status:* jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* matige afname/ sterke afname
- *Beleidsrelevantie:* in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

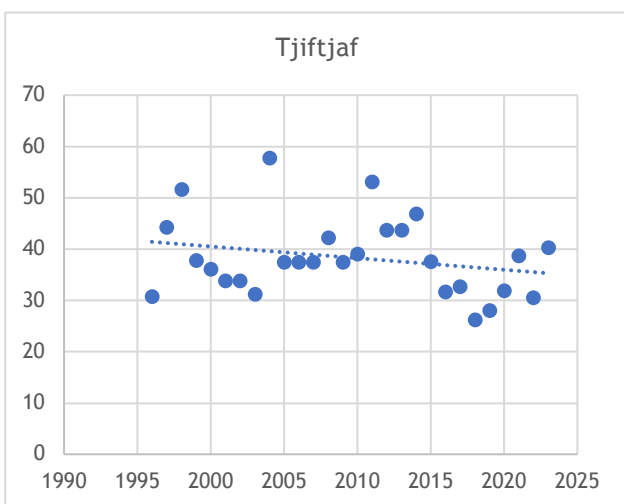
De nauwverwante Fitis en Tjiftjaf waren al voor aanleg van bos algemene wijdverbreide broedvogels in de regio Amsterdam. De Fitis is vooral een bewoner van (natte) opslag en jonge bosaanplant. De soort neemt in het Amsterdamse Bos recentelijk af als gevolg van het ouder worden van het bos. Oplevingen in de trend vinden plaats onder invloed van inventarisaties van voor de soort geschikte plekken, zoals de oeverzone van de Amstelveense poel of het jonge Schinkelbos. Met de verdere successie van het bos zal de Fitis verder in aantal afnemen. De Tjiftjaf is vooral broedvogel van goed ontwikkelde loofbossen met veel ondergroei, in het bijzonder op kleigronden. De licht afnemende trend contrasteert met de sterke provinciale toename. Hoewel de verdere ontwikkeling van het bos gunstig is voor de Tjiftjaf, is de soort als bodembroeder gevoelig voor verstoring, met name door loslopende honden. Verstoring is deels reguleerbaar middels inrichting (zie hoofdstuk beheeradvies).

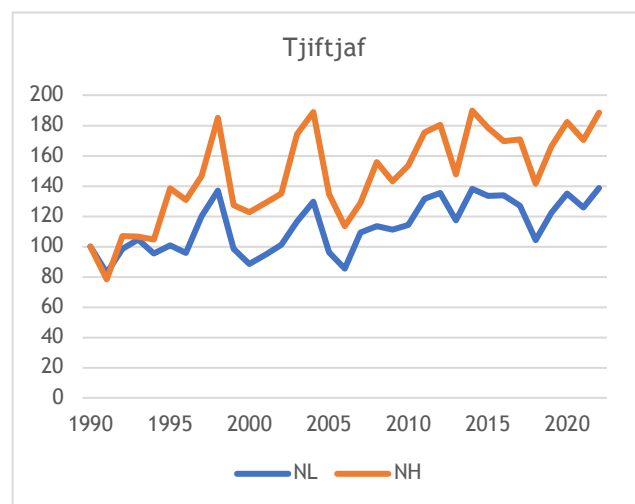
Trendindicatie Fitis in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Fitis in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Tjiftjaf in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

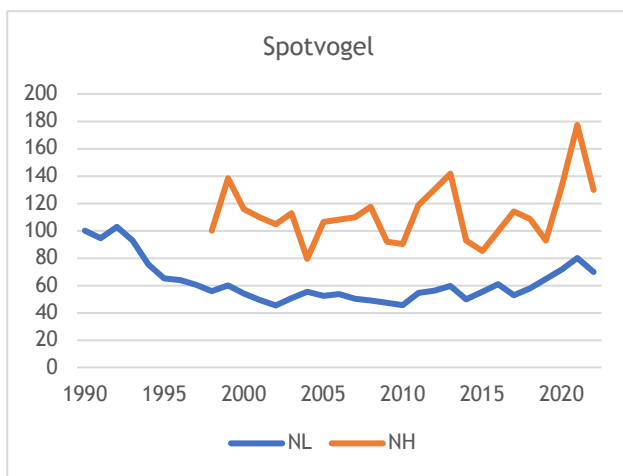

Trendindicatie Tjiftjaf in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Spotvogel

- *Status:* (jaarlijks) broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* onzeker
- *Beleidsrelevantie:* SNL/ RL

De Spotvogel is geen uitgesproken bosvogel maar heeft een voorkeur voor jonge bossen. Kort na de aanleg van het Amsterdamse Bos werd de soort er snel algemeen. In 1945 werden alleen ten noorden van de Bosbaan 85 territoria geteld (Melchers & Daalder 1996). De soort bewoont ook erfbeplanting en boomsingels, dergelijke gebieden kunnen jaren achtereen bewoond worden. Maar wanneer deze niet regelmatig worden geïnventariseerd, kan de soort – mede door de korte zangperiode – over het hoofd worden gezien. De BMP-trend geeft geen betrouwbaar beeld van de aantalsontwikkeling van de soort in het Amsterdamse Bos. Wel maken de data duidelijk dat de soort in de meeste jaren erg schaars is. Jonge aanplant van loofbos kan echter tijdelijk geschikt leefgebied opleveren en meerdere territoria huisvesten. Potentieel geschikt leefgebied, waar in sommige jaren zingende Spotvogels worden waargenomen, zijn o.a. Koenenkade en Meerzicht. Het strekt tot de aanbeveling om deze gebieden regelmatig te monitoren.

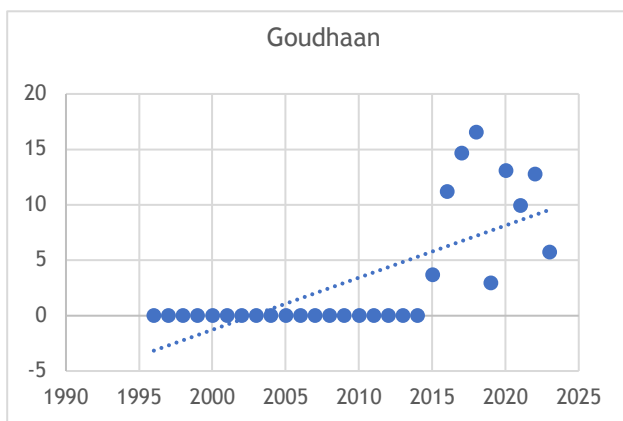

Trendindicatie Spotvogel in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

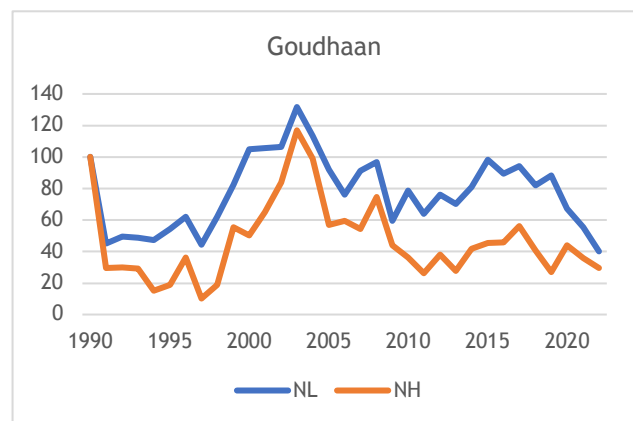
Goudhaan

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

In 1970 werd het eerste incidentele broedgeval van de Goudhaan vastgesteld in het Amsterdamse Bos (Vlek, 2000). Sindsdien broedde de soort hier regelmatig, maar niet jaarlijks (Melchers & Daalder, 1996). De Goudhaan is een broedvogel van naalddhout en de soort was in de Amsterdamse regio lange tijd vooral een wintergast. De recente toename in het Amsterdamse Bos contrasteert met de provinciale afname, maar is geheel toe te schrijven aan het volwassen worden van de naalddhoutopstanden in het bos. De sprong in toename vanaf 2015, komt door de start van BMP in bosdelen met naalddhoutpercelen, te weten plot 7467 - Amsterdamse Bos midden en 7811 - Balkan. De sterke in de figuur geschetste toename is derhalve niet geheel reëel, maar de trendindicatie is dat wel. Voorkeursbiotoop bestaat uit hoogstammig naaldbos met dichte boomkronen (Voous, 1960). Met een beheer gericht op regeneratie van naalddhout zal de soort als broedvogel behouden blijven voor het Amsterdamse Bos.

Trendindicatie Goudhaan in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Goudhaan in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Vuurgoudhaan

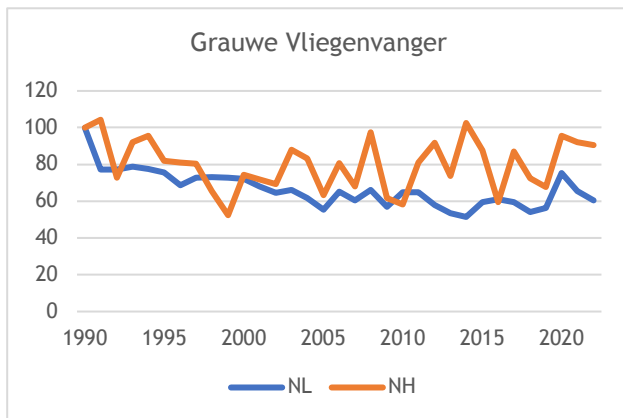
- *Status*: incidenteel broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL

Er is een broedgeval van de Vuurgoudhaan bekend uit het Amsterdamse Bos in 1992 aan de Koenenkade en 2016 in plot 7467 – Amsterdamse Bos midden. Zingende vogels worden wel vaker waargenomen maar meestal niet zo volhardend dat het leidt tot een territorium. In 2011 zijn waarnemingen van een zingend mannetje gedaan nog tot eind april (binnen de BMP-datumgrenzen) bij de Kleine vijver en in 2019 bij de Heuvel. Vuurgoudhaantjes zijn in de broedtijd minder strikte naalddhoutbewoners dan Goudhaantjes. Op landelijke schaal breidt de soort zijn verspreiding nog steeds uit en recent zette ook een stevige aantalstoename in. Nieuwe broedgevallen kunnen zeer goed plaats gaan vinden in het Amsterdamse Bos. Voorkeursbiotoop bestaat zowel uit loofbos als gemengd bos (Voous, 1960). Beheer is niet sturend op vestiging als broedvogel, de snelheid van toekomstige vestiging zal vooral afhankelijk zijn van de landelijk populatieontwikkeling.

Grauwe Vliegenvanger

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

Grauwe Vliegenvangers bewonen bosranden en open plekken in bos, alsmede parken en tuinen. Sedert 1943 broedt de Grauwe Vliegenvanger in het Amsterdamse Bos (Melchers & Daalder, 1996), maar de soort was lange tijd een onregelmatige broedvogel. In 1989 werd een territorium aan de Amstelveense Poel gemeld. Definitieve vestiging als broedvogel in het Amsterdamse Bos is mogelijk van meer recente datum, maar de kans is groot dat deze onopvallende soort eerder als broedvogel over het hoofd is gezien. De laatste jaren worden geregeld enkele territoria gemeld, met name in de BMP-plots 7811 Balkan en 55292 Vogeleiland. De regionale en landelijke trend is stabiel tot licht negatief. Het is geenszins een soort die menselijke activiteiten mijdt. Dit is, samen met het ouder en dus geschikter worden van het bos, waarschijnlijk de reden van de sterke toename in het Amsterdamse Bos. De voorkeursbiotoop bestaat uit een verscheidenheid aan hoogstammige bosgebieden met een niet gesloten bladerdak, meestal gemengde bossen en bosranden (Voous, 1960). Dit is volop in het Amsterdamse Bos aanwezig. Hierbij is een beheer gericht op behoud van, al dan niet natuurlijke, nestholtes noodzakelijk.

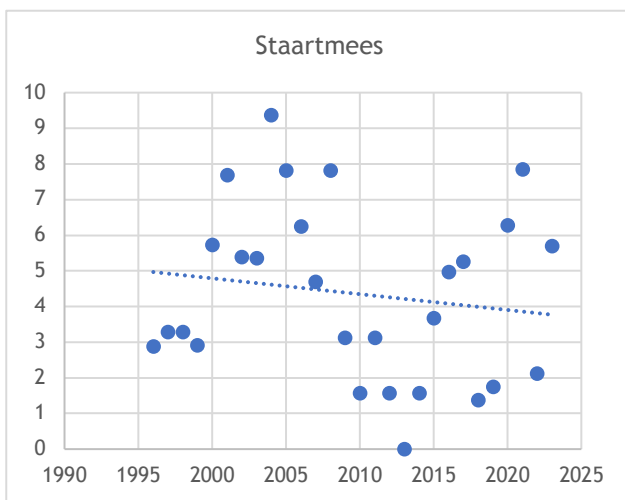

Trendindicatie Grauwe Vliegenvanger in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

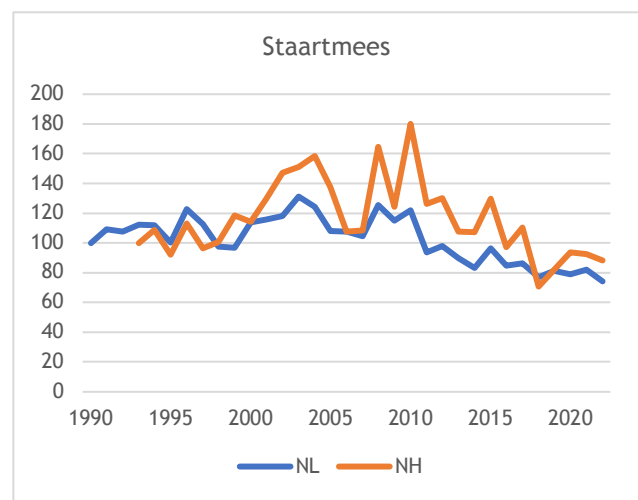
Staartmees

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: lichte afname
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

Het eerste broedgeval van de Staartmees in het Amsterdamse Bos vond plaats in 1950 (Vlek, 2000). In Noord-Holland ligt het kerngebied van de verspreiding in de binnenduinrand en gebieden met lommerrijke dorpen. De overige delen van de provincie zijn schaars bezet (Scharringa *et al.* 2010). In Amsterdam doen Staartmezen het best goed, in tegenstelling tot de provinciale trend. Ten opzichte van de jaren zeventig vertienvoudigde de stand beneden het IJ (van Groen *et al.* 2022). De overleving van volwassen Staartmezen is grillig, wat past bij insectivore standvogels die in de regel gevoelig zijn voor strenge winters (Boele *et al.* 2023). Dit maakt dat de trend lastig is te duiden. De voorkeursbiotoop bestaat uit gemengde bossen met ondergroei van hoog struikgewas, maar ook boomgroepen en parken met dichte naaldbomen (Voous 1960). Het nest zit verborgen tussen takken of tegen de stam van naaldhout. Behoud van evergreens in de ondergroei kan ervoor zorgen dat geschikte broedplaatsen blijven bestaan in het bos.

Trendindicatie Staartmees in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

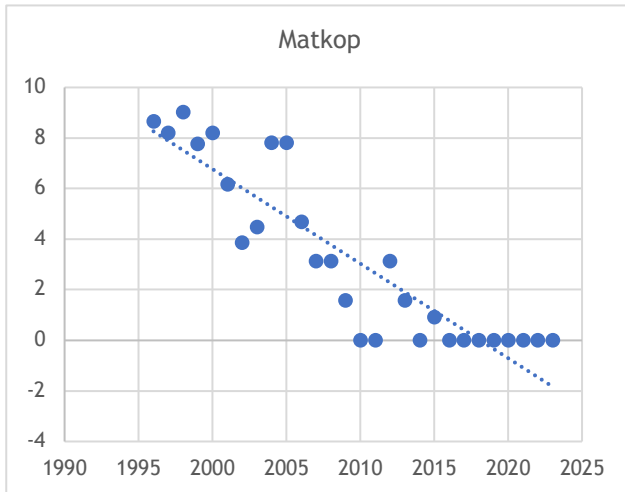

Trendindicatie Staartmees in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

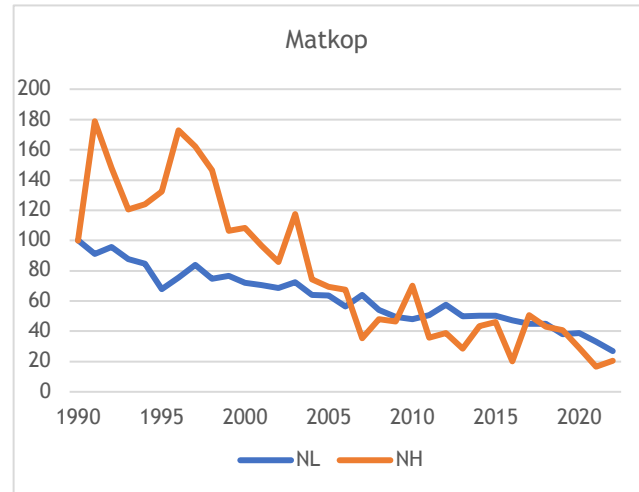
Matkop

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: SNL

Het Amsterdamse Bos huisvestte vanaf de jaren '50 van de 20e eeuw Matkopen (Melchers & Daalder, 1996). Aan de noordkant werd het eerste broedgeval vastgesteld in 1963 (Marcus, 1996). De soort lijkt inmiddels als broedvogel te zijn verdwenen. Matkopen prefereren bosrijk habitat met zachthoutsoorten als berk en wilg of dode bomen waar ze een nestholte in kunnen hakken. Nergens in Nederland is de dichtheid hoog en de soort laat bovendien landelijk en provinciaal een sterke afname zien. In het Amsterdamse Bos is dat niet anders. De soort neemt overigens in heel Europa af, sinds 1980 is de stand met bijna 80% geslonken.

Trendindicatie Matkop in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

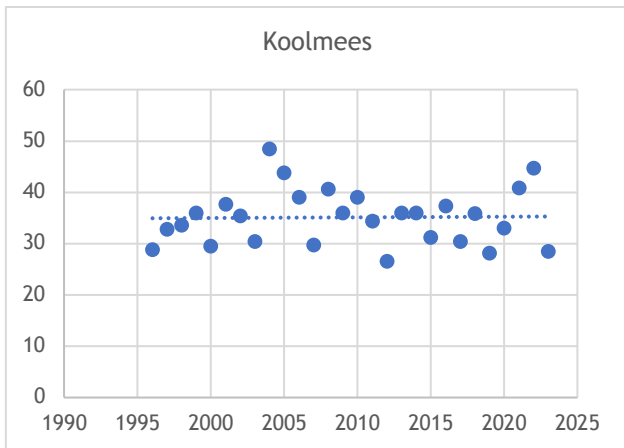

Trendindicatie Matkop in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

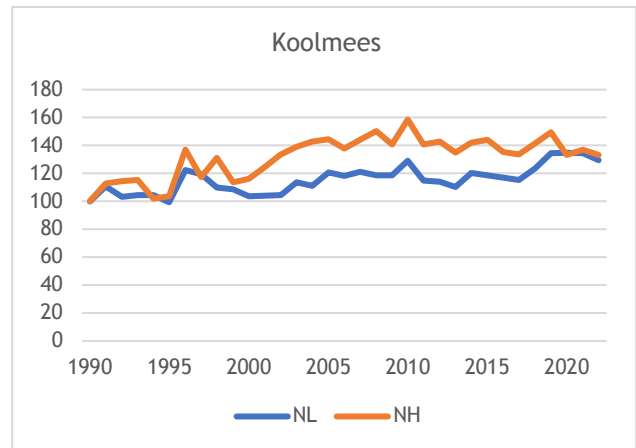
Koolmees & Pimpelmees

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: matige toename

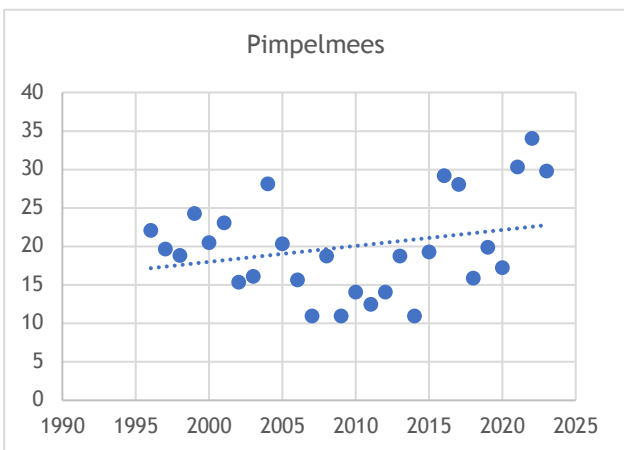
Koolmees en Pimpelmees doen het ronduit goed in het Amsterdamse Bos. Vanwege het algemeen voorkomen zijn de soorten beeldbepalend voor de vogelgemeenschap van het Amsterdamse Bos. De Koolmees is de meest uitgesproken bosvogel van de twee en de stand is hoger. Het ouder worden van het bos in combinatie met een meer natuurlijk bosbeheer zal de soort goed doen. De trend van de Pimpelmees is iets positiever, want nieuw beschikbaar gebied wordt vlot gekoloniseerd, bijvoorbeeld na verjongingen en/of de toevoeging van nieuwe jongere bosdelen. Beide soorten nestelen zowel in nestkasten als in natuurlijke nestholten, zoals oude nesten van Grote Bonte Specht.

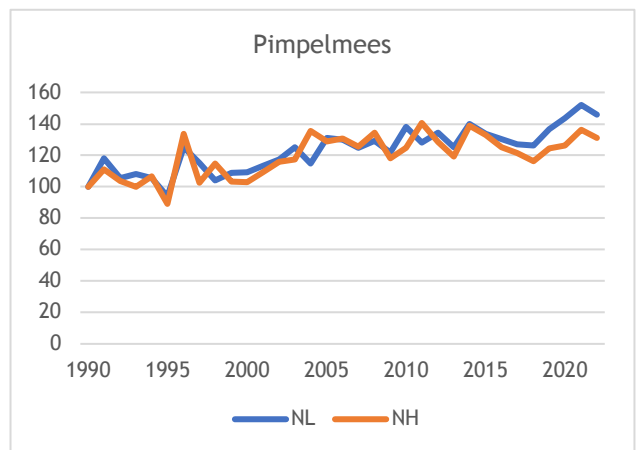
Trendindicatie Koolmees in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Koolmees in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Pimpelmees in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

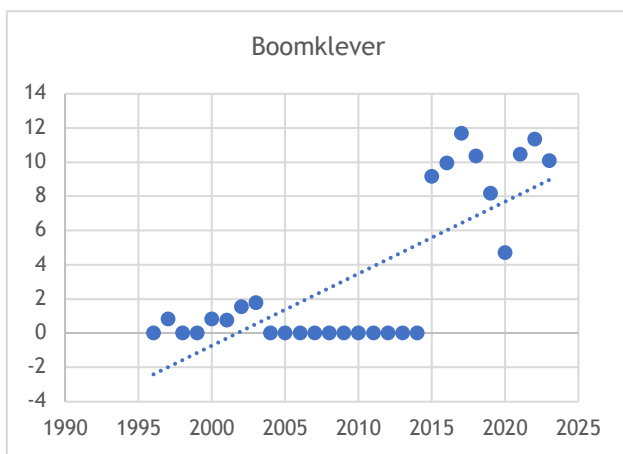

Trendindicatie Pimpelmees in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

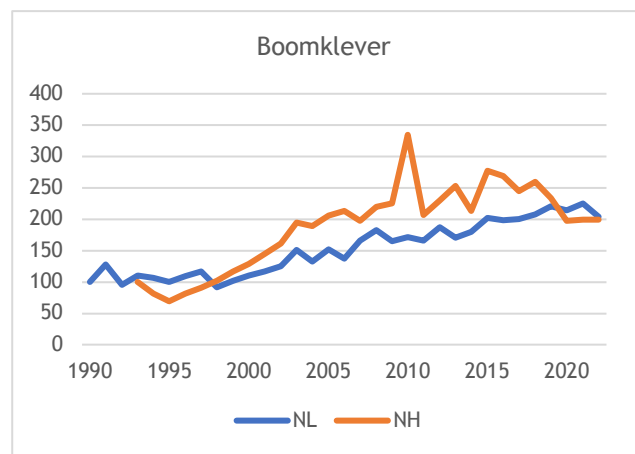
Boomklever

- *Status:* broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* sterke toename
- *Beleidsrelevantie:* SNL

Boomklever broedt pas sinds begin jaren tachtig van de twintigste eeuw in Amsterdam (Melchers & Daalder, 1996). De soort vestigde zich in 1987 in het Amsterdamse Bos (Vlek, 2000). Deze opkomst is onderdeel van een toename van een groep ‘algemene bosvogels’, waartoe ook de toename van Appelvink, Bosuil, Gaai en Grote bonte specht wordt gerekend. De sprong in de grafiek van 0 naar 9 broedpaar in 2015 komt door het starten van BMP in plot 7467 - Amsterdamse Bos midden en met name plot 7811 - Balkan. De werkelijke toename zal meer geleidelijk zijn verlopen. De trendlijn geeft een goede indicatie van de werkelijke toename. De soort bewoont een verscheidenheid bosgebieden, met een voorkeur voor oude eiken en beuken. Het ouder worden van het bos in combinatie met natuurlijk bosbeheer, met behoud van voldoende beschikbare nestholtes, zal de boomkleverstand goed doen.

Trendindicatie Boomklever in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

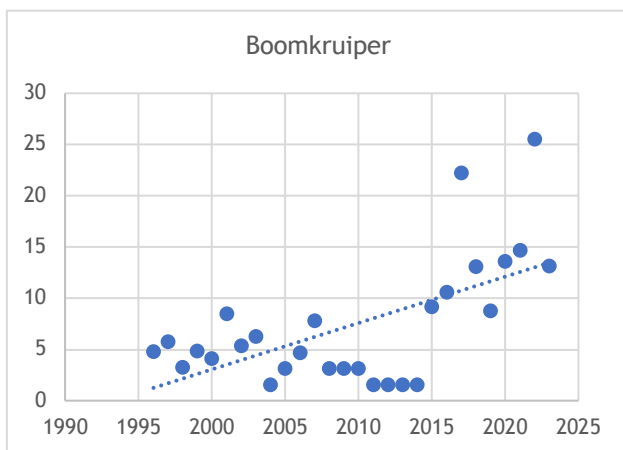

Trendindicatie Boomklever in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

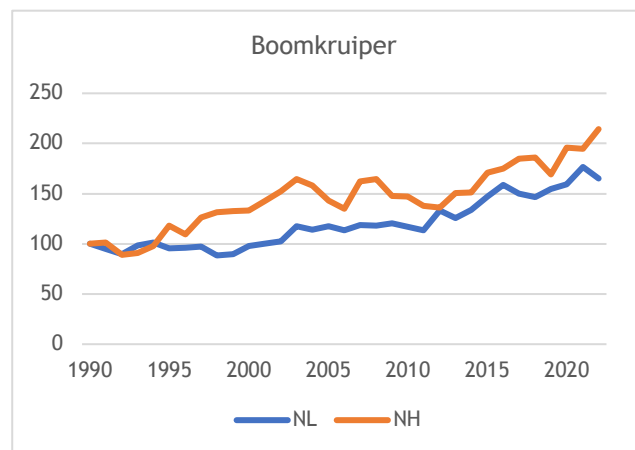
Boomkruiper

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

In 1960 vond het eerste broedgeval van de Boomkruiper plaats in het Amsterdamse Bos (Vlek, 2000). Het ouder worden van de bomen leidde vervolgens tot een toename van het aantal Boomkruipers. Binnen dertig jaar broedde de soort in heel het bos. De dip in de grafiek tussen 2008-2014 komt omdat in deze periode amper BMP-plots zijn geïnventariseerd met voldoende oppervlak oude bomen, de voorkeurs habitat van deze soort. De voorkeursbiotoop bestaat uit (gemengde) loofbossen in laagland (Voous, 1960). Met het ouder worden van de bomen, in combinatie met natuurlijk bosbeheer zal het Amsterdamse Bos een gunstig leefgebied voor Boomkruipers blijven.

Trendindicatie Boomkruiper in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

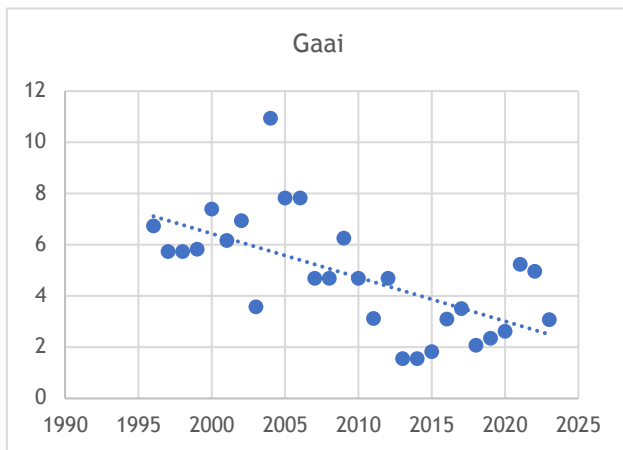

Trendindicatie Boomkruiper in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

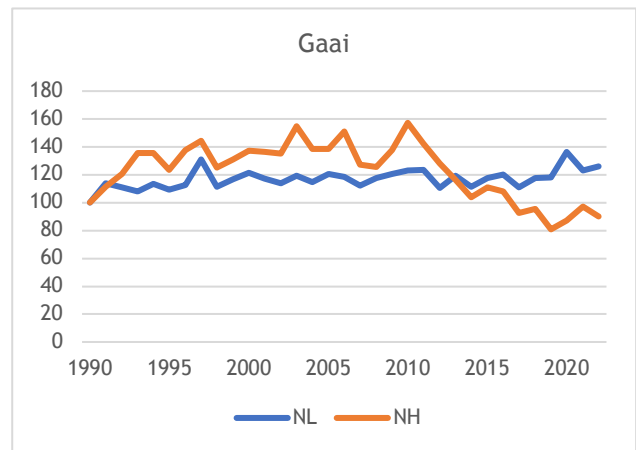
Gaai

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: matige afname
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

Het eerste broedgeval van de Gaai in het Amsterdamse Bos vond plaats in 1944 (Melchers & Daalder, 1996). Het voorkomen in het bos was destijds tamelijk geïsoleerd. In het westen van Nederland heeft Gaai in de tweede helft van de 20e eeuw het leefgebied uitgebreid en is daarbij sterk in aantal toegenomen. Deze opkomst is onderdeel van een toename van een groep algemene bosvogels', waartoe ook de toename van Appelvink, Boomklever, Bosuil en Grote Bonte Specht, wordt gerekend. Sinds de eeuwwisseling neemt de soort in Noord-Holland weer af. Deze afname wordt in Noord-Holland - tenminste deels – toegeschreven aan de opkomst van roofvogels als Havik (Scharringa *et al.* 2010). Dit speelt ook in het Amsterdamse Bos, maar de afname is nog sterker dan de provinciale trend.

Trendindicatie Gaai in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

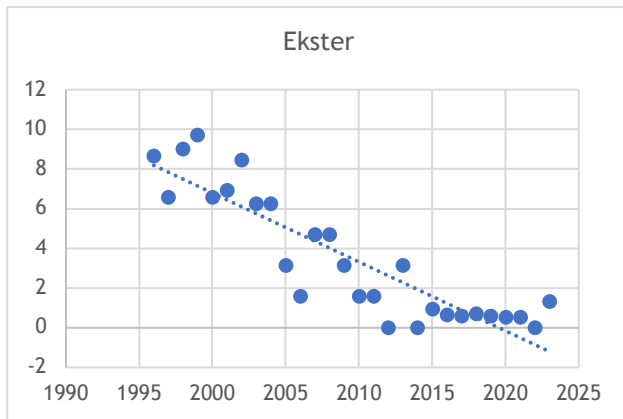

Trendindicatie Gaai in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

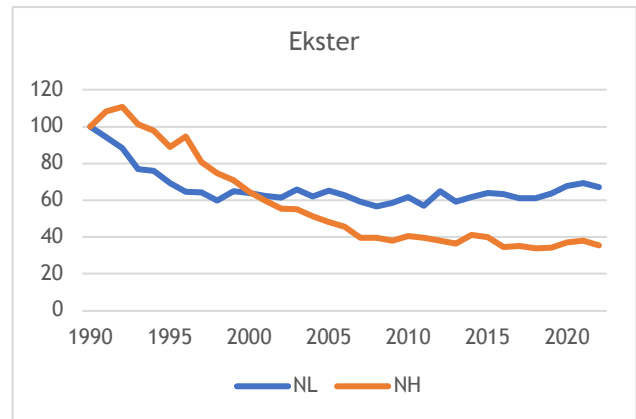
Ekster

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

De sterk neerwaartse trend van de Ekster in het Amsterdamse Bos is reëel en kent meerdere oorzaken. In de eerste plaats is Ekster geen uitgesproken bosvogel. In algemene zin is de trend onderdeel van een regionaal proces; in de bossen op zeekei zijn afnemende aantallen te zien bij heel wat soorten die broeden in het bos, maar hun voedsel vergaren in het buitengebied, waaronder de Ekster (Kwak & Louwe Kooijmans, 2021). Meer specifiek voor het Amsterdamse Bos geldt dat Ekster in de regel verdwijnt nadat Havik als broedvogel is verschenen, bovendien ondervindt de soort nestplaatsconcurrentie van de dominante Zwarte Kraai.

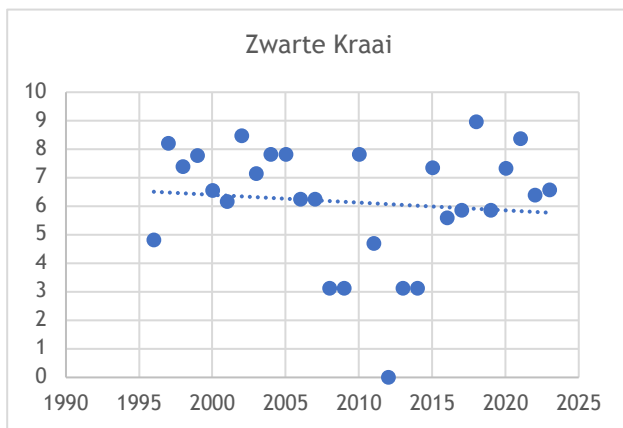
Trendindicatie Ekster in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

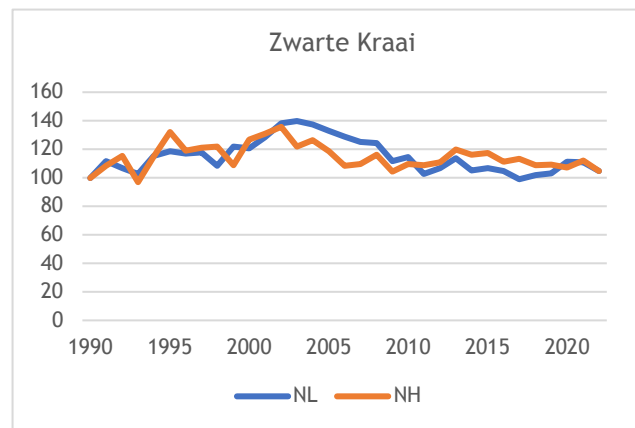
Trendindicatie Ekster in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Zwarte kraai*Status: jaarlijks broedvogel**Trend in Amsterdamse Bos: stabiel*

Ten tijde van de aanleg van het Amsterdamse Bos was de Zwarte kraai in de regio Amsterdam ronduit zeldzaam, als resultaat van genadeloze vervolging. In 1937 kende heel Amsterdam slechts 4 broedparen (Melchers & Daalder, 1996). De situatie is tegenwoordig geheel anders. De dip in de grafiek komt voort uit het feit dat in de periode 2008 – 2014 weinig plots met opgaande bomen zijn geïnventariseerd. De broedvogeltrend in het Amsterdamse Bos is feitelijk stabiel. De Zwarte Kraai is de belangrijkste leverancier van nesten voor grote roofvogels, w.o. Havik, Buizerd en Wespendief. Nadat een van deze roofvogels het nest in gebruik heeft genomen, is het jaarrond beschermd. Het grote takkennest ligt in de regel in een takvork van een grote boom op 10 - 15 meter boven de grond. Het strekt tot aanbeveling om nesten van Zwarte Kraai regelmatig in kaart te brengen om deze voldoende te kunnen behouden bij beheeringrepen. Hiermee blijft het bos geschikt als broedgebied voor eerdergenoemde grote roofvogels.

Trendindicatie Zwarte Kraai in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

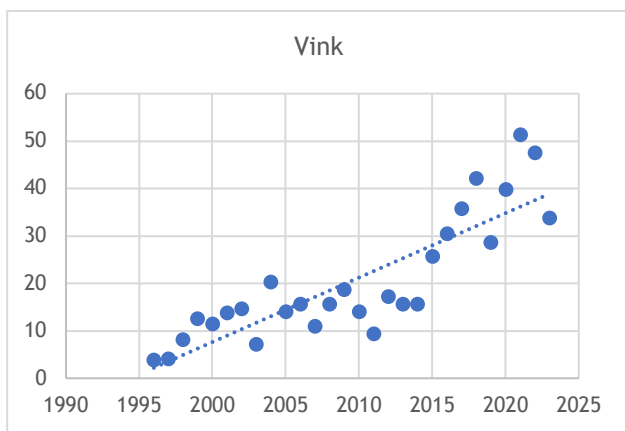
Trendindicatie Zwarte Kraai in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Vink & Groenling

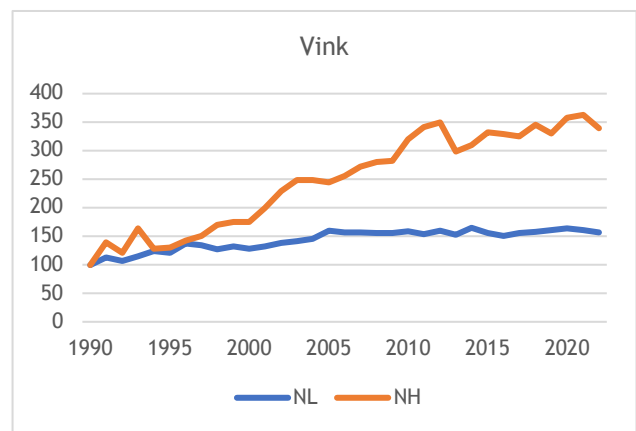
- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename/ matige afname.
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

Al in de 19e eeuw, ver voor de aanleg van het Amsterdamse Bos waren Vink en Groenling bekend als algemene broedvogel in de hoofdstad, in o.a. diergaarde Artis en het Vondelpark.

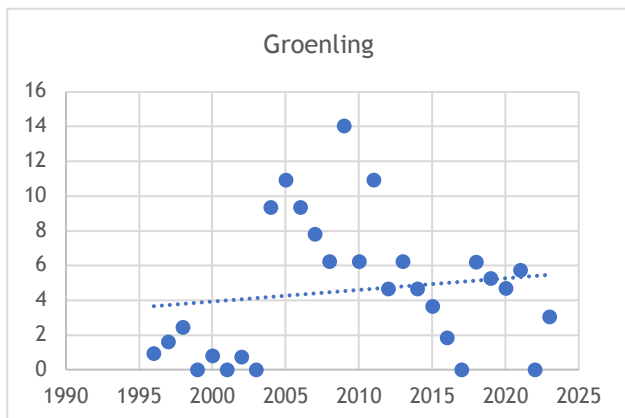
Vink is vooral een soort van opgaande bomen, de positieve trend in het Amsterdamse Bos is geheel in lijn met ouder worden van het bos. Het aantal broedende vinken nam hiertoe met de groei van de houtopstanden (Melchers & Daalder, 1996). De trend van Groenling is minder duidelijk. In de eerste plaatst laat de stand landelijk en provinciaal een recente afname zien. Ten tweede is de soort geen uitgesproken bosvogel, 'in het Amsterdamse Bos hebben ze talrijker gebroed toen de aanplant jongen was' (Melchers & Daalder, 1996). Het ouder worden van het bos is voor de vink zeer gunstig. Groenling bewoont de meer open gebiedsdelen, zoals het Bloesempark, Oeverlanden van de nieuwe meer en het Schinkelbos.

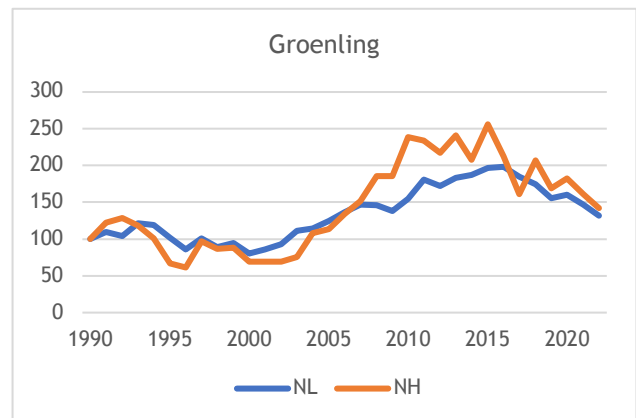
Trendindicatie Vink in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Vink in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Trendindicatie Groenling in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

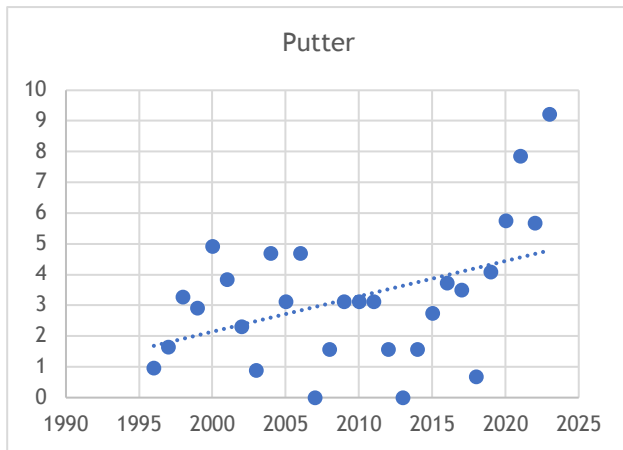

Trendindicatie Groenling in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

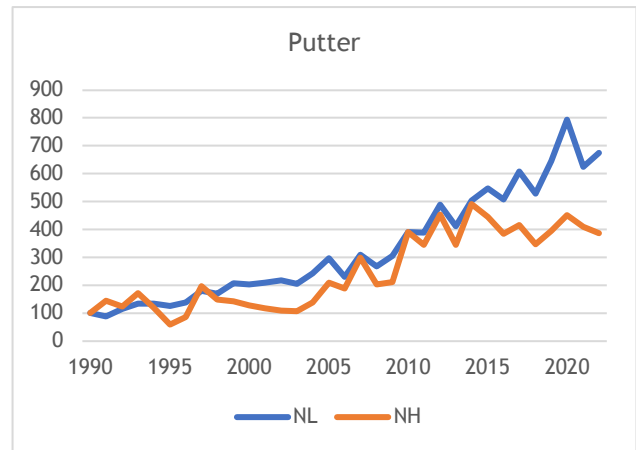
Putter

- *Status*: regelmatige broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

In het Amsterdamse Bos broedde de Putter voor het eerst in 1963 (Vlek, 2000). De soort neemt landelijk en provinciaal sterk in aantal toe. Dit is ook te zien in het Amsterdamse Bos. Putters broeden vooral in jonge aanplant en foerageren veelal op open kruidenrijke veldjes. De positieve aantalsontwikkeling in het Amsterdamse Bos is reëel, maar door de toevoeging van het sinds enkele jaren getelde jonge Schinkelbos mogelijk iets te positief. Het Schikbos is in de huidige staat zeer geschikt voor de Putter.

Trendindicatie Putter in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

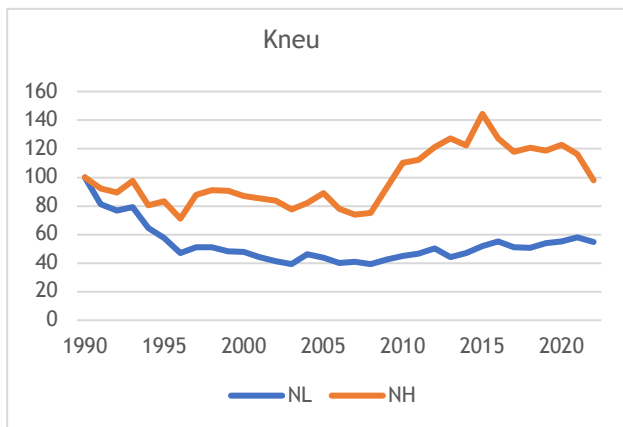

Trendindicatie Putter in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

Kneu

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: --
- *Beleidsrelevantie*: RL

Het eerste broedgeval in het gebied is al bekend van voor de aanleg van het Amsterdamse Bos, in 1905 aan de Koenenkade (Vlek, 2000). Als broedvogel is de Kneu in principe niet heel erg kieskeurig; het is een karakteristieke broedvogel van kleinschalige landschappen met jonge aanplant. De aanleg van het bos zal in eerste instantie gunstig hebben uitgedaakt voor deze soort, maar de Kneu is geen bosvogel en met het ouder worden van de bomen verdwijnt de soort. Rond 1990 was hij derhalve al zeldzaam in het gebied. Momenteel broedt Kneu vooral in het Schinkelbos al begint dat voor de soort als iet te dicht begroeid te worden. Met het behoud van het kleinschalige mozaïek en voldoende openheid in het gebied zal Kneu als broedvogel behouden blijven.

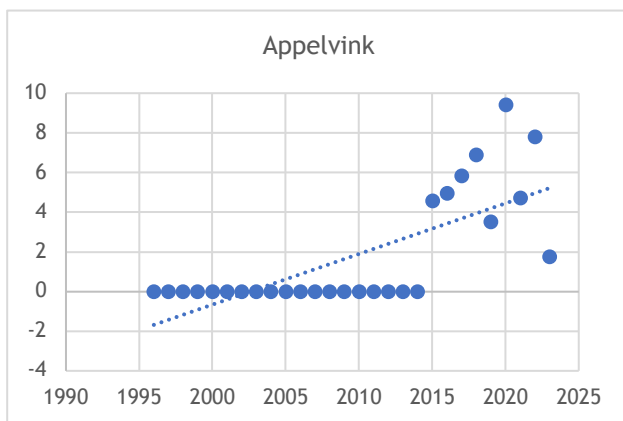

Trendindicatie Kneu in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

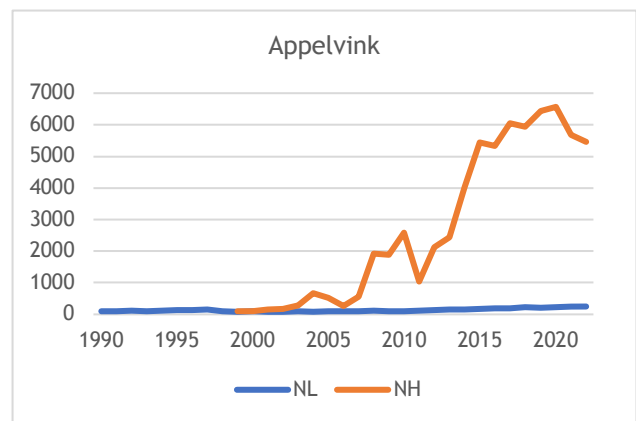
Appelvink

- *Status:* broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* toename
- *Beleidsrelevantie:* SNL

Broedgevallen van de Appelvink waren in de regio lange tijd exclusief voorbehouden aan het Amsterdamse Bos, al was het zeer incidenteel van aard. De eerste broedgevallen waren in 1949, gevolgd door 1962 (van Groen *et al.* 2022), een nestvondst in 1994 en uitgevlogen jongen in 1995 (Vlek, 2000). Tegenwoordig broedt de soort jaarlijks met meerdere paartjes in het Amsterdamse Bos. Dit past in de toename van de landelijke populatie en de daarmee gepaard gaande uitbreiding naar in de twintigste eeuw aangelegde bosgebieden in laag-Nederland. Appelvink wordt wel beschouwd als karaktersoort van haagbeukbossen en de definitieve vestiging in het Amsterdamse Bos is geheel in lijn met die aanname. Maar de soort komt ook voor in intensiever beheerde cultuurlandschappen, zoals parken. De sprong in de trendgrafiek van het Amsterdamse bos van 0 naar 5 broedpaar in 2015 komt door het starten van BMP in plot 7467 - Amsterdamse Bos midden en met name plot 7811 - Balkan. De werkelijke toename zal meer geleidelijk zijn verlopen. De natuurlijke successie met een beheer gericht op regeneratie van haagbeuken is gunstig voor de Appelvink. Het ouder worden van het bos in combinatie met natuurlijk bosbeheer zal de stand goed doen.

Trendindicatie Appelvink in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

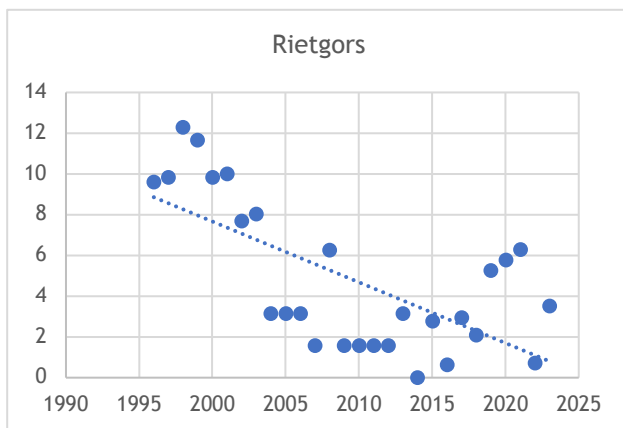

Trendindicatie Appelvink in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

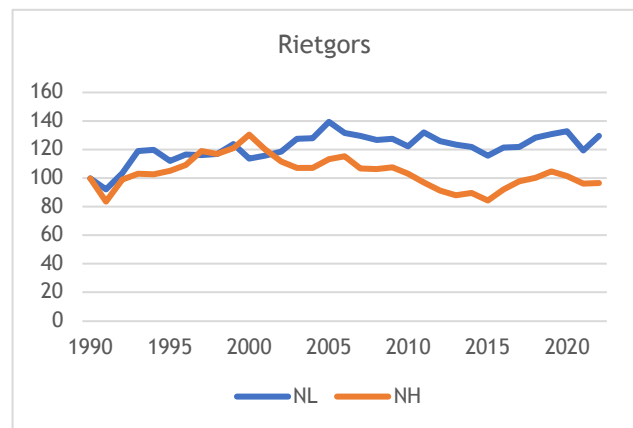
Rietgors

- *Status*: broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: afname
- *Beleidsrelevantie*: in het bos vastgestelde trend wijkt af van de landelijke en provinciale trend

De Rietgors was al broedvogel van het gebied ten zuiden van de Nieuwe meer voor de start van de uitvoer van het bosplan (Vlek, 2000). Zoals de naam al suggereert is de soort geen bosvogel, maar een vogel van moerassen en ruigtes. De aantalsafname in het Amsterdamse Bos contrasteert met de stabiele provinciale en landelijk trend van de soort. Dit is deels een gevolg van de biotoopkeuze van de Rietgors, maar wordt versterkt door het kleinere deel geschikt biotoop dan vertegenwoordigd wordt door de telreeksen. De recente opleving is het onder andere het gevolg van de start tellingen in het jonge Schinkelbos en hervatting van tellingen aan de Noordkant. Rietgors kan meeprofiteren van beheeringrepen gericht op biotoopverbetering ten gunste van Blauwborst en Rietzanger.

Trendindicatie Rietgors in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Rietgors in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

4.2 Exoten

Een exoot is een al dan niet met opzet door mensen ingevoerde soort, die van nature niet voorkomt in Nederland. Het aantal geregeld in Nederland broedende exoten is de laatste decennia sterk toegenomen, met name in de Randstad.

Halsbandparkiet

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: exoot

Het eerste gedocumenteerde broedgeval van Halsbandparkiet in Amsterdam was in 1977 (van Groen *et al.* 2021). Vestiging in het Amsterdams Bos is van veel latere datum. Het eerste broedgeval was in 2012 in het Bloesempark en vanaf 2015 wordt de soort jaarlijks als broedvogel vastgesteld. Afgaand op de beschikbare BMP-telresultaten is de soort echter niet algemeen in het bos: jaarlijks worden in de telgebieden 1-3 paren geteld. De Halsbandparkiet profiteert van de goede stand van de Grote Bonte Specht als belangrijkste leverancier van nestholtes, die door Halsbandparkieten meestal verder worden uitgebeten waarna ze ook geschikt worden voor andere soorten, zoals de Holenduif. Halsbandparkieten worden vaak beschouwd als nestplaatsconcurrent van andere hollenbroeders, met name Boomklevers. Gezien de positieve trend van laatstgenoemde soort en andere hollenbroeders, zoals de Holenduif en de Grauwe Vliegenvanger, speelt de aanwezigheid van Halsbandparkiet in het Amsterdamse Bos (nog) geen negatieve rol.

Grote Alexanderparkiet

- *Status*: incidenteel broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: exoot

In 2021 werd voor het eerst een territorium van de Grote Alexanderparkiet vastgesteld in het Amsterdamse Bos. Deze soort neemt momenteel zeer snel in aantal toe in Amsterdam. Vestiging als jaarlijkse broedvogel in het bos ligt in het verschiet.

Grote Canadese gans

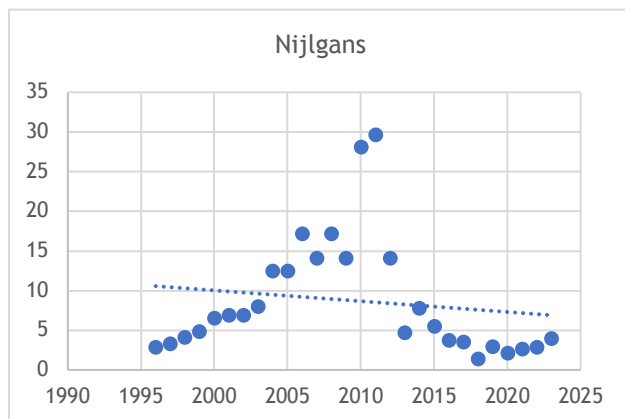
- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: nog n.v.t. recent gevestigd
- *Beleidsrelevantie*: exoot

Sinds het begin van de 21e eeuw broeden Grote Canadese Ganzen aan de Noordkant van het Amsterdamse Bos en recent ook langs de Amstelveense Poel. Van deze soort is bekend dat na vestiging in nieuw gebied stormachtige kolonisatie plaats kan vinden. Bovendien kan de soort hybridiseren met inheemse Grauwe Ganzen en met Brandganzen. Alertheid is geboden.

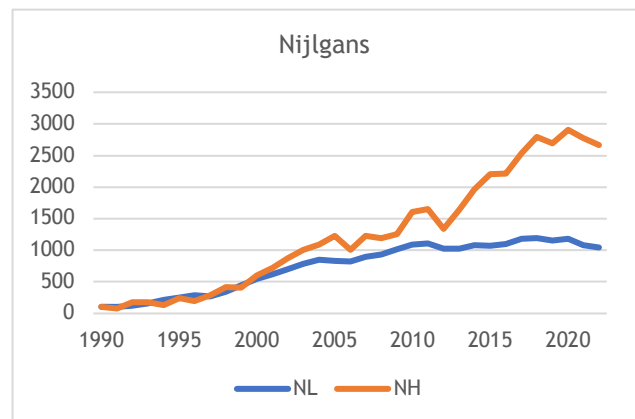
Nijlgans

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: matige afname
- *Beleidsrelevantie*: exoot, staat op Unielijst van invasieve exoten

Het eerste broedgeval van de Nijlgans vond plaats in 1969 aan de Grote Vijver (Vlek, 2000). Het betreft een van de oudste gedocumenteerde broedgevallen van de soort in Nederland. Definitieve vestiging liet nog jaren op zich wachten. Sinds 1995 worden jaarlijks broedgevallen gemeld, vooral aan de noordkant van het bos (van Groen *et al.* 2022). Aanvankelijk groeide het aantal broedparen gestaag. De aantalspiek in de trendgrafiek van het Amsterdamse Bos is geflatteerd, maar de geschetste aantalsontwikkeling (groei tot ca 2011, daarna en afname) lijkt correct. De recente afname hangt mogelijk samen met het provinciale beheermaatregelen en het beheer op en rond Schiphol.

Trendindicatie Nijlgans in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

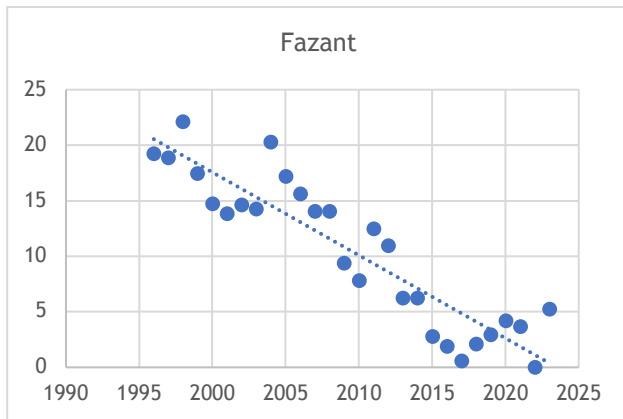

Trendindicatie Nijlgans in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

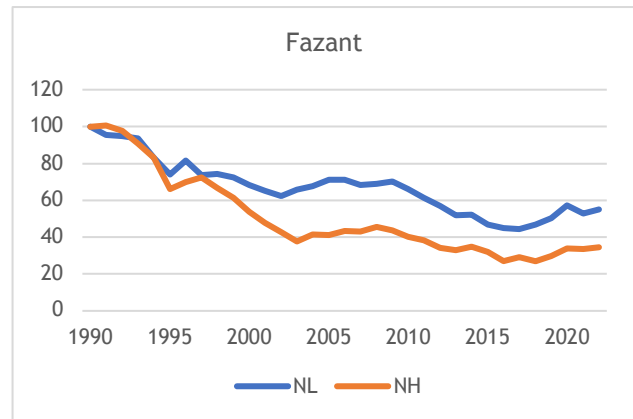
Fazant

- *Status*: jaarlijks broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: sterke afname
- *Beleidsrelevantie*: exoot met uitzetverbod

De Fazant werd rond 1948 uitgezet in het Amsterdamse Bos (Vrieswijk 1968 in Vlek 2000). Hier werd hij snel algemeen (Melchers & Daalder, 1996). Vanaf 1992 geldt in Nederland een uitzetverbod en bijvoerverbod. Sindsdien neemt de soort in Nederland sterk af in aaneengesloten bosgebieden (o.a. in Flevoland). Dit is ook te zien in het Amsterdamse Bos. Ook in de Noord-Hollandse duinen is de soort vrijwel verdwenen. In hoeverre versterking van nesten van deze grondbroeder door bijv. loslopende honden een rol speelt is niet bekend.

Trendindicatie Fazant in het Amsterdamse Bos, 1996-2023

Trendindicatie Fazant in Nederland en Noord-Holland, 1990-2022

4.3 SNL-doelsoorten die niet of niet meer broeden in het Amsterdamse Bos

Kwak

- *Status*: --
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ escape

In en om Amsterdam leeft een populatie vrij rondvliegende Kwakken afkomstig uit diergaarde Artis. Deze vogels maken 's nachts lange voedselvluchten naar de polders en moerasgebieden rond de stad. Buiten de dierentuin worden Kwakken soms broedend aangetroffen in kolonies Blauwe Reigers. Dit is in theorie ook mogelijk in de reigerkolonie in het Amsterdamse Bos. Beheer bestaat feitelijk uit behoud van de reigerkolonie.

Woudaap

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De Woudaap broedde in de jaren 1945 -1961 in de oeverlanden van de Nieuwe meer, in 1952 zelfs met twee paren (Vlek, 2000). De soort is sinds de jaren '50 van de 20e eeuw landelijk sterk in aantal afgenomen en als broedvogel verdwenen uit de regio. De laatste jaren nemen de aantallen weer heel licht toe en verschijnt de soort ook weer rond Amsterdam. De biotoopkeuze is breder dan de verwante Roerdomp en bestaat uit moerassen en andere zoetwatergebieden goed ontwikkelde oevervegetatie, met name grote dichte rietpercelen. Helder, ondiep water met veel vegetatie is een belangrijk aspect van het broedhabitat (van der Winden 2018). Woudapen foerageren voornamelijk op vissen en amfibieën, meestal in het broedterritorium, maar in versnipperde kleinschalige landschappen worden ook wel voedselvluchten gemaakt (Cramp *et al.* 1977). Beheer bestaat uit het voorkomen dat rietmoeras zich door ontwikkeld tot moerasbos, als is enige opslag van wilgen geen probleem.

Grote zilverreiger

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

De Grote zilverreiger is een relatieve nieuwkomer. De soort broedt sinds 1991 jaarlijks in ons land. Broeden is nog niet vastgesteld in regio de Amsterdam (van Groen *et al.* 2022). Gezien de doorgaande landelijke toename is vestiging als broedvogel in de toekomst niet uit te sluiten.

Purperreiger

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

De landelijke stand van de Purperreiger neemt sinds 1990 toe en passeerde in 2020 de grens van 1000 broedparen. De nadruk van de verspreiding ligt de op laagveengebieden. Onderdeel van de toename is het ontstaan van nieuwe vestigingen, maar rond Amsterdam is de soort tot op heden slechts incidenteel broedvogel (van Groen *et al.* 2022). In tegenstelling tot de in boomkronen broedende Blauwe Reiger nestelt de Purperreiger op de grond tussen riet. Dit maakt de soort verstoring gevoelig. Het is de vraag of het Amsterdamse Bos moerasgebieden herbergt die groot, open en rustig genoeg zijn voor de Purperreiger om zich te vestigen als broedvogel.

Lepelaar

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL/ RL/ karaktersoort(en)

Na een dieptepunt in de jaren '60/'70 van de 20e eeuw neemt het aantal Lepelaars in Nederland vrijwel onafgebroken toe. Lepelaars zoeken voedsel in de polders rond Amsterdam, ze kunnen wel 35 kilometer afleggen tussen nestplek en foerageergebied (van Groen *et al.* 2022). De nationale toename leidde ook tot nieuwe vestigingen in en rond Amsterdam, o.a. in Blauwe reigerkolonies. Dit kan in het Amsterdamse Bos ook gebeuren. Beheer bestaat feitelijk uit behoud van de reigerkolonie.

Bruine Kiekendief

- *Status:* onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

De Bruine Kiekendief is een voormalige broedvogel van de Noordkant van het Amsterdamse Bos, waar tot 2002 geregeld werd gebroed. Sindsdien broedt de soort niet meer jaarlijks in het gebied. Er was één territorium in het Schinkelbos in 2019. Het verdwijnen van de Bruine Kiekendief als broedvogel uit het Amsterdamse Bos is onderdeel van de sterke regionale afname (70% sinds 1990), die zich voornamelijk ten zuiden van het Y afspeelt (van Groen *et al.* 2022). Als broedbiotoop heeft de soort een sterke voorkeur voor ondiep, stilstaand zoetwater omringd en sterk overgroeid met dicht, hoog riet. Het biotoop bestaat bij voorkeur uit 100ha ononderbroken moerasvegetatie met voldoende prooidieren, zoals kleine zoogdieren en jonge watervogels (Cramp *et al.* 1980). Het is zeer de vraag of een soort die regionaal zo hard in aantal achteruitgaat zich in de nabije toekomst zal hervestigen in voor de soort suboptimaal biotoop, zoals het Amsterdamse Bos, waar grootschalig moeras ontbreekt.

Blauwe kiekendief

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL/ RL

De Blauwe Kiekendief is in Nederland een zeldzame, lokale broedvogel op de Waddeneilanden en akkers van noordoost-Groningen. In de regio Amsterdam is het een wintergast en een incidentele broedvogel, met één broedgeval op Schiphol in 1993 (van Groen *et al.* 2021). Gezien de zeldzaamheid is het niet te verwachten dat deze soort in het Amsterdamse Bos tot broeden zal komen.

Klein Waterhoen/ Kleinst waterhoen/ Porseleinhoen/Kwartelkoning

- *Status*: incidenteel broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

Klein Waterhoen, Kleinst waterhoen, Porseleinhoen en Kwartelkoning zijn landelijk gezien schaarse tot zeldzame soorten waarvan goede jaren en mindere jaren elkaar afwisselen. Daarbovenop komen veel regionale aantalschommelingen voor onder invloed van lokale waterstand, riet- en/of graslandbeheer. In de regio Amsterdam zijn geen gebieden waar één van deze soorten jaarlijks broedvogel is (van Groen *et al.* 2022). Het Porseleinhoen was een onregelmatige broedvogel in de Oeverlanden van de Nieuwe Meer; territoria werden vastgesteld in 1948, 1955, 1960, 1961 en 1963 (Marcus, 1998). Incidentele vestiging in, al dan niet tijdelijk, geschikt leefgebied is niet uit te sluiten. Het inunderen van extensief grasland in het vroege voorjaar, zodat ondiep water met ruime dekking van lage moerasplanten ontstaat, kan deze soorten geschikt leefgebied bieden. Dit gebeurt in de regio Amsterdam op het ‘Landje van Geijssel’.

Grutto

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

Onze nationale vogel – de Grutto – is een voormalige broedvogel van polder Meerzicht. De laatste territoria werden vastgesteld in het eerste decennium van 21e eeuw. Het verdwijnen is onderdeel van sterke landelijke en provinciale afname van weidevogels. Kruidenrijk grasland is in principe gunstig voor deze soortgroep, maar de structurelementen behorend bij het beheertype Kruiden- en faunarijk grasland (12.02) zijn ongunstig voor weidevogels omdat het ten koste gaat van de gewenste openheid van het landschap. De onder beheertype Nat schraalgrasland (10.01) gerangschikte delen van het Amsterdamse Bos zijn in oppervlak te klein en liggen te besloten om doelsoorten als Tureluur en Grutto te herbergen. Zolang de weidevogels in aantal blijven afnemen in hun kerngebieden, de agrarische graslanden van Friesland, Noord-Holland en het Groene Hart, zullen secundaire gebieden als polder Meerzicht waarschijnlijk niet snel weer worden bezet als broedgebied.

Kemphaan

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

Jac. Thijsse meldt de soort als broedvogel van polder Meerzicht in 1902 (Vlek, 2000). Naoorlogse broedgevallen zijn niet bekend uit het gebied. Als broedvogel is de, in de jaren vijftig plaatselijk nog vrij algemene, Kemphaan bijna uit ons land verdwenen. De laatste broedvogels houden zich op in extensief benutte graslanden, meest met speciaal aangepast beheer. De kans op hervestiging als broedvogel in polder Meerzicht is uitermate gering.

Tureluur

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De Tureluur was broedvogel van polder Meerzicht tot en met 2002 (Marcus, 1998). Het verdwijnen als broedvogel is onderdeel van de sterke landelijke en provinciale afname van weidevogels. Zolang de weidevogels in aantal blijven afnemen in hun kerngebieden, de agrarische graslanden van Friesland, Noord-Holland en het Groene Hart, zullen secundaire gebieden als polder Meerzicht waarschijnlijk niet snel weer worden bezet als broedgebied (zie ook: Grutto).

Watersnip

- *Status*: incidenteel broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De als broedvogel erg kritische Watersnip broedde in de jaren '60 van de 20e eeuw langs de Koenenkade (Marcus, 1998). In 2021 werd een territorium vastgesteld in het Schinkelbos. In Noord-Holland is de Watersnip nog sterker afgenomen dan de toch al zeer sterke negatieve landelijk trend (van Groen *et al.* 2021) die op haar beurt weer onderdeel is van een internationale afname. De kans op definitieve hervestiging als broedvogel is op korte termijn uitermate gering.

Zwarte Specht

- *Status*: --
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL

Uit Amsterdam zijn slechts enkele waarnemingen bekend van Zwarte Specht. De soort komt als broedvogel vooral voor in de bossen in het oosten van Nederland. Zwarte Spechten kwamen tot halverwege de jaren tachtig van de 20e eeuw ook voor in de duinen maar zijn daar verdwenen. Deze soort is een weinig zwerflustige standvogel. Dat er binnenkort Zwarte Spechten zullen opduiken in het Amsterdamse Bos is niet erg waarschijnlijk.

Middelste Bonte Specht

- *Status*: --
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De Middelste Bonte Specht neemt in Nederland sterk in aantal toe en breidt daarbij het areaal uit naar het westen. De eerste waarneming binnen de regio Amsterdam was in december 2022 in het Amsterdamse Bos in de omgeving van boerderij Meerzicht. Vestiging als broedvogel lijkt een kwestie van tijd.

Kleine Bonte Specht

- *Status*: onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: toename
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De vestiging van Kleine Bonte Specht als broedvogel van het Amsterdamse Bos in 2015 is onderdeel van significante landelijke toename. De soort broedt waarschijnlijk (nog) niet jaarlijks in het bos, maar kan vanwege het onopvallende gedrag en de gewoonte om weinig te roepen over het hoofd zijn gezien. Het ouder worden van het bos is gunstig voor de soort. Definitieve vestiging lijkt een kwestie van tijd.

Baardman

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL

De Baardman is incidenteel als broedvogel vastgesteld langs de Nieuwe meer (Melchers & Daalder, 1996). Na de eeuwwisseling heeft hij hiervoor zover bekend niet meer gebroed. De soort neemt in de regio Amsterdam sterk in aantal af; sinds 1990 is sprake van een daling van 75% (van Groen *et al.* 2022). Baardmannetjes nestelen vooral in grote rietmoerassen op kleigronden. Verruiging van rietland en variatie in structuur pakken ongunstig uit voor de Baardman.

Gele kwikstaart

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL/ RL

In het Amsterdamse Bos wordt de Gele Kwikstaart uitsluitend als doortrekker waargenomen. Voor zover bekend heeft de soort nooit in het Amsterdamse Bos gebroed. In de regio Amsterdam is de soort bovendien sterk afgenomen, zowel in aantal als in verspreiding (van Groen *et al*, 2022). De Gele Kwikstaart is in Nederland tegenwoordig vooral akkervogel. De soort is grotendeels verdwenen uit de graslanden, die voorheen de favoriete broedbiotoop vormden. Het broeden in grasland is nagenoeg beperkt tot gebieden met aangepast beheer. Vestiging als broedvogel in een van de deelgebieden van het Amsterdamse Bos is niet veel waarschijnlijk.

Boomleeuwerik

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

Boomleeuweriken broeden nagenoeg uitsluitend op zandgronden en zijn als broedvogel nog nooit vastgesteld in de regio Amsterdam. De soort is hier uitsluitend doortrekker. Vestiging als broedvogel in het Amsterdamse Bos is niet waarschijnlijk, maar gezien de landelijke toename, die zich met name in het westen van het land afspeelt, is een enkel broedgeval niet uit te sluiten. Lokale toe- of afnames hangen vaak samen met veranderingen in het terreinbeheer ter plaatse.

Fluiter

- *Status:* incidenteel broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

Er is één recent territorium bekend uit het Amsterdamse Bos: van 27-4 tot 7-5 2021 verbleef een zingend mannetje in de Balkan. De waarnemingen voldoen aan de BMP-criteria voor een territorium. Fluiters bewonen voornamelijk de hoge gronden van Oost-, Midden- en Zuid-Nederland. Veel territoria zijn gevestigd in middeloud tot oud loofbos met veel eik en vooral beuk en in gemengd bos met een schaars begroeide bodem. In andere bostypen is de dichtheid beduidend lager. Essentieel is een niet te dichte bodemgroei, aangezien het nest in de grond wordt weggewerkt.

Gekraagde Roodstaart,

- *Status:* voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

In de jaren '40 van de 20e eeuw waren er vier broedparen in het Amsterdamse Bos. De soort heeft er tot in de jaren '60 gebroed in nestkasten (Melchers & Daalder, 1996). De Gekraagde Roodstaart is in Noord-Holland, buiten de duistreek, sterk in aantal afgenomen. In de lage delen van Nederland ontbreekt de soort tegenwoordig veelal. De voorkeursbiotoop bestaat uit enigszins beschut maar tamelijk open bossen of parken met veilige nestholtes (Cramp, 1988). In weerwil van de provinciale trend begint het Amsterdamse Bos steeds meer te voldoen aan de voorkeursbiotoop van de Gekraagde Roodstaart. Hervestiging als broedvogel is niet uit te sluiten in de nabije toekomst.

Grote Karekiet

- *Status*: voormalig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De Grote Karekiet was voor 1968 een broedvogel in klein aantal in het Amsterdamse Bos, met maximaal vier paar in 1967 (Marcus, 1998). Het verdwijnen uit het Amsterdamse Bos staat niet op zichzelf. In Nederland was Grote Karekiet tot ongeveer 1965 een hele normale broedvogel in de waterrijke delen van het land. De aantallen namen dramatisch af, alleen al sinds 1990 met 80%. De Grote Karekiet is als broedvogel gebonden aan overjarig stevig waterriet dat geschikt is om het relatief zware nest te dragen. Ongepaarde mannetjes zingen soms wekenlang op een plek, tegenwoordig gebeurt dat rond Amsterdam nog slechts incidenteel. In het licht van de landelijke trend en de uitgesproken habitateisen van de soort is hervestiging als broedvogel in het Amsterdamse Bos niet heel waarschijnlijk.

Snor

- *Status*: onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De Snor is als broedvogel vastgesteld aan de Noordkant van het Amsterdamse Bos van 1999 tot en met 2001 en in 2023. De soort broedt hier waarschijnlijk niet jaarlijks, maar het deelgebied wordt de laatste jaren te onregelmatig geïnventariseerd om alle broedgevallen op te merken. Op basis van losse waarnemingen waren er waarschijnlijk ook territoria in 2018 en 2022. In 2023 vestigde de soort zich tevens in het Schinkelbos. De Snor is een broedvogel van natte rietlanden met ondiep water en een gevarieerde ondergroei, grenzend aan wilgenopslag. Het is bekend dat de aantallen jaarlijks schommelen. Lokale trends variëren als gevolg van verschillend terreinbeheer, de landelijke stand veert op na neerslagrijke winters in het overwinteringsgebied in de Sahel. Jaarlijks monitoren van potentieel geschikte gebied, zoals de Noordkant en het Schinkelbos, zal beter zicht geven op de aantalsontwikkeling van deze soort in het Amsterdamse Bos.

Buidelmees

- *Status*: --
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De Buidelmees is een voormalig broedvogel in de regio Amsterdam. De soort bewoont structuurrijk rietland met opgaande wilgen. De soort heeft in Amsterdam gebroed, maar is in het Amsterdamse Bos nooit als broedvogel vastgesteld. De landelijke trend is momenteel stabiel op laag niveau na een sterke afname, dit is onderdeel van de West-Europese trend. Vestiging als broedvogel in het Amsterdamse Bos is niet voor de hand liggend.

Wielewaal

- *Status*: onregelmatig broedvogel
- *Trend in Amsterdamse Bos*: n.v.t.
- *Beleidsrelevantie*: SNL/ RL

De eerste meldingen van Wielewaal als broedvogel van het Amsterdamse Bos zijn aan de Noordkant van 1947 tot 1989 (Marcus, 1998) en in de Balkan van 1954 - 1964 (Reinders, 1965). De soort blijft broedvogel tot aan de eeuwwisseling met 6 tot 7 paar (Melchers & Daalder, 1996). Tegenwoordig broedt de Wielewaal niet meer jaarlijks in het Amsterdamse Bos. Er was een territorium in de Balkan in 2016 en zingende mannetjes blijven soms enkele dagen aanwezig. Wielewalen zijn gebonden aan loofbomen en zijn het talrijkst in broekbos en ouder populierenbos met een goed ontwikkelde kroonlaag. De soort toont in Nederland een significante afname op lange termijn. De afname houdt vrijwel zeker verband met factoren in zowel de broedgebieden (verdroging van bossen), als tijdens de trek (jacht) en in de overwinteringsgebieden (ontbossing). In Noord-Holland is de soort dermate schaars, dat geen provinciale trend kan worden berekend.

Sijs

- *Status:* --
- *Trend in Amsterdamse Bos:* n.v.t.
- *Beleidsrelevantie:* SNL

De Sijs is vooral broedvogel van naaldbossen op de hoge zandgronden met een groot aandeel sparren, liefst verschillende soorten door elkaar. Door het op leeftijd komen van grote oppervlakten aangeplant naaldbos nam de Sijs als broedvogel in aantal toe. Desondanks is het niet bekend of Nederland een vaste broedpopulatie heeft of dat we in ons land afhankelijk zijn van de periodieke instroom van elders. In de regio Amsterdam is de soort uitsluitend wintergast. Het enige mogelijke broedgeval in de regio wordt toegeschreven aan uit gevangenschap ontsnapte vogels (Vlek, 2000). Vestiging als broedvogel in het Amsterdamse Bos is niet heel waarschijnlijk.

5. Advies

5.1 Monitoringadvies

Dankzij de inspanningen van diverse vrijwillige vogeltellers (veelal lid van de Vogelwerkgroep Amsterdam) en van enkele Boswachters kunnen we in dit rapport een beeld van de aantalsontwikkeling van de broedvogels van het Amsterdamse Bos presenteren. De zeggingskracht van de jaarlijks verzamelde broedvogelgegevens kan echter nog aan waarde winnen als er meer sturing op plotkeuze en telfrequentie zou plaatsvinden. In de huidige BMP-telreeksen in het gebied zijn er jaarlijks grote verschillen in geteld oppervlak van de verschillende habitats, hetgeen de vorming van realistische trends bemoeilijkt. Ideaal zou zijn als er jaarlijks BMP-telgebieden onderzocht kunnen worden in alle relevante habitats van het Amsterdamse Bos, waarbij tenminste alle voor broedvogels relevante SNL-natuurdoeltypen gedekt zijn. Bestaande BMP-telgebieden waarin reeds een aantalsreeks is opgebouwd genieten daarbij de voorkeur. Rekening houdend met genoemde relevante SNL-natuurdoeltypen en die bestaande BMP-telgebieden is de volgende indeling denkbaar:

We realiseren ons dat in dit voorstel enkele BMP-plots waar inmiddels ook een waardevolle telreeks is opgebouwd buiten de boot vallen. Dat heeft van doen met het feit dat enkele habitattypen in de huidige set aan BMP-plots relatief goed vertegenwoordigd zijn. Daarnaast gaan we ervan uit dat een omvangrijke uitbreiding van het aantal jaarlijks te onderzoeken plots vanwege een limiet aan de capaciteit niet realistisch is. We adviseren om een definitieve keuze van de geregeld te karteren BMP-plots te nemen in overleg met de verschillende actoren binnen de organisatie Amsterdamse Bos en de betrokken vrijwilligers.

Een aantal zeer schaarse en/of nachttactieve soorten zal onvoldoende bemonsterd worden middels de BMP-aanpak. Hiertoe adviseren we om om de paar jaar een integrale kartering van uilen te organiseren, en om indien relevant een gerichte integrale kartering voor specifieke zeldzame soorten te organiseren. Voorts lijkt het ons zinvol om in overleg met de Unie van Bosgroepen te bezien in hoeverre met de realisatie van bovengenoemde tellingen voldaan wordt aan de vanuit SNL voortvloeiende monitoringsverplichting. Het lijkt in elke geval zinvol om in een relatief lage telfrequentie integrale karteringen van alle schaarse en zeldzame broedvogels (inclusief alle SNL-doelsoorten) te organiseren, waarbij in overleg met onder meer de tellers van BMP-plots wordt bepaald of deze plots al dan niet bij de integrale kartering worden betrokken. Voorts is het zinvol om gerichte monitoring aan roofvogels uit te voeren, met name vanwege de beschermde status van de nesten van deze soorten.

5.2 Beheeradvies

Vogels zijn volgend aan het landschap. De meeste soorten hebben een duidelijke binding met een bepaald landschapstype. De wijze waarop mensen het landschap veranderen en naar hun hand zetten, leidt tot veranderingen in de vogelwereld – of het nu gaat om ingrepen op zeer grote schaal, zoals de aanleg van het Amsterdamse Bos of om kleinschalige maatregelen, zoals het opheffen van een wandelpad. De beheerkeuzes die daar vervolgens bij worden gemaakt, zullen niet voor alle soorten hetzelfde uit te pakken. In de tekst worden enkele voorbeeldsoorten genoemd. Voor alle soorten staat een korte beschrijving van de voorkeursbiotoop in de soorttekst en wordt een beheeradvies gegeven.

plotnr	plotnaam	1e teljaar	recent teljaar	n aantal teljaren	SNL-beheertype
573	westoever Amstelveense Poel	1989	2023	29	N06.01 Veenmosrietland en moerasheide, N14.02 Hoog- en Laagveenbos
1529	Amsterdamse Bos: noordkant	1996	2023	10	N05.03 Veenmoeras, N14.02 Hoog- en Laagveenbos
7467	Amsterdamse Bos: midden	2015	2023	9	N16.04 Vochtig bos met productie
7811	Amsterdamse Bos: Balkan	2016	2022	7	N16.04 Vochtig bos met productie
50423	Amsterdamse Bos: Schinkelbos	2018	2023	5	nvt (nog niet?)
55295	Amsterdamse Bos: vogeleiland e.o.	2021	2023	3	N14.03 Haagbeuken- en essenbos

5.2.1. Bos

Veruit het grootste oppervlak van het bos bestaat uit de habitattypen N14.03 Haagbeuken- en essenbos en N16.04 Vochtig bos met productie. Natuurlijke successie – het ouder worden van het bos – komt in principe alle echte bosvogels ten goede. Zeker in combinatie met natuurlijk bosbeheer en waar mogelijk zelfs natuurvolgend bosbeheer. Bosbeheer is beslissen wat er met het bos gebeurt. Bij natuurlijk bosbeheer sturen beheerkeuzes de natuurlijke processen van het bos. Bij natuurvolgend bosbeheer zijn de natuurlijke processen leidend en de beheerkeuzes volgend aan deze processen. Bospercelen die de tijd en de ruimte krijgen om zich ongestoord te ontwikkelen, worden heel divers. Dergelijke bossen zijn in ons land schaars, zeker op kleigrond, en daarom waardevol. Hierbij is het belangrijk dat de aaneengesloten percelen bos voldoende grootte behouden. Dit is een belangrijke habitatwaarde van veel bosvogels.

Negentig jaar is voor een bos nog niet heel oud, maar met de toenemende leeftijd van de bomen in de aanplant is in het Amsterdamse bos een positieve trend te zien bij vogelsoorten die gebonden zijn aan oudere bosopstanden. In vergelijking met andere Nederlandse bos typen kennen de bossen op zeelei, zoals het Amsterdamse Bos, in de broedtijd de laagste dichtheid aan broedvogelterritoria van alle Nederlandse bos typen (Kwak & Louwe Kooijmans 2021). Dit heeft zoals gezegd te maken met leeftijd, maar ook met de geïsoleerde ligging. Het Amsterdamse Bos is weliswaar onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland, maar alle verbindingzones die het Amsterdamse bos verbinden met andere natuurgebieden bestaan niet uit bos. De bomen in de verbindingzones zijn – enkele monumentale bomen uitgezonderd – jonger dan die in het Amsterdamse bos. Een vergelijking met de broedvogelbevolking van de bossen in bijvoorbeeld de Drentse boswachterijen of het Limburgse heuvelland zou de plank mislaan.

De standvogels onder de bosvogels hebben het Amsterdamse Bos bereikt als onderdeel van een jarenlange positieve landelijke populatieontwikkeling. In volgorde van definitieve vestiging gaat het om Grote Bonte Specht, Bosuil, Gaai, Boomklever, Appelvink en Havik als broedvogels van loof- of gemend bos en voor Goudhaan en Zwarte Mees als broedvogels van naaldbos. In het oosten des lands wordt die toename vooral veroorzaakt door het ouder worden van bestaande bossen, terwijl in het westen ook het areaal bos de afgelopen 100 jaar fors is vergroot en veel van deze bossen inmiddels ook op leeftijd komen. Over het hele land speelt tevens dat er in algemene zin meer ruimte is gekomen voor natuurwaarden binnen het bosbeheer (Boele *et al.* 2022). Groei van de lokale broedvogelpopulatie zal voor een deel kunnen komen door nieuwe

influxen van buitenaf, maar voor het belangrijkste deel door eigen aanwas. Dit is ook het meest stuurbaar middels het beheer; breng de belangrijkste broedplekken van deze doelsoorten in kaart en ga hier zodanig mee om dat ze nooit geheel verloren gaan. Dit geldt bijvoorbeeld voor Appelvink en Boomklever. Binnen dit soortenspectrum valt te verwachten dat na Kleine Bonte Specht ook Middelste Bonte Specht zich zal vestigen in het Amsterdamse Bos. Het sparen van bomen met nestholtes van de Grote Bonte Specht is aan te raden; omdat deze spechten vrijwel jaarlijks een nieuwe holte uithakken, worden de bestaande nesten geregeld door andere holenbroeders gebruikt.

De trekvogels onder de bosvogels zijn in principe mobieler en sneller in staat nieuw leefgebied te ontdekken. Ook deze groep zit in het Amsterdamse bos in de lift, getuige de groeiende broedpopulatie Grauwe Vliegenvanger en de vestiging van Wespendif. Toch spelen bij deze groep veel drukfactoren buiten de invloedssferen van het bosbeheer, zoals omstandigheden tijdens de trek en vooral in de overwinteringsgebieden. Dit geldt voor veruit de meeste insectenetende zangvogels. Naast de hierboven genoemde soorten geldt dit ook voor SNL-soorten: Gekraagde Roodstaart, Fluiter en Wielewaal als broedvogels van oud bos. En voor Spotvogel, Nachtegaal, Tuinfluiter als broedvogels van jonge bosstadia. Het beheer is voor deze soorten vooral voorwaardenscheppend. Door een gunstig successiestadium te creëren voor doelsoorten kan toekomstige vestiging worden gefaciliteerd, onder voorbehoud van de populatieontwikkeling van de beoogde soort.

Hoewel bomen het meest kenmerkende onderdeel zijn van een bos en voor veel soorten de voornaamste voedsel- en voortplantingsplaats vormen, zijn er ook bosvogels die hun voedsel zoeken op de bosgrond, zoals Roodborst en Merel. Sommige soorten nestelen zelfs op de bodem, zoals Houtsnip en Tjiftjaf. Voor deze soorten is voldoende rust op de bosbodem essentieel. Recreatie en loslopende honden kunnen funest zijn voor de noodzakelijke rust. Zonering van rust kan door middel van regelgeving en handhaving, maar ook door middel van inrichting van de vegetatie. Dit is in Amsterdam onder andere gebruikt bij de inrichting van het Diemerpark. Hier zijn delen waar geen publiek mag komen, afgeschermd met bijvoorbeeld takkenrillen van snoeihout of een zoom van dichte (doorn)struiken. Het is goed in te passen binnen natuurlijk bosbeheer.

Samenvattend zijn de belangrijkste voorwaarden van vogelvriendelijk beheer van de bospercelen in het Amsterdamse bos: natuurlijke successie in combinatie met natuurlijk bosbeheer, zonering van rust en behoud van schaalgrootte.

5.2.2. Mozaïek

Buiten het opgaand bos kent het beheergebied Amsterdamse Bos ook een geringer oppervlak aan open terreindelen. Deze gebiedsdelen worden deels gerekend tot de habitattypen N10.01 Nat schraalgrasland, N05.02 gemaaid rietland, N10.01 - Nat schraalgrasland, N05.03 veenmoeras en N17.06 Vochtig en hellinghakhout, die broedvogels als doelsoort kennen. Deze habitattypen liggen verdeeld als een mozaïek van kleine lapjes op de kaart. Net als bij het bos kennen ook deze habitattypen enkele doelsoorten die juist gebaat zijn bij grootschaligheid, zoals Grutto in N10.01 Nat schraalgrasland en Bruine kiekendief en Purperreiger in N05.02 gemaaid rietland en N05.03 veenmoeras. Grootschaligheid bestaat niet binnen een mozaïek. Omdat deze landschapsschaal ontbreekt, is het verstandig om het beheer vooral richten op (doel)soorten van kleinschalige landschappen en soorten die goed gedijen bij landschapsovergangen en -schakeringen, zoals Blauwborst en Rietzanger. Variatie in het landschap betekent vaak een gevarieerde vogelbevolking van soorten - die elk verschillende biotoopvoorkeuren kunnen hebben. Kleinschalige landschapselementen op landschapsovergangen in droge landschappen, zoals gevarieerde hagen, zullen gunstig kunnen uitpakken voor Rode Lijstsoorten als Kneu en Ringmus. Landschapsovergangen naar water is en overjarig riet (meer dan 2 jaar), zijn gunstig voor SNL-soorten Snor en Waterral, aangevuld met ruigte en struiken of kleine bomen, zullen SNL-soorten Blauwborst, Rietzanger, Sprinkhaanzanger en Matkop kunnen profiteren. In het Schinkelbos is het mozaïek van open en gesloten terreindelen en van droge en natte delen een landschap op zich. De ontwikkeling van het gebied, sinds de aanleg in 1999, is heel boeiend geweest. Het huisvest inmiddels een groot aantal soorten moerasvogels die elders in het Amsterdamse Bos niet of nauwelijks voorkomen. Ondanks de begrazing zal ook dit gebied zich door ontwikkelen tot bos, met een bosvogelgemeenschap. Het Wilgenreservaat in Flevoland kan dienen als referentie van een bos op zeeklei dat zich ongestoord heeft kunnen ontwikkelen (sinds het droogvallen van de Flevopolder in 1968). Het aantal verschillende boomsoorten is er beperkt, het bestaat voornamelijk uit verschillende soorten wilgen. Het kent een ondergroei van riet en brandnetel met in de meer open stukken opslag van vlier. De boomvormende soorten winnen in de loop van de jaren van de struikvormende soorten. De variatie komt voort uit de natuurlijke afwisseling in hoge en lage vegetatie en de afwisseling tussen open en gesloten bosdelen. Het zou goed zijn om voor het Schinkelbos een wensbeeld te definiëren van de mate van open-/geslotenheid van het landschap, zodat hier vervolgens op gestuurd kan worden met het beheer. Waarbij niets doen, ook een beheerkeuze kan zijn. In

een nieuw beheerplan voor het Amsterdamse Bos kan deze keuze worden vastgelegd.

5.2.3. Water

Dankzij de ligging in polderland, rijk aan water, vinden we ook water- en moerasvogels in de bossen op zeeklei (Kwak & Louwe Kooijmans, 2021). Dit geldt ook voor het Amsterdamse Bos. Het is opvallend dat een groep algemene water- en moerasvogels hier in aantal afneemt, tegengesteld aan de provinciale en landelijke trend. Dit geldt bijvoorbeeld voor Waterhoen, Meerkoet en Kleine Karekiet. De broedvogeltrend van watervogels, als groep, is stabiel in bossen in het zeekleigebied. Het lijkt er dus op dat de oorzaak van de achteruitgang ligt in het Amsterdamse Bos zelf. De waterkwaliteit in het bos zou hierbij een sturende rol kunnen spelen; schoon water is immers van groot belang voor moerasvogels. Het Amsterdamse Bos is aangeplant op voormalige landbouwgrond. In tegenstelling tot landbouwgrond die in recente tijd is omgevormd tot recreatiebos, heeft in het plangebied van het Amsterdamse Bos geen moderne landbouw, met bijbehorende kunstmest en systeemgiften, plaatsgevonden. Negatieve invloeden op de abiotische kwaliteit van het bos zullen via de lucht en het water het gebied binnen kunnen komen. Depositie uit de lucht heeft op kleibodems een relatief geringere impact dan op bossen op de Nederlandse zandgronden. Inspoeling van ongewenste stoffen via het water daarentegen is een reële drukfactor in het waterrijke Amsterdamse Bos. Naast waterkwaliteit speelt oeverbeheer eveneens een belangrijke rol. De kwaliteit en de omvang van de beschikbare oevervegetatie bepaalt de hoeveelheid geschikte nestplaatsen voor deze soorten. Gunstig beheer bestaat uit gefaseerd maaien waardoor altijd overjarig riet blijft staan en het creëren van voldoende rust in de oeverzone, bijvoorbeeld door in het broedseizoen delen af te sluiten voor waterrecreatie en loslopende honden. Het is opvallend dat de broedvogelstand van Fuut stabiel is in de grote wateren die geen deel uitmaken van het watersysteem van het Amsterdamse Bos; de Nieuwe Meer en de Amstelveense Poel. Waterhoen, Meerkoet en Kleine Karekiet nemen zowel hier als rond de andere wateren van het Amsterdamse Bos in aantal af. Mogelijk speelt een wijziging in het riet- en oeverbeheer hierbij een rol. Futen kunnen drijvende nesten bouwen en zijn daardoor minder afhankelijk van de aanwezige oevervegetatie dan de andere genoemde soorten. Het verdient aanbeveling de stand van in het Amsterdamse Bos broedende ganzen goed te volgen. Indien ganzen in groten getale tot broeden komen, kunnen ze een duidelijke invloed uitoefenen op het gebied. Bijvoorbeeld door rietvraat en verrijking van oppervlaktewater door ontlasting.

5.2.4 Klimaatverandering

Het Amsterdamse Bos zal ook te maken krijgen met de gevolgen van huidige en toekomstige klimaatveranderingen en daarmee samenhangende zaken als weersextremen waaronder perioden van droogte of hittegolven. De conditie van bomen, en daarmee de kwaliteit van het bos als leefgebied voor vogels, wordt in belangrijke mate bepaald door de beschikbaarheid van water en door temperatuur. Vogels zijn volgend aan het landschap, dus de effecten door klimaatverandering op de verschillende boomsoorten, zullen hun weerslag vinden in de samenstelling van de bosvogelgemeenschap. De invloed op broedvogelpopulaties is zeer divers; verschillende vogelsoorten zullen verschillend reageren op weerscalamiteiten en klimaatverandering. In algemene zin zijn zachtere winters gunstig voor wintervogels, zoals IJsvogel en Fuut, en ook gunstig voor overwinterende insecteneters, zoals Staartmees en Tjiftjaf. De meest uitgesproken bossoorten zullen er pas last van krijgen als de bomen er onder gaan leiden. Variatie aan boomsoorten kan één van de kwaliteiten zijn van een klimaatbestendig bos. Een nieuw beheerplan voor het Amsterdamse Bos zal moeten voorzien in een hoofdstuk over deze beheerproblematiek. In feite dient het streven gericht te zijn op inrichten van een duurzaam landschapsecologisch systeem, inclusief een goede waterhuishouding, met een daarbij horend duurzaam menselijk gebruik.

6. Literatuur

- Boele A., Van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Kleyheeg E., Koffijberg K., Schoppers J., Van Turnhout C., Vergeer J.w & Jansen D. 2023. Broedvogels in Nederland in 2020. Sovon-rapport 2022/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., Vergeer J.w., Van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Louwe Kooijmans J., Koffijberg K., & Van Kleunen A., Schoppers J., Van Turnhout C. & Jansen D. 2023. Broedvogels in Nederland in 2022. Sovon-rapport 2023/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Bruin, E. de, J. Louwe Kooijmans, G. Timmermans. 2007. Vogelen in Amsterdam. KNNV, afdeling Amsterdam & Vogelwerkgroep Amsterdam.
- Cramp, S. 1977 – 1994. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. The birds of the West Palearctic, Vol I – IX. Oxford University Press, Oxford, London, New York.
- Daalder, R. & H. Brouwer. 1982. Inventarisatie van de Balkan en omstreken in 1981. De Gierzwaluw 20 (1982), nr.1.
- Dijk, T. Van. 2024. Roofvogels en uilen in 2023, jaar-overzicht broedgevallen. De Gierzwaluw, maart 2024, 36-41.
- Gemeenten Amsterdam En Amstelveen. 2021. Onderweg na 100 jaar Amsterdamse Bos, bosplan 2020-2030. Amsterdamse Bos, Amsterdam.
- Groen, F.M. van. 2013. Broedvogels Amsterdamse Bos/Nieuwe Meer inventarisatie 2013. Van der Goes & Groot i.o.v. Bosgroep Midden Nederland.
- Groen, F.M. van & S. Laan. 2016. Broedvogels van het Amsterdamse Bos Inventarisatie tussen de Bosbaan en de A9 in 2016. Van der Goes & Groot i.o.v. Bosgroep Midden Nederland.
- Groen, F. van, J. Louwe Kooijmans, G. Timmermans, K. Wonders. 2022. Vogelatlas Amsterdam. Noordboek Natuur.
- Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., van Winden E., van Els P., Kleefstra R., van Kleunen A., Hissel B., Chris van Turnhout & Leo Soldaat. 2022. Watervogels in Nederland in 2020/2021. Sovon rapport 2022/58, RWS-rapport BM 22.22. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kwak, R., R. van Beusekom, R. Foppen, J. Louwe Kooijmans, K. de Pater. 2018. Bedreigde vogels van Nederland, vogels van de Rode Lijst in hun leefgebied. KNNV, Zeist.
- Kwak, R. & J. Louwe Kooijmans. 2020. Nederlandse vogels in hun domein. KNNV, Zeist.
- Maas, Bsc. D. 2021. Broedvogelmonitoring SNL-provincie Noord-Holland 2021. Maasarend, i.o.v. Coöperatie Bosgroep Midden Nederland u.a.
- Marcus, P. 1998. Noordkant van het Amsterdamse bos, een halve eeuw vogels, landschap onderzoek. Gierzwaluw 36 (1989), nr. 4.
- Melchers, M & R. Daalder (red.). 1996. Sijsjes en drijsijsjes. Schuyt & Co, Haarlem.
- Reijnders, J. 1965. Broedvogelinventarisaties van de „Balkan” (Amsterdamse Bos) in 1933 en 1964. De levende Natuur, jaargang 68, afl. 12.
- Scharringa, C.J.G., W. Ruitenbeek, P.J. Zomerdijk. 2010. Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005 – 2009. Samenwerkende vogelwerkgroepen Noord-Holland & Landschap Noord-Holland, Alkmaar.
- Vergeer J.W., Boele A., Van Bruggen J., & Van Turnhout C. 2023. Handleiding Sovon Broedvogelmonitoring: Broedvogel Monitoring Project en kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Nijmegen.
- Vlek, R. 2000. Amsterdamse vogelhistorie. Vogelwerkgroep Amsterdam.
- Voous, Prof.Dr.K.H., 1960. Atlas van de Europese Vogels. Elsevier, Amsterdam/Brussel
- Wiegers J.N., Jongejans E., van Turnhout C.A.M., van den Bremer L., van der Jeugd H. & Kleyheeg E. 2022. Integrated population modeling identifies low duckling survival as a key driver of decline in a European population of the Mallard. *Ornithological Applications* 124: 1-12.
- Winden J. van der. 2018. Woudaap. Pp. 178 in; Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen. S

Websites:

www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/snl/

www.ecopedia.be/

www.natuurvolgendbosbeheer.nl

www.waarneming.nl

In opdracht van:

X Gemeente
X Amsterdam
X

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

